LAD. HEJTMÁNEK:

SBÍRKA PROSLOVŮ.

PG
5025
S36
1883
c.1
ROBA

Purchased From
Funds Donated
by
The Andrew W. Mellon
Foundation

SBÍRKA PROSLOVŮ.

PŘISPĚNÍM

NEJLEPŠÍCH ČESKÝCH SPISOVATELŮ

UČINIL

LADISLAV HEJTMÁNEK.

PARDUBICE.
TISKEM A NÁKLADEM FIRMY F. & V. HOBLÍK.
1883.

LIBRARY
AUG 14 1991
UNIVERSITY OF TORONTO

PŘEDMLUVA.

V té době, když „Ústřední Matice“ zdomácněla a takořka vžila se do krve rodných našich bratří, když s nadějí a hrdostí zároveň pohlížíme na dostavění svého Národního pomníku — tak drahé nám všem i svaté kapličky, — v té době, kdy spolky naše k nové činnosti se vzrušily, kdy památku svých velikánů upřímnou a tou starou bodrou myslí českou oslavujeme — v té době podjal jsem se úkolu: učiniti sbírku proslovů ku slavnostem národním i akademiím, pořádaným ve prospěch dobré a vlastenecké věci.

Po pracném shledávání a dlouho trvajícím vyjednávání ukončil jsem posléze práci svou, o jejíž zdárný výsledek hlavně zásluhu mají naši spisovatelé, kteří neváhali mne v obtížném díle svými pracemi podporovati. Buď jim za to srdečný dík tuto projeven!

Zvláštními díky jsem povinen slečnám: Elišce Krásnohorské, Irmě Geisslové, potom pp.: Jar. Vrchlickému, J. V. Jahnovi, Ad. Heydukovi, Fr. Zákrejsovi, Sv. Čechovi a jiným více, kteří mi s vlídnou ochotou veškery své proslovy věnovali. S vděčností vzpomínám si též účinné snahy sl. akademického spolku v Praze i jeho odborů a býv. starosty jeho M. U. C. p. Hübnera.

Podávaje knihu tuto čtenářstvu podotýkám, že není pouze sbírkou proslovů, nýbrž i souborem básní obsahem poutavých a vysoké ceny, jakož dokazují jména dříve napsaná. Posýlám práci svou bratřím pokrevným a pevně doufám, že přijmou ji s tou láskou, s kterou konána byla. Kéž posvěcen je obsah této knihy účely, ku kterýmž je cestou přípravnou.

Lad. Hejtmánek.

Ó země slzí, krve, myšlének a činů,
v Svém velká bohatství a větší v pádu Svém,
ó s čela Svého shrň již těžký závoj stínů
a staré slávy Své si přitkni diadém!
věř v lásku dcer Svých, matko, v zmužilosť Svých synů!
Hle, v prvním nadšení a s bouřným srdce plesem
Ti myšlénky a krev, Ti sny a skutky nesem:
by's šťastna byla zas a velká — všichni chcem!

Jar. Vrchlický.

Jména p. t. pp. spisovatelů:	Počet proslovů
Adamec K.	2
Arietto Lad.	1
Braun Kutnohorský	3
Čech Svatopluk	3
Doucha	1
Durdík	1
Flekáček Jos.	2
Geisslova Irma	1
Havlíček Borovský	1
Hejtmánek Ladislav	7
Heyduk Ad.	2
Hrubý Vl.	3
Jahn J. V.	20
Jeřábek	1
Klose A.	1
Kollár Jan	1
Krásnohorská Eliška	7
Kratochvíl Jos.	1
Koukl H.	2
Kuneš Miroslav	1
Marek J.	1
Mayer Rudolf	1
Mejsnar H. prof.	1
Mokrý O.	1
Peška Bedřich	1
Pseudonymy	4
Reis	1
Tichý Jaroslav	1
Truhelka	1
Tyll Kajetán	2
Tyšler B.	1
Vocásek prof.	2
Vrchlický Jaroslav	11
Zákrejs Frt.	2
Züngel Em.	3

Ve prospěch „Ústřední Matice školské“.

1.

Chrám velebný jsem viděl k nebi růsti,
sta dělných na něm pracovalo rukou,
jak v moře proudy city všech v něm ústí,
jak slavíci mu srdce všech vstříc tlukou.

Rost' pomalu, však jistě; k hvězdám čelo
nes', ducha hvězdami sám pokryt lesklý;
co rostl, již v něm tisíc hlasů pélo,
slz miliony jako perly bleskly

ve chrámu toho oknech! — Rost' — div Boží,
rost' bájný kalich z vlhké potem půdy,
byl jako růže, jež se dere z hloží. — —
A kdo jej stavěl? — Malý národ, chudý. —

Jen malý počtem, ale velký snahou,
jen chudý statky, ale bohat láskou;
lid, jenž vždy kráčel za myšlénky drahou,
svým potem, krví, každou čela vráskou.

Groš vdovy, sousto od úst utržené,
groš z děcka pokladničky ustrádaný,
ty daly základ, a již směle žene
se stavba výš, již splítají se brány.

Již oblouky se klenou, — vidím střechu,
jak za korunu velebnou se snáší;
a v hymnu štěstí taje moře vzdechů
a písní válečnou dav soků plaší:

„Od chrámu dále, stavíme své žití,
od chrámu dále, stavíme svou slávu;
zpět, hrdý se na vaši hlavu sřítí.
Náš chrám činí pravdě, lásce, dobru, právu.

V něm anděl vlasti pod rozpjatá křídla
v svou ochranu si bere děcko malé,
chrám náš je škola, v ní života zřídla,
vzlet, síla k poutí věčně dál a dále!

Od chrámu dále, pevností je spolu,
tam ducha meče kujem pro své muky,
by jako skály stály ve zápolu, —
chrám náš je Blaník, odkud ducha pluky

vždy nové, větší, neúmorné k boji
se vyhrnou za otců jazyk svatý;
chrám náš jak slunce nade námi stojí,
v něm síla naše, v něm jsme všichni braty!"

Ó stavte dál! Vlasť jedinou buď školou,
v níž české slovo bude Boží símě,
a jaro květy vdechne vám v pláň holou,
a k slunci Čech zas volné vznese týmě.

Ó stavte dál, vždyť dáváte jen sobě,
co dáte škole; stavte, chvíle každá
je drahý skvost, ó nestavte se v mdlobě,
zde každé prodlení je samovražda!

Vždyť budoucnosti základ zde se klade,
vždyť duchy otců svých za svědky máte;
ó stavte, ať je světlo všade, všade,
s ním přijde svoboda a štěstí zlaté.

J. Vrchlický.

2.

Znáte pověst starodávnou,
jak spanilá princezna
uvržena kouzlem krutým
v pouta víc než železná,
za přehustým trním, hložím,
spala mnohý, dlouhý věk,
až roztrhl pásmo kouzel
pravé lásky polibek.

Tak i naši vlasť milenou
stihla hromná rána zlot,
dým a popel její sláva,
ve vyhnanství její rod,
samo nebe věčně v chmurách
tvář svou žalem zastřelo,
aby naše ponížení,
náš pád strašný nezřelo.

Byl to dlouhý, dlouhý spánek,
pravá smrti podoba!
Stráž u hrobu měla zrada,
nenávisť a poroba.
Konečně však přec nad hrobem
dennice zas zasvitla,
věrný syn překonal kletbu
a vlasť drahá — procitla.

Což ten svět se zatím změnil!
Všude život, všude ruch,
osvětě se lidstvo koří,
volnosť vzývá jarý duch,
národové přinášejí
vědě slavné trofeje
radostně se předstihují —
kam tu Čech se poděje?

Nelekli se buditelé,
Jungmann, Pressl, Palacký,
vdechli národu chudému
lásku, zápal junácký,
učili jej znáti, ctíti
předků slavné dědictví,
razili mu pracně dráhu,
na níž kvete vítězství.

Jenom v práci, ve vědění
spatřujte své spasení!
volali vším krajem českým
rekové ti nadšení;
volali: vše v oběť dali,
stokrát práce zmařena,
konečně zdar její hlásá
millionův ozvěna.

Ještě osud není smířen
a na měkký lípy kmen
hrom za hromem dopadává —
jimi bude zocelen,
jimi z holoubátek něžných
staneme se sokoly,
kteří slavně, neunavně
s nebezpečím zápolí.

Již posvátný plamen vědy
nezdusí nám litice:
opatruje, podněcuje
ústřední jej *matice*,
bratřím bídným, opuštěným,
kteří již již zoufají,
nese světlo a chléb ducha
a hle — žijí, doufají!

Nuže, bratří, rukou štědrou
matičce své přispějme,
pod břemeny nesmírnými
klesnouti ji nedejme;
napněme své síly svorně,
dovršme své snažení,
neb jen v práci, ve vědění
vykvétá nám spasení!

J. V. Jahn.

3.

Věk dlouhý minul, co vlasť matka vstala
ze smrtelného spánku vzbuzena.
Trnové lůže to jí poustlala
cizácká závisť, vášeň plemenná.
Bez ochrany zmírala již, bez jména . . .
Však hlouček věrných synů přec jí zbýval,
jichž snem i žitím láska nadšená
ku vlasti plála — a hle, zhouby příval,
jenž matce hrozil, jim hruď marně zrýval.

Vlasť zachráněna. Jejím křísitelům
jen útisk, hana padla za podíl —
nás, synů jich, však svatým jejich čelům
vděčnosti paprsk aureolu svil.
Hle, jak zní odkaz, jenž nám po nich zbyl:
„Na oltář vlasti všechny složte síly,
svůj pot i krev, svých duše květů pyl,
věk dlouhý buď Vám lásky k vlasti chvílí —
a v skutek vzplane, o čem my jsme snili . . .“

O velkých mužů odkaz ještě věčí!
Nám svatým bylo každé slůvko v něm,
vždyť sama vlasť k nám mluví touto řečí,
jež vroucí lásky k ní je diadém. —
My matce-vlasti českou její zem
jsme ozdobili Mus posvátných stanem,
jenž cizím vzorům můž' být příkladem —
pot nové práce, v které neustanem,
nám v háji vlasti kyne v mlází ranném.

Ó mládeži! Největší's naděj naše,
Ty most nám zlatý skleneš v budoucnosť,
my v Tobě zříme svého Mesiáše,
v idolu chrámu nejdražší jsi skvost,
jenž plá nám v duši přes nepřátel zlosť!
Nám však aká oběť k tomu bude malou,
by zdobila Tě lásky k vlasti cnosť,
v cizoty moři bys byla skalou,
jež němě zhrdá vlnou rozsápalou.

Ó mládeži! Ten úkol vyplníš-li,
budeš-li jasným týnem ve výši,
k němužto buditelé z chatek vyšli,
však na půl cestě klesli k cypřiši
se vzdechem na rtech: „Zda Bůh vyslyší?“
budeš-li zářným, smavým sluncem ranním,
jež žalu noc, den slávy rozliší,
budeš-li plodem, co v nás květem, přáním,
pak obetkáš se vlasti požehnáním!

„Buď heslem naším: „Poesie,
Ty dcero nebes, my jsme Tví,
nám zdrojem Tvým se síla lije,
náš duch jen v Tobě plane, žije,
a naše naděj v Tobě tkví!“
Z úst slovo nikdo nemůž' dráti
jím stará sláva k nám se vrátí,
Vy, uzříte ji, děti, plátí,
v tom bude hvězda vítězství!

Máť zvolá k Tobě: „Zdárné děti,
Vás chrání mocné rámě lví,
sem pojďte ke mně do objetí
jak sokolíci v lípy sněti,
teď buďme svoji, sví, jen sví!
Do rukou pluh a k němu lýru,
jež meč je pravých bohatýrů,
a žijme práci, zpěvu, míru:
v tom plá nám hvězda vítězství!

„Co bylo otců idealem,
Vám, synům se co skutek skví,
za to, že žili v boji stálém
s cizoty zlobou, s prací, s žalem . . .
Nechť všecky děti Slávy zví,
že nám dle pluhu, poblíž rýči
se božských Uměn fantom tyčí,
že býti národ holubičí
v tom plá nám hvězda vítězství!

Braun-Kutnohorský.

4.

Kdo zvinil, u boji že stálém
my bředeme se žitím tesklivým,
a zhouby na pokraji málem
každým se krokem ocitujem svým?
Kdo zplodil nám ten osud krutý,
že nemožno nám zbýt' se okovů,
že duch náš ku volnosti vzpnutý
tíž snášet musí jařma příkrovu?

Boj bude dlouhý — pokolení
mnohá mu po nás sil svých zasvětí.
ó neopusť pro marnivá chtění
nikdo cíl jeho svatý s paměti!
Nesnaž se pouze zazáříti
sám činem nade všechny hrdinským,
hleď za sebe zas dostaviti —
až padneš — reky s citem vlastenským?

Toť smutné vyprávějí děje,
kdy cizích mravů zhoubné příměty
v náš vnikly národ — obyčeje,
za něž jsme přísné došly odvety;
kdy jednak mocí pokořeni —
a národ to — víc co žalováno buď —
zrazení bídné — pohanění,
mnohého ránu pocítili v hruď! —

Kdo rodem náš, ten ku praporům
po svatém právu musí přičtěn být,
by ku starým nedošlo sporům —
nám nikdo nesmí děti odrodit!
Tu mládež, jižto drahé matky
poctivou českou krví živily,
nedáme za žádné statky
urvati — ani v zlostném násilí!

Než nechme stesku, v šiky nové
stavme se, bratři, lstivě zdolaní,
a čin nechť v zápas meče kove,
jehož se blíží dnové želaní.
Nerovný zápas ducha nésti
nám jest, jak druhdy předkům krvavý,
bez přízně však jej snesem štěstí,
neb chrabrý k němu Čech se dostaví.

A bdíti chcem jak lvové strážní
u vlasti svoji širém zápraží,
kde lstivci, bloudi nerozvážní
nám hrozí, u pokroku nám překáží!
Vy proti nám necvičte v zbrani
našeho stromu vlastní ratolesť —
náš útlý odchov našíť daní,
již vlasti dovýšiti chceme česť!

Námť dokázat, že za osvětou
i Čech dovede šířit kroky své,
byť pílí, prací dlouholetou
dobude slávy skvělé trofeje!
Co mužů nás, co žen a dětí,
tu v srdce vrytu chceme míti cnosť:
co mysl vzdělává a světí,
protože vykonáme povinnosť! —

My odčinit chcem dávné viny
svých předků, z dějů skvrny všechny smýt,
jinak nám nemožno být' syny
té Čechie, pro niž chcem žít a mřít!
a děti musí být jako oteí,
v nichž česká krev — ta čacká koluje
je ponechána bez pomoci —
nuž k dílu, pro svou vlasť kdo horuje.

Prof. Vocásek.

5.

Když v krbu zaplál oheň a děd k němu sedl
a s úsměchem po chvíli šedou hlavu zvedl,
tu rozpřáh' ruce, zvolal: „Pojďte ke mně, děti!
k těm dávným dobám zpět mé upomínky letí...
Když mlád jsem byl," tak jal se rozprávěti,
„toť bylo v Čechách smutno, drahé děti!
Já s bolem vám to musím, mili, říci,
že byli jsme tu jenom nájemníci,
že cizinci řeč naše potupena,
a nikdo neznal, jaká její cena!
Nám druhdy v tvář se smáli naši kati:
Vy mrtvi jste, — vy nesmíte již vstáti!
Já tenkrát, děti, knihu schoval... však ji znáte,
tu starou kroniku, též v ní čítáváte;
má desky staré, ohněm opálené —
můj praděd kdys ji vyrval ze plamene,
do nějž ji vrhli naši nepřátelé,
by, co je české, zahubili celé.
Já v knize čítal, moje drahé děti,
a nově se mi otevřely světy.
Já dočeť se, jak Čechy byly slavné,
a jaké byly staré doby dávné,
že jazyk český prvním býval v zemi
a Čechové slavnými nade všemi . . .
Já často plakal. Nevěřil jsem ani,
že byli bychom v pravdě pochováni,
že naše řeč, jež vítězně kdys hřměla,
se úplně a zcela zapomněla.
I čeť jsem potají; každý stín mne lekal:
vědět to páni, žalář by mne čekal,
a kroniku, jež přirostla mi k srdci,
by poručili do plamenů vrci.
Vy ani netušíte, jak jste šťastné, děti!
vy jazykem svým českým smíte rozprávěti,
vás učí jemu ve školách, zaznívá teď všude;
slavným byl národ náš a slavným zase bude!"
A děd se odmlčel ve tichém zamyšlení
a poslouchal veselé dětské šveholení.

* * *

Již dávno dřímáš, ty můj děde milý,
leč obraz tvůj ve mnohé snivé chvíli
ve moři duše mé přečasto pluje,
ať sním či bdím, mne stále obletuje.
Já tenkrát byl jen nerozumné děcko —
teď vím, že ještě není dobře všecko!
Nám ještě mnoho zbývá učiniti,
když chceme hodni otců svojich býti:
toť silou vlastní! Kde jsou školy cizí,
kde síla národní v nich mizí,
kde naše děti mluvou cizí odkájeny,
tam třeba naším přičiněním rychlé změny!
Nechť obětivosť naše vzhůru vzplane!
pak národ náš podruhé z mrtvých vstane;
až školy české rozšíří se všude,
tu národ náš zajisté šťasten bude!

Již kladme dary Matku na Ústřední! —
dřív slávy den se u nás nerozední,
dřív nejsme hodni Čechů jménem slouti,
dřív nesmí prsa hrdostí se pnouti,
dřív nebude náš národ požehnaný,
dokud ten cíl nebude vykonaný.
Již vzhůru tedy, ve nadšení svatém
přispějte slovem, radou, trojníkem i zlatem;
dej chudý málo, bohatý dej více,
a oblažíte lidí na tisíce,
že věky pozdní u vděčném vzpomínání
nám dají s láskou své vřelé požehnání!

L. Hejtmánek.

6.

Ve jizbě světlem luny zjasněné
kmet sedí vážný teskně zadumán,
rty jeho stáhla němá bolu moc
a čelo vráskou sterou rozryté
se v tiché noci stkví tak jako štít,
v němž se mnohá rána osudu
svou děsnou silou často rozbila.
Jeť těžké asi kmeta dumání,
neb vzdech a slza, děti zármutku,
tu jeví těžký duše jeho boj.
Ten kmet je stár a zažil mnoho již;
on viděl národ téměř umírat,
pak zase zřel, jak silou čarovnou,
jak zázrakem se vzpružil k životu,
jak celou vlastí, celým vesmírem
zněl slavný hymnus jeho vzkříšení,
jak jméno Čech zas znělo jako dřív,
tím slavným, dávným, čestným přízvukem.
Leč v jaké dumy duši pohroužil,
že vzdech, syn smutku, jizbou zaznívá,
že slza, dcera duše bolestné,
se v jasu luny jako démant stkví?
Kmet vzdychnul, oči zavřel tichý sen,
ten těšitel všech srdcí stísněných,
ten anděl v nebi samém zrozený,
jenž na chvíli nám mění strasti v ráj,
jenž slučuje, co otec rozdvojil,
jenž děcku, divce, starci, muži též
jest stejným darem — sladce vítaným.
Leč sotva zavřel zraky pro svět ten,
již druhý kouzlem se mu otevřel;
nad zlatem červánků a leskem hvězd
zřel myriady světů třpytivých,
jež kroužily tu drahou nesmírnou;
zřel dlouhé řady jiných bytostí,
pak okřídlenců pluky bezčetné

ve mlhotavém světle étheru, —
tam zněla hudba sladká, tajemná,
on slyšel šelestění křídel všech
a rajských plesů sladké ohlasy . . .
Před zrakem jeho řady rytířstva
se kolem trůnu tvůrce skvěly,
a všude byla světů nádhera,
a třpyt a lesk všech nesmrtelných hvězd,
a hukot moří, vichru dunění,
v to lkal zas hudby zádumčivé ston,
nad tím pak hymnus plesem jásavý
vše rozechvíval plným nadšením.
Kmet udiven zrak jinam obrátil
a uzřel vážnou, slavnou skupinu:
kol ženy krásné, krásné kouzelně,
zřel kupiti se pestrý, četný dav,
a sotva že se díval okamžik,
tuť mocně srdce jeho vzplesalo
neb uzřel matku naši Čechii,
kol ní pak Čechů slavných družinu.
Byl Vojtěch svatý, Václav, Otakar
a Přemyslovců řada vznešená,
i Prokop statný, převor sázavský
a Jiří král, jenž bojích po těžkých
svou moudrou správou vlast nám zachoval,
i Žižka slavný, zádumčivý Hus
a Karel, otec vlasti vznešený;
pak Komenský, jenž v bouřích životních
ni neměl kam by složil hlavu svou;
Lidmila zbožná též je v zástupu
a za ní bratří Cyril, Methoděj,
a nepřehledná řada Čechů těch,
již v žití pro svou vlast se snažili,
jí slávu, jmění, ducha, život svůj
vždy s plesem kladli v oběť vznešenou.
Tak stál tu němě český pantheon
a díval se na matku Čechii,
jak na trůn svůj si vážně usedla
a zraky krásné, v kterých jiskřila
zář nesmrtelná, již roznítil Bůh,
ku světa kouli dolů upřela.
Ó jak tu srdce zaplesalo všem,
když zřeli českou, krásnou, slavnou vlast
tak klidně rozloženou pod sebou;
těch lesův nádhera a spousty skal
a vlny Vltaviny, Vyšehrad
i Prahu slovanskou, stověžatou
a pole zlatá, bujně úrodná,
i smaragd luk a hlavy mračných hor
i dávné slávy hrady zřícené — —
tam žili kdys, a umřeli pro tu zem,
a pro ni dosud bije srdce jich,
na ni tak rádi vždycky shlížejí,
na tuto drahou svoji kolébku.
Vše dlelo v němém citu úžasu,
leč v těžké dumy věčnou duši svou
teď pohřížila matka Čechie;
snad starost jaká nebo obava
o české věrné děti milené
to dobré srdce její stížila?
Teď v teskném zamyšlení zřela tam
a teskný smutek přelét' obličej
svým stínem trudným; zřel to zástup ten
a udiven se tázal Čechie:
„Proč, matko drahá, vznešenou tvou tvář
mrak žalu trudným stínem zahalil?
Proč bolest chvátí dobré srdce tvé?
Jen pohleď na tu krásnou českou vlast,
na bohatství, jímž hojně oplývá,
na krásu hor a bujnou přírodu,
jak z mrtvých vstal ten národ slavený,
pak zmizí stíny žalu s tváři tvé
a srdce naplní se útěchou,
a tvoje krásná, nesmrtelná tvář
zas k úsměchu libému rozkvete."
Leč matka v zadumání dlela dál; —
po chvíli pak svůj obrátila zrak
k své proslavené četné družině;
ve zracích jejich láska byla, bol
a starost mateřská i obava
a pohlédnuvši lásky pohledem
ta slova promluvila vlídně k nim:
„Zřím na ty syny v české vlasti své
a vidím, kterak kvítky národa,'
tož děti útlé, naše budoucnost,
odkojí místy cizí macecha;
jak odvykají svému národu,
jak nepoznají jeho minulost,
ni otce své a matky, prадědy —
ty vzory slavných skutků vznešených;
ba jak je cizí, nemateřská řeč
od minulosti naší odvrací
a naplňuje srdce chladností,
a kalí pramen dějin minulých;
jak těžko duchu nabýt vzdělání,
jež podává se v řeči neznámé,
jíž matka nikdy nemluvila k nim,
jíž nemluvili naši předkové,
již v odkaz drahý nepodali nám;
a proto tísní bolest duši mou,
když vzpomenu, co pro nás ztraceno,
že mládež, naše lepší budoucnost,
již osud takový je údělem,
je pro můj národ poklad ztracený.
Mrak žalu proto tvář mou zahalil
a proto srdce schvátil krutý bol,
ó rcete, drazí, kdož by neplakal?"
A opět matka zraky truchlivé,
v nichž perly slz se jasem třpytily,
upřela k pozemskému údolí.
Tu nastal ruch v celé skupině,
vše k matce spělo s tváří zjasněnou;
každý měl slova sladké útěchy,
a každý volal, pln jsa naděje:
„Ó nechť se tvoje srdce nermoutí
vždyť brzy v Čechách počne ruch,
by zachránil se mladý letorost,
neb Čech je dobrý, obětavý vždy
a pro svůj národ vše on učiní;
tu vzpomene si na svou minulost,
na ony doby svatě nadšené —
a té vytryskne mu statečnosti zdroj,
z vlastní silou vše zas zachrání!"
V tom nové tóny hudby zazněly
a nová moře světel vytryskla,
vše hřmělo hymnou, zpěvem, nadšením

a skupinu mrak světlý zahalil.
Ze mraku vyšla bledé luny tvář
a zvědavě své zlaté paprsky
do jizby oné zase upřela,
kde dřímal kmet, jenž zřel to zjevení.
Kmet povstal, rukou přejel obličej;
zář prorocká mu plála ze zraků,
na tváři jeho náhlé nadšení
se rozestřelo, vyjdouc ze srdce; —
a za svítání druhý ihned den
on mluvil v národ hlasem prorockým
o slovech, které řekla Čechie,
o jejím slavném, velkém průvodu,
o geniech těch, zjevech, andělích,
a v Čechách bájný nastal všude ruch.
„Zachraňme vlast svou, její budoucnost“
tak znělo všude českých po vlastech
a každý hřivnu vlasti na oltář
hned nesl v obětavém zápasu;
a obětavost všude šlechetná
se vedlá za ruku se štědrostí,
a mnoho dovedla již zachránit,
a ještě více — všecko zachrání,
když všechněm Čechům vejde do srdcí.
Nechť velká, krásná, slavná minulost
ten oheň lásky k vlasti roznítí,
a naděj, budoucnost zas probudí!
Ó kladme dary vlasti na oltář,
ať děti, muži, ženy, starci, vše
a celé srdce v oběť přinesou,
ať v plesu, žalu, pláči, radosti,
kde české slovo jenom zazvučí,
kam jenom vkročí noha Čechova,
kde zazní písně české jeden ton,
kde zazní srdce Čecha jeden tluk,
tam všude nechť se láska rozproudí,
a dary Matici nechť vzrůstají,
by naše děti řečí mateřskou,
tím odkazem přeslavných pradědů,
si osvojily první vzdělanost
a pevné, ušlechtilé vědomí,
že Čechy jsou a mají jimi být
až do poslední chvíle života.
Tím krásná vzroste vlasti budoucnost,
a naši velcí, slavní předkové
pohlédnou na nás s klidnou radostí
a s nadšením pak uzří, kterak vlast —
ta matka drahá, zkvétá k slávě zas,
jak šťastná je a krásná, bohatá,
a plná Čechů věrných, statečných,
již pro ni z celé duše pracují,
by blaho, štěstí, slávu, svobodu
své matce drahé znovu získali,
což se jim jistě také podaří,
a blaho, sláva, štěstí, svoboda
zas budou v vlasti naší domovem,
a novým leskem, krásou, slávou zas
pak bude zářit naše drahá vlast!

Jos. Flekáček.

7.

Jak plátno obrovské obloha rozestřena,
tu modravá, tu šedá, bílá jako stěna,
tu zahrada, tu poušť ... tu bezetvárné stepi
čekajíc malíře jak štětec velkolepý,
a na ní slunce umírajíc v dáli klesá.

Tak ticho všude, svato! Větřík vyšed z lesa
si v bujném skoku poskočil na skálu, horu,
a již je s oblaky ve ladném rozhovoru,
je shání, rozptyluje, štětec svůj v ně noří
a na obloze, plátnu, divné kresby tvoří —

Zrak ku obloze vznáším. Jako děva bílá
tam oblak pluje. Hra to vánku vytvořila.
Toť luzných děv je sbor. A přední krásná víla
jest Libuše, jež se závratných výší
zří v ladné kraje šťastných někdy říší.
„Ó Čechy, Čechy! Svatý Vyšehrade!
Vy lesy, stráně, města, hory šedé,
vám anděl věnec zas na skráně klade,
vám nové slávy den zas znovu svítá!
Ó Čechy! Čechy! novou věštím slávu,
Vás novým jásotem má duše vítá!
Vám znovu žehnám! V démantovou hlavu,
v tu vaši Prahu slavné vejdou doby, —
již anděl laur na věnec slávy splítá!“

A vánku rozmar zanes' mraky bílé,
však nové přináší zas v bystré síle.
Toť dlouhé řady! V čele jich se jará
postava stkví Přemysla Otakara;
zní píseň války; muži obrnění
po nebi jdou, je slyšet zbroje hřmění;
na poli moravském král železný a zlatý,
tam bitvy bouř se chystá ... zdaž král se nazpět
[vrátí? —
V tom vlastní v snění vzbudily mne vzdechy:
„Jak mocné bývaly jste někdy Čechy!“
A večer tichý snes se v kypré lesů mechy.
Již dohasíná slunce skvělá svíce,
jak požár plane, požár od Kostnice,
a slyším žalmy mučenika pěti,
jichž ohlas hned šíro po vší zemi letí ...
Již celé nebe hoří ... V žárném svitu
teď hřmí a duní hymny Táboritů,
jichž sloky jednotlivé ohněm psány,
kdy města, hrady, chýže ztroskotány,
kdy věnců vavřínových řada nová
u Domažlic, u Brodu, u Žižkova
jak příklad jediný z celého světa
se Čechům v přehrdinné skráně vplétá.

Již hasnou stvůry oblakové,
jež Husity mí zvaly snové,

a nade mnou ve výších étherových,
jde Vojtěch, Jan a Karel, Václavové,
jak pantheon, pln postav oblakových.
Kol červánky jak rozlitá krev mučeníků
halily v purpur mlčelivou, slavnou horu;
dopělo ptactvo, hymnu večerních svých díků;
zavřely květy kalich; tiché slzy noci, —
toť rosa — svadlým spěje ku pomoci.
Ku měsíci sbor bílých mraků letem spěje,
pod obzor padí. Kde váš domov, vyhnancové?
Bez střechy, krbu, beze slávy, bez naděje
vy vlasti opouštíte, hledajíce nové?
Vás poznávám již, slavní mučenníci! —
již vím, proč hoří kol vás červánkové —
toť vaše krev! — a první vážný v líci,
s tím vousem dlouhým, chvějí se mu rtové,
s tím okem bolným, slza v něm se třpytí:
toť Komenský, ten světec. Musí jíti
v smrť vyhnanství, však sláva za ním kráčí,
kde slzy jeho půdu svatou smáčí,
tam vavřín vzrůstá, vavřín slávy věčné.
Své kroky staví. K zemi teď se shýbá
a pláče, zemi mateřskou zas líbá, —
já větru šumem píseň jejich slyším:
„Ó, Čechové! popřejtež otci sluchu,
a mládež k velkým skutkům vychovejte!
Co meč a plamen zkazil v našem duchu,
vy — potomkové naši, dokonejte!
Pro mládež žil jsem. I vy žijte pro ni!
Mým cílem škola. Budiž i vám svatou!
Čech genius rád maličkým se kloní
a budoucnosť jim vytvoří zas zlatou;
vašeho ducha, celá pružná síla
zasvitne v dětech vlastních plným jasem.
Co doba naše krutá zahubila,
jen školami lze zhojiti zas časem,
tyť chrámem budoucnosti, přeúrodnou rolí.
Ó, Čechové! vás zbudí v nadšení jen školy.
Jsou balsámem, jenž jizvy naše zcelí,
jsou důkazem, že přec jsme nevymřeli . . .“

Již dozněl hlas. Postavy od měsíce
se vzduchem nesou dál až za hranice,
však ve tajemném větru šepotání
já Komenského slyším požehnání. — — —
Ve jménu předků slavných, ve jménu slávy staré
se prosba chvěje ve mně, již na srdce Vám kladu:
Což nelze slávu vzkřísiť, a ony časy jaré?
Či u věčném má zmírať zde mladá duše hladu?
Já mluvím k srdcím Vašim, k obětavosti Vaší,
pro jazyk předků slavný, by drahé mluvě naší
tam v domovině vlastní, kde cizími šlapána
se v školách našich českých zas otevřela brána,
a obětavosť Vaše ať dary tomu snáší!
Ať z českých dětí není odrodilců láje,
jež cizí řečí, mravem, tráví české kraje,
ať synové jsou otců svojich hodni,
květ národa ať v plody blahonosné zraje!

Tak bděl jsem a snil v zadumání.
Noc ušla. Luna v hasínání
a hvězdy plují v pospíchání
si odpočinouť. Slunce vzchází.
Žehnání mé je doprovází,
by jasný svit a teplo jeho
zas nové slávy neslo záři
národu — otce Komenského.

L. Hejtmánek.

Na oslavu dostavění Národního divadla.

1.

Máme to pěknou kapličku!
Krásná je od hlavy k patě,
jako ta česká panenka
v neděli v kmentovém šatě.

Hlavička zlatem ovita,
stužečky od ramen k boku —
kdo se tak do ní zadívá,
radostí slzy má v oku.

Máme to krásnou kapličku,
zášť po ní ústipky hází,
protože zlatý obrázek
do pěkné kapličky schází.

Házejte jenom, házejte,
po nuších nepřízeň noste,
a z duše rostla kaplička,
z duše nám obrázek vzroste.

V každé té žíle mramoru
krev naše horoucí buší,
každé té soše vlní se
nadšení ňádrem i duši.

Každý ten sloupec ztepilý
plný je síly a klidu,
jako ten javor s junákem
v pohádkách českého lidu.

Každý ten oblý výklenek
uprostřed květnaté zdoby
jest naší láskou vystlaná
kolébka krásnější doby.

Každý ten kámen v základech
srdce a krev naši skrývá,
a ještě ruce mozolné
v dlaň krásy penízek zbývá,

My, sami sobě myšlénkou,
sami si budeme světem,
Pán Bůh nám zase požehná
písně a modlitby dětem!

Pošle nám slávy slunéčko:
„Pospěš a napiš jim k zdobě
v čelo té pěkné kapličky:
To si dal národ sám sobě!“ —

Adolf Heyduk.

2.

„Ó božské Musy, Vás jen zapotřebí
v náš drahý, český, z mrtvých vstalý kraj!
Vám stan my vzklenem, jenž má hlásat k nebi,
že na zemi jen Vy kouzlíte ráj!
V něm lada řeči nechť se v sad zvelebí,
v něm v zimě bojů stálý květí nám ráj!“
Hle, z mužů těch, již dělí tato slova —
jež nám je volat zase po nich znova —
již mnohého klín zapomnění chová ....
To v dávné již, ba v dávné jesti době
co prvné znělo heslo Národ Sobě!

A svatý sen o Mus posvátném týnu
jak strážný anděl po boku nám stál:
nás po tři věky chránil mdloby klínu,
nám zchablé rámě vždy zas k práci zpjal,
zor ducha zbaviv beznaděje stínu
sám zářil v něm jak hvězda — Ideal.

Nám majákem byl v žití bouřném moři,
nám útěchou byl, když jsme kali v hoři
nám šťastnější byl nové doby zoří — —
když klesali jsme v nepřátelské zlobě
nás sen posílil, jenž zní Národ Sobě!

A hle, po dlouhé práci, utrpení
se onen sen nám vtělil v skutečnost:
co bylo fantom, vidina jen snění
to vzplálo skutkem na čarovný skvost.
My září jeho jsouce oslněni
jsme jistý zřeli v příští věky most,
kdo hrdě stříbropěnné u Vltavy
stál kolos ten jak trofej naší slávy ...
A u něho tam jásající davy
jak divily se čárné jeho zdobě:
„Hle, jaký skvost zbudoval Národ Sobě!“

Již naše noha v chrám ten vkročit měla,
již světit měl se slovem nadšeným . . .
Však hle! Moc živlů zlobně rozkypěla:
jazykem zhoubným, děsným, plamenným
pot věků práce v krátké chvíli střela!
Chrám klesl v rumy, popel, prach a dým —
Nad ruinami naše vzdechy zněly,
slz našich perly v nich se pozaskvěly
a naše duše otázkou se chvěly:
„O má již tedy navždy zůstat v hrobě,
co snem i skutkem vzklenul Národ Sobě?“

Ó ne, ó ne! si v odvět dejme sami —
nám fénix síly vylét' z plamů těch,
jež učinily chrám náš ruinami!
Nuž k nové práci, marnýt pouhý vzdech!
Nadšení ohněm splatmež zhoubné plamy,
nadšení ohněm českých srdcí všech!
Nuž všickni svorně vlasti ku oltáři,
at obětmi jí setřem slzu s tváří,
at brzo opět u Vltavy září
diadem slávy naší i snah našich robě
ten zářný skvost, jejž vzkouzlil Národ Sobě!

Josef Braun-Kutnohorský.

3.

Pod Horou Bílou dozuřil boj kletý
a zraněn, zubožen tu ležel český lev,
náš národ tichý, jehož drahá krev
tam tekla mstě a zášti ku obětí.
Až k smrti uštván, zbit a ukopán
v hrob předčasný měl býti pochován
a nikdy vraha neděsiti více.

A pusta vůkol drahá domovina
a němý sad i luh i svatý háj,
hřbitovu podoben ten český ráj,
v němž chladná vládla ruka Moranina.
Což zbylo sirotku než dále jít
a po cizinách hledat chleb i byt
a bolem vlastním cizé kojit žaly?

Co dítek drahých zde mu nepohřbeno,
co nevyhnáno z domu otcova,
co nezvraždila ruka katova,
to v porobu a bídu uvrženo.
A vše, co svatého, mu mocí vzali
i o roucho se jeho posléz rvali,
když mněli, že byl skonal na Golgotě.

Tak minuly dva dlouhé, dlouhé věky,
an pojednou Bůh dobrý stvořil div:
nezemřel národ český — jesti živ
a marny byly vrahů jeho vzteky!
On z mdloby, ze sna k žití opět vstává
a hlásí o stará se svoje zase práva
a nazpět žádá, co mu uloupeno.

Tak ležel zde ten zášti umučenec
a svatou krví svojí rosil zem
nejchudší, nejbídnější v světě všem
sirotek, žebrák, psanec, odsouzenec.
Ač bolné bylo jeho umírání,
přec nikdo, nikdo neměl slitování
s tím beránkem, jenž cizí snímal hříchy.

Též sirotek se vrací z bludné pouti
a klesá nadšen v náruč otcovu,
jenž světu dokazuje poznovu,
žeť nedá nebe Slávům zahynouti.
A v ráji českém nové jaro zkvétá,
ant byla prchla zima dvoustaletá,
a v nové slávě skví se zlatá Praha! —

Na prsou jemu dítko spočívalo,
aj! dítko milostné jak růže květ,
jež s obdivem zřel pozděj' celý svět,
když žebrajíc jim klidně putovalo.
Nadarmo k ňadru otcovu tu lnulo,
nadarmo lkalo, že by skalou hnulo:
sirotkem bylo české umění! . . .

Jaká to slavnosť tam se opět slaví,
žeť ohlas její zabíhá sem k nám?
Aj, popelce své, Thalii, hle! sám
národ postavil skvělý palác — drahý.
A s vroucí pílí něžné dárky sbíral
a štědře ruku svoji otevíral,
než zbudoval si pomník nehynoucí.

Kdož neplesal by v této době slasti,
kdež život jarý proudí v žilách všech,
kde z plamenů co fénix vzlétá Čech
a zášti vřeskem nedá víc se másti!
Kdož hrdě hlavy své by nepovznesl,
kdož bratru na ňadra by nepoklesl
a nezvolal: Jsem také Slávy synem!

J. V. Jahn.

4.

Již minul čas, kdy smutno u nás bylo,
již minul čas, kdy jméno Čech se krylo
v šat lhostejnosti k práci národní;
již minul čas, kdy na národní roli
jen kněz a herec byli apoštoly . . .

Duch nový zavál svěží, původní,
duch český, jarý, s neúmornou silou,
jenž opět vzkřísil domovinu milou,
by zaskvěla se jako v dávné doby
a svrhla pouta cizoty a zloby.
Vlast probuzenou plným citem zase
cti národ celý v neskonalém jase.
Z nás každý cítí, že jest jejím synem,
že s ní žijeme, trpíme a hynem,
z nás každý vidí, jak se v mlze blyští
zas novou září její diadém!
Jen buďme hrdi otců příkladem:
ti v míru, v boji, v cizině i doma
vlast vyznávali srdcem, činem, rtoma,
vždy doufajíce na životní pouti,
že Václav svatý nedá zahynouti,
že zrádě vlasti trest jest v zápěti!

Vlast opět vstala, ale jakou snahou!
Vlast opět zkvetla v krásnou, velkou, drahou,
leč jakou prací, jakou obětí!
A mezi těmi, kdo se súčastnili,
by smutné vlasti líce vyjasnili:
byl český herec, český ochotník.
Ba český herec, jako mučenník,
jak štvaný cigán bloudil bez odplaty,
jen aby šířil jazyk otců svatý,
by česká mluva vlasti rozlétla se
jak druhdy v lepším, ale dávném čase!
Od města k městu chodil bez únavy,
a naše děje, naše Břetislavy
zas vyňal z kletby, která na nich lpěla.
Jak chudý kejklíř na vesnici nuzné,
otvíral dětem staré báje luzné,
až se jim duše plesem, bolem chvěla,
jak otci naši přišli od východu
v zemi požehnanou, nehotovou k hodu,
jak od pluhu se Přemysl stal vládcem
i Libuši a lidu svému rádcem . . . .

Tak český herec vesnici a městu
k národním cílům ukazoval cestu.
Chrám Thaliin, budka kejklířova
národní řeči peruť daly znova:
zde bez ostychu proudila se směle,
zde měla kněze, vroucí pěstitele,
zde byla doma, volná, čistá, živá,
vždy nadšená a mocná, působivá! —

Však minul čas — a národ ve své síle
se kochal v krásném, velkém vlastním díle,
jež sám si stvořil ve své Praze zlaté;
chrám Thaliin tam nad Vltavou zpěvnou
jest důkazem a zárukou nám pevnou,
že neumřelo slovo živé, vzňaté,
jež český herec rozsil z nadšení,
když národ slavil svoje vzkříšení!
A byť i chrám ten Herostratským činem
se rozpad v rumy, vstane v rouše jiném,
a byť i chrám ten vlny požárové
schvátily proudem, vzejde v kráse nové,
a jako fénix opět zaskvěje se!

Nuž otevři se, milý Uměn chráme,
národní mluvě, našim dějinám!
Šiř lásku k vlasti, jazyku i rodu,
sij ušlechtilé pravdy po národu
jak v pravdě čistý, národní náš chrám!
Ať ze tvých tichých, osvícených síní
národu zkvétá krásy dobrodiní,
a září světlo lásky k vlasti svaté
po širých krajích Máti naší zlaté!!

Jaroslav Tichý.

5.

Byl dávný bůh, — ten bůh, jenž v slunném voze,
ohnivých ořů vládna spřežením,
žár lepých očí rozliv po obloze
vítězoslavným jitra vznícením,
v nesmírný éther v polokouli světa
blesk pravdověstné, věčné krásy metá;
bůh krásy, jemuž z jasných kadeří
zbloudilé hvězdy kanou v zásvětí;
a tisíc paprsků se rozletí,
kam oř mu nohou v blankyt udeří;
ten krásy bůh, jenž kouzlí s výše luzné;
mu, světlo, ideál nám v žití nuzné;
bůh ten kdys, v majestátném stanův letu,
oblaky setřel s čela, unaven,
a měře prostor nevlídný, děl světu,
jenž kroužil pod ním, leskem zaplaven:
„Pobýt chci s tebou, krásná země, v klidu;
daleký vesmír pust, — nač zářím jeho tmám?
V rozkoši božské teskním sám a sám;
vstoupit chci v hlučnou dráhu tvého lidu,
národy tvé ať upraví mi chrám!
V které by vlasti stanula má noha?
Sídlo mi dej, — však chrám buď hoden boha!“

I vstali králové a závodili,
i závodily národy, by chrám
nejkrasší zbudovali krásy bohu.
Své lepokovy velké říše sliby

a sloupoví zlatá, pnící pod oblohu,
oblouky vzletné pjali k výšinám;
z balvanů skvostu, ryzím leskem žárných
jež z útrob každá země vydat chvátá,
vznešené řady podob lepotvárných
slavených mistrů tvoří vtipná dláta;
královských pokladů se stříbro taví
a tuhnouc plní zdobné kadluby,
mu se smělostí jasné věže staví,
jenž věněí drahokamů obruby;
obrovské klenby, třpytem obsypány,
se pnou jak všehomíra hvězdné brány,
v stěn úběl, jako zásvit přede dnem,
kolkolem planou rubínové zoře,
a báně ve blankytu bezedném
jak nová slunce září ve prostoře;
i Bůh by mínil na těch svatyň prahu,
že stoupá v nebes světlorodnou dráhu!

Byl národ siný, opuštěný světem
a vyděděný z otcův pokladů,
chud vedle plýtvajících národů,
chrám světla přec chtěl zůstavit svým dětem;
své vlasti kochané, své zemi svaté!
již věren ve slávě i ve ubožství,
chce láskou svojí vznésti sídlo zlaté,
kde blažící by dlelo světla božství.
I říšemi králů, s národy a kmeny
jde v závod lid ten siný, uhnětený.

I povstal chrám — ne z královského zlata,
jen kámen dala každá lidu chata.
Zda světla bůh se skloní býti hostem
v tom stánku svém jak lid jej stavil, prostém?
Kdož ve zlatou by spoustu zdob jej uvil?
Byl kámen víc než zlato, — *kámen mluvil!*
Řeč kamenů, to byla zázračná
řeč lásky k vlasti! Výše oblačná
jí slouchala, bůh světla stanul v letu
a plamenné své oře dolů řídil k světu;
již vyvolil si božstva hodný chrám!

Mluv ku věkům, mluv k světa končinám,
ty pomníku, svět svatou mluvou nás,
a pokolením hlásej světlá hesla krás,
ty hrade zázračný, ty zdarů příštích znamení,
bůh krásy zvolil tě, ty chráme nadšení!

El. Krásnohorská.

6.

Věž rostla k nebi stále větší, vyšší,
již ztrácela se v nadoblačné říši,
kde orel, vzduchu král, se míhá bodem,
a každou chvíli rostla, každým schodem,
spiralou děsnou vystupujíc k nebi,
v strž mraků nad ně černější se šklebí
a září svou se směje slunce zlatu.
Již hrdě řekla „bratře!“ Arraratu,
jde výš a výš, již mraky po ní chodí,
v jich spoustě zdá se obrovskou být lodí,
a nad ně roste ještě očihledě;
však větší spousty železa a mědě,
a zlata, stříbra, bronzu z všad sem valí,
balvany kutálejí, tešou skály,
do žhavých výhní řinou spousty kovu.
Dnem novým opět začínají znovu
a věž nad nimi, přízrak fantastický,
se mračí zpupná; veliký duch lidský
z ní mluví silou, nadšením a vzdorem.
Velbloudi dole, mračna táhnou horem;
vše pracuje: rýč, kladivo i dláto,
sta divých turů v krotké jho je spjato,
vše v potu, tváře žen a mužů záda.

Již bude hotova. V tom začla váda,
čím kryti střechu.

Nekryjme ji ani,
tak řekli jedni, naše pohrdání
nechť vidí bůh bez trámů, bez závoje,
ať vždycky volně ve hvězd zlatých roje
nám volno vstoupit věže ze cimbuří!

Jen pokryjme! bůh, který v mraku zuří,
se bude mstít a hromy na nás sříti
a kamény a těžké krupobití.
Nuž stavme těžkou střechu ku obraně,
ať trámy z kovu na každé má straně,
a z kovaného železa ať stropy,
by zlomily se o ně blesků kopí!

Ne, řvali jiní, střecha budiž zlatá,
by v slunce vzchodu jako výhně zlata
svým leskem slunce přezářila, trámy
kol kryty buďte drahokamy,
by hvězdná noc tu krásu zaviděla.
A v středu jejím trůn měj zlatoskvělá
a gigantická socha Molochova!

Jak Molocha? zazněla jiných slova.

Tam Gog stát bude, bouřil zástup jiný.

Spíš touže pěstí padne v zřícenины,
co stavěli jsme, zařval zástup druhý;
my nejsme Molocha ni Goga sluhy,
tam musí státi oltář Astaroty!

A zvedali již mlaty, nože, hroty
a začla vřava, bouře, křik a zmatky.

Věž naše jest, my ani o krok zpátky!

Ne, naše jest, my spíš ji rozbouráme!

A začlo vraždění, sta kladiv láme
se o sta štítů, bitva stále věčí,
tu ve zmatku tom vrhla ruka něčí
hořící hlaveň dovnitř věže v děsu.
Vše prchalo do polí, v stíny lesů,
vše v zmatku hrozném, jaký nesvár sije,
a v noci u mrtvol jen šakal vyje
a křičí sup, věž padá v zříceniny;
jak duchové jdou přes ni noční stíny,
hvězd záře tam zří ironickým zrakem
a s nebe dolů bůh se dívá mrakem.

* * *

Co s touto bájí? Vždycky připadá mi,
když Vltavskými vidím nad vodami
se vznášet k nebi zlatem plápolavý
náš Pantheon, tu hvězdu, ve mrak tmavý
jež našich bojů sviti jasnou září.
Nechť vlny půtek dmou se a se sváří,
ta stavba klidným úsměvem vždy kyne;
kol ní život mnohotvárný plyne,
sta otázek a zájmů v jedné směsi,
boj, obrovskými jehož pod kolesy
se svíjí život náš a naše bytí.
A v tísni ran, jež jako krupobití
nás perou, proti osudu, jenž slepý,
my začli stavět dóm ten velkolepý,
ten Pantheon, tu archu, holubicí
z níž vzletnout má duch český vítězící
a zavolat: Já žiju ve tvář světu.

Jak giganti ve vzdorném mysli vzletu,
věž Babelskou vztýčili proti nebi,
my proti losu, jenž se na nás šklebí,
a proti předsudku, s kterým se bijem,
ten chrám vztýčili na důkaz, že žijem.
On první jest, co vskutku svého máme,
sem zbožnou myslí všichni zalétáme,
nechť naše snahy vlnami se tříští,
v něm zříme velké jitro svého příští.
A dokud chrám ten k hvězdám noční celý,
my nežijem, nás ještě hrobu ztmělý
vzduch oblétá a balvanem nás tíží.
Jen v jeho dokončení nám se blíží
den první vzkříšení den první slávy.
On zlomkem jen — jsme tělo beze hlavy.
On troskou jen — vše jiné v nivec taje,
na nás se splní o Babelu báje.

* * *

Já hoch byl, když jste kladli základ k němu.

Ó tenkrát ještě věřili jsme všemu!
Nám naděje na skráních nesly duhy,
leč od té doby v sen jsme padli tuhý.
My víru ztratili a lásku k práci
a zapomněli v tupé resignaci,
čím dlužni jsme svým otcům a cti svojí.
Zlá přešla léta a budova stojí,
teď nelze opustit ji, musí záhy
nám pohostinné otevříti prahy.
V ní musí brzo české slovo zníti
a svědkem být, že žijem' a chceme žíti;
neb jinak v hrob jsme jednou vstoupli nohou
a Jungmann s Kolárem nás zapřít mohou.

Už musí státi, čas jest svrchovaný!
Ó láskou svojí otevřte jí brány;
kdo mnoho dá i kdo můž' nejmíň dáti
má v srdci hvězdu, jež mu bude pláti
po celý život radostí i plesem.
Nuž srdce otevřte, co s láskou nesem,
byť halíř, na skvosty se může zvěčit,
a pravnuci vám budou blahořečit.

* * *

Nuž stavte, stavte, stavte bez ustání!
Vždyť stavíte svůj život svojí dlaní,
vždyť sobě přístav klenete i asyl;
co nesvárů duch jedovatý zkazil,
ať vykvete zde budovou tou znovu!
Sem štětec, dláto, dumu básníkovu,
jen neustaňte, ruce neskládejte,
co máte, všecko na ten oltář dejte!
Groš vdovy, zlato knížat, zrní klasů,
vy ženy dejte drahokamy z vlasů,
a kdož nemáte nic, vy dejte slova,
hlas nadšení, jímž síla Samsonova
se vzkřísí v nás. — Zde buďme národ jeden,
myšlénkou vlastní budoucnosti veden,
u toho prahu aspoň buďme bratry!
Bych vichrem byl, nad Šumavu a Tatry
bych rozlét' se a hřímal do sta hrudí
tím hlasem věštce, který kostry budí:
Jen dejte brzy chrámu tomu všecko,
sny umělci a modlitbu svou děcko,
jen dejte hojně a jen dejte brzy!
V své štědrosti zde každý můž' být drzý.
Když dostavíte, ze sedmi hlav draku
tu největší tím utnete a vraku,
jímž život náš je, kormidlo zas dáte!
Jen stavte dál — jen sobě pomáháte!
Vše proti nám, my tedy buďme spolu!
víc stavíme než chrám svůj, než svou školu.
Své zlato šlechtic poskytnouti váhá,
tím větší vaše píle buď a snaha.
Kněz odepřel vám svoje požehnání.
Nuž stavte, stavte, stavte bez ustání.

* * *

Zda báj či pravda, nevím — bájím tedy.

Chtěl Žižka sbořit Prahu, naposledy
Jakoubek hlédl svojí výmluvností
jej obměkčit, vše darmo! Dumy hostí
skráň vůdcova a ruka palcát třímá,
a vidět jest, jak v duši mu to hřímá,

jak brzy váha hněvu jeho padne
a v zříceninách pohřbí město zrádné.
Chtěl odpovědít — ale duma nová
na okamžik jej oloupila slova.
Stál zamyšlen; on viděl, ač byl slepý,
před sebou město, pohled velkolepý,
ne Prahu Karla, ale Prahu příští.
Sta štítů, věží ve slunci se blýští,
sta lomenic se tiskne ve chumáči,
sta oblouků se v řeky vlnách smáčí,
zřel město jiné, nádherné a věčí
a v středu jeho chrám, jenž všecko předčí,
stál ohromný a patřil do Vltavy
a na vrcholu ohněm plápolavý
nes' hřeben zlatý hrdě v mračen kraji;
on nevěděl, co budova ta tají,
však cítil věštším duchem, že tam blesky
je vryto vše, čím celý národ český
jest, dýše, žije, doufá, věří, bádá;
ou nevěděl, která to věků řada
se objevila před ním, on jen tušil.
A velikosti cit mu srdcem bušil,
on věděl, město ověnčeno slávou
byť jednou byla pláň porostlá travou
a plna trosek, býlí, rumu, štěrku,
že tento chrám v svém velkolepém šperku
zde zůstane jak archa nad potopou,
v kterou duch český celou před Evropou
květ snů svých složil, snahu svojich činů
a velkou obětavosť vlastních synů;
to viděl vše a oči v rosné vlaze
děl: Budiž tedy, rád odpouštím Praze!

* * *

Ó kněžko, kteráž s Vyšehradské skály
jsi zřela v proudy věků jak se valí,
ó věštkyně, tys jistě v časů lůně
ten zřela Pantheon, v němž na svém trůně
duch český tvýma zas promluví rtoma,
ten svatý krb, kde všichni jsme zas doma!
Již vyplněný brzy sen tvůj bude.
Ta popelka, lid český, dítě chudé
svou krví stavěl, co tys v duši zřela;
již k nebi trčí střecha zlatoskvělá
a pyšným čelem hvězd již dotýká se
a pod ní všichni jeden národ zase
ti žehnají, ó matko, slzu v oku;
a ve Vltavy stříbronosném toku
to vře a hlučí nad vln tiché pláně,
zas víly dávné pozvedají skráně
a diví se, co ve vlnách se zhlíží,
ký kolos, jaký chrám se k mrakům blíží!
A staří bozi, v skále Vyšehradu
jenž zakleti spí, v tajnou rychle radu
se shlukují a ptají: Co se děje?
Hle proti nám se nové slunce skvěje,
nad řekou proti dómu z mlhy vzrůstá.
Den vstává již, tma rozprchla se hustá,
náš národ žije a zas sobě věří!
A v Blaníku do skal pochmurných šeří
s tou zprávou sletla čilá vlaštovice
a rekům tu zvěst vypráví; ti spíce
hned nevěří, pak pozvedají hlavy
a vůdce ptají se, zda čas již pravý,
a šedou hlavou kyna on dí vážný:
Ten chrám, jenž v městě pozvedá se strážný
jest dostavěn — svým zlatým čelem blýská,
nuž, chyťte štíty, jistě doba blízka!

Jaroslav Vrchlický.

Ku slavnostem národním.

1.

Aj zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Stůj noho! posvátná místa jsou kamkoli kráčíš,
k obloze, Tatry synu, vznes se vyvýše pohled,
neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku,
jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.
Však času ten horší je člověk, jenž berlu železnou
v těchto krajích na tvou, Slavie, šiji chopil.
Horší nežli divé války, hromu, ohně divější,
zaslepenec na své když zlobu plémě kydá.
Ó věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící,
ó krajino, všeliké slávy i hanby obraz!
Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné,
od Dunaje k hltným Baltu celého pěnám:
Krásnohlasý zmužilých Slavjanů kde se někdy ozýval,
aj oněměl' už, byv k ourazu zášti, jazyk.
A kdo se loupeže té, volající vzhůru, dopustil?
Kdo zhanobil v jednom národu lidstvo celé?
Zardi se, závistná Teutonie, sousedo Slávy,
tvé vin těchto počet zpáchaly někdy ruky.
Neb krve nikde tolik nevylil černidla že žádný
nepřítel, co vylil k záhubě Slávy Němec.
Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou,
ten kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.
Nechť ruky, nechtěby jazyk v okovy své vázal otrocké,
jedno to, neb nezná šetřiti práva jiných.
Ten, kdo trůny bořil, lidskou krev darmo vyléval,
po světě nešťastnou války pochodni nosil:
ten porobu slušnou, buď Goth, buď Skýta, zasloužil,
ne kdo divé chválil příkladem ordě pokoj.
Kde jste se octly milé zde bydlivších národy Slávů,
národy, jenž Pomoří tam, tutu Sálu pily?
Srbů větve tiché, Obodritské říše potomci,
kde kmenové Vilců, kde vnukové jste Ukrů?
Na pravo šíře hledím, na levo zrak bystře otáčím,
než mé darmo oko v Slavii Slávu hledá.
Rci, strome, chráme jejich rostlý, pod nímž se obětné
dávnověkým pálily tehdáž žertvy bohům:
kde jsou národové ti, jejich kde knížata, města?
jenž prvý v severu zkřísili tomto život.
Jedni učíce chudou Europu plachty i vesla
chystati a k bohatým přes moře vésti břehům.
Kov tu jiní ze hlubin skvoucí vykopávali rudných,
více ku poctě bohům nežli ku zisku lidem.
Tam ti neúrodné rolníku ukázali rádlem,
by klas neslo zlatý, brázditi lůno země.
Lípy tito, svěcený Slávě strom, vedle pokojných
cest sadili, chládek by ustlali vůkol i čich.
Muž syny města učil stavěti, v nich vésti kupectví,
a mládˊ svou učily tkávati plátno ženy.
Národe mistrovský, jakové pak máš za to díky?

Rozšklubaný hnusné zpotvořenosti věnec.
Jak včely med zavoníc kradné se do oule cizého
hrnou stádně a pak matku i dítky bijí:
tak tu domu vlastní podroben pán, chytře mu vlezlý
soused ovil těžký smutně o hrdlo řetěz.
Kde spanilá v zelených hájech pěla písně Slavenka,
už hlaholem zpěvná ústa umlkla němým.
Kde z mramoru stály ohromné paláce Peruna,
z troskotaných sloupů teď psota chlévy dělá.
Kde k nebi své věžila staroslavná Arkona týmě,
zlomky drobí teď tam hostě cizého noha.
Rozbořené želejí zdi chrámu Retry pověstné,
kde čněly, už ryje tam hnízdo si ještěr a had.
Slávy syna k bratrům přišlého v ty kraje nezná
brat vlastní, ani že vděčně mu tiskne ruky.
Řeč ho cizá zarazí ze rtů a tváři slavenské,
zrak mu lže Slavjana, sluch klamy bolně kazí.
Neb tak přehluboko vtlačila znaky Sláva synům svým,
místo že jich vymazat nikde nemůže ni čas.
Jak dvě řeky, spojilo když i jich vody jedno řečiště,
předce i po dráhné cestě je barva dělí:
rovně tyto zmatené násilnou národy vojnou
až posavád loučí dvůj očividně život.
Odrodilí synové však své sami matce začasto,
bič macechy hříšné oblizujíce, lají.
Nejsou ni Slavjané životem, nejsou ani Němci,
půl toho, půl toho jen jak netopýři mají.
Tak peleší v krajinách osmanské plémě helénských,
koňský na vznešené vstrkna Olympy ocas.
Tak porušil žistný Europčan dva světy Indů,
za vzdělanosť vzav jim cnosť, zemi, barvu i řeč.
Národ i česť zmizely, s jazykem bohové zde zanikli,
jen sama zůstává příroda nezměněna.
Les, řeky, města a ves změniti své jmeno slavenské
nechtěly, než tělo jen v nich, ducha Slávy není.
Ó kdo přijde tyto vzbuditi hroby ze sna živého?
Kým přiveden slušný k své bude vlasti dědic?
Kdo rce to nám místo, kde cedil svou někdy za národ
krev Miliduch, kdo na něm sloup mu památky složí?
Kde hněvivý novotám, otcovskou prostotu bráně,
válčícím Slavjanům Krok po slavjansku velel?
Neb kudy vítězný máchal meč v půtce Bogislav
a v pokoji šťastnou zákony řídil obec.
Už jich více není! s rachotem surového rekovské
články jejich zhoubný láme oráče lemeš.
Stíny jejich, na dvou se časů hněvajíce ničemnosť
ve mhle sivé těchto zřícenin úpně vyjí.
Úpně vyjí, že osud posavád se smířiti váhá,
a vnuka krev lecjak tam hnije, tam se mění.
Jak muselo v tom by studené být k národu srdce,
jenž by tu slz jak nad kostmi milenky nelil.
Avšak umlkni, tichá, na budoucnosť patři žalosti,
osluněným rozptyl mráčky myšlének okem.
Největší je neřesť v neštěstí láti nepřestem,
ten, kdo kojí skutkem hněv nebe, lépe činí.
Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne,
tak jen může i zlé státi se ještě dobrým.
Cesta křivá lidi jen, člověčenstvo svésti nemůže,
a zmatenosť jedněch často celosti hoví.
Čas vše mění, i časy, k vítězství on vede pravdu,
co sto věků bludných hodlalo, zvrtne doba.

Jan Kollár.

2.

Nespravedlivost — ta zplodila i svár a zmatky,
ačkoli jsme všickni z lůna jedné vyšli matky.
Mužové si tedy svého práva hledali,
v pěsti meč, na tvrdé brány mečem třískali.
Spasitelnou zbraň si nedá vydřít naše pěst,
ona nemá třesavku, náš meč bez skvrny jest,
bez hany jest naše staroslavná korouhev,
z rány Bělohorské český vyhojil se lev;
pod jeho pak znakem nové heslo tu věst dává,
že se novou silou nová zdvihne Sláva.
Svoboda, taf byla živlem našich prapradědů;
přidejte k ní svornosti a všecko půjde k předu.
Zoufajících bratří Lechů slavný orel bílý
se svou matkou Slávou svoje musí spojit síly;
hleďme, jak co osamělec cestou bloudě křivou
nezahynul bratr smrtí Kaina zoufanlivou.
Lech byl štítem Němců v hrozném boji Bisurmanském,
za to trpěl jako Kristus v sadě Jetsemanském
Jana Třetího stín na své milé volá syny,
aby lépe dbali slovanské své prarodiny.
Pod praporem svobody se různé spojte částky
a tak pojistíte blaho svojí slavné matky;
k tomu praporu se vítězný Bůh přidruží,
a hle! pány domácí, nás vyrve z podruží,
věštba Voroničova se, dá Bůh, stane tělem:
„Slovo pravdy objeví se spolu v čině smělém,
z kosti otcův kost, rod jeden budem skládati,
dechem netajeným volně budem dýchati.“
Dokud Česká země slovanskou jest barikádou,
dotud hájiti vás bude před silou a zrádou;
dokud Česká země bude státi s Moravou,
dotud nebudeme cizé pýchy pohavou;
dokud ve sborech svých vlastní máme zástupníky,
kteří cizozemských piklů nejsou účastníky,
dotud nebudeme dbáti křiku nad Mohanem,
zdali Čech má býti ve své české vlasti pánem,
má-li král náš cizích poslouchati kurátorů,
máme-li jak lživý mezník Sněžnou vyrvat Horu,
a ti páni, kteří v cizí tonou koupeli,
af se neskoupají ve svém mrzkém účeli,
jenžto cizincům vlasť českou drobí do omáčky,
jenžto Čecha práčem zove, an sám plodí pračky.
Buďte svorni, buďte trpěliví, bratři milí,
buďte jemni bez slabosti, silni bez násilí,
nestěžujte si, — vrah chytrý nad tím stěžováním
těšil by se jak sup nad churavce umíráním!
Věrnosť stará utekla a v knihách jenom dřepí,
nadarmo ji mezi lidmi hledáš, brachu slepý!
Bohu slitovníku budiž dobrořečení,
z jeho milosti vás svíral vrah i vězení.
Půlka světa těšila se darům svobody,
mnohá nečesť stíhala vás, mnohé nehody;
seberouce všichni ducha, všecky těla síly,
po trnových cestách k velikému spějme cíli!
Bez práce a bez potu jsou dary náhody,
stálá práce vymáhá však stálosť svobody;
osud sám se divil naší trpělivosti,
vrah se smál té naší idyllické mírnosti,
která druhdy vezdejším jen krmila se chlebem,
která slibovaným tiše kojila se nebem.

Čas jsa mužem pod Trocnovským dubem reky zplodil,
však co starec bídáky nás na holý trn hodil!
Láska ku vlasti jen v mrtvých knihách dřepěla,
a ta vlasť ve vlasti svého místa neměla;
v duších vlasteneckých jen cnostná mysl doutnala,
jež se od plápolu svaté Vatry rozzňala,
tato tajná mysl často v oku slzícím,
často zjevila se ve zraku se jiskřícím,
nemajíc jak Ahasverus nikde svého stání,
aby tiché útočiště našla pro skonání.
Odrodilec hleděl na nás ve své hloupé pýše
jako radša na Fakýra, paša na derviše;
a když z milosti své na své slévky šampaňské
uchvátil nás k hodům od polévky spartanské,
naléval nám z cizích šprýmů trpké šumoviny
a chléb solil kruščem beotické tlachaniny;
v nízkých chalupách i pod klenutím hrdých zámků
bídáky jsme byli poroby nosíce známku,
jako Ismalit svůj nápis na svém čele nosí,
jenžto praví, brzo-li jej anděl smrti zkosí.
Bůh se nechtěl déle dívat na strasť lidu svého,
náhlé zablesknuti poslal s nebe hněvivého,
svobody hrom kámen s hrobu národního svalil,
a hle: každý dobrý duch hned hospodina chválil!
Věčná tedy hana, věčné proklínání
na hlavu se svaliž syna nezdárného,
jímžto nehne matky vlasti naříkání,
aby ze hrobu ji vzkřísil hlubokého
aspoň posledním své krve krápnutím,
aspoň posledním života vzdychnutím.

Karel Havlíček Borovský.

3.

Život jest boj, a jenom zápas čilý
uvádí lidstvo k velikému cíli,
jen v zápasu se chrabrá síla rodí,
jež k velkým skutkům, ku cti, k slávě vodí.
Jest svatý boj, jenž nyní světem třese,
boj, jenž se dálnou říší ducha nese,
boj, jehož zbraní — svaté pravdy moc,
pod jehož silou staré hynou bludy:
kde vítězí, tam světlo vládne všudy
a zničena hubící, tmavá noc.
A hle! do první řady, v čelo všech
k zápasu svatému se staví Čech.
Však nemá v pěsti svoji pádný meč,
nekráčí obrněn v tu svatou seč;
zelená ratolesť — znamení pokoje,
toť prapor jest, jejž nese do boje,
a místo války řevu končinami
zní z jeho úst: „Buď, bratři, pokoj s vámi!“
Jest pouť to o závod, již nastoupil,
by ztracenou zas našel onu dráhu,
o niž jej nepřátelský osud oloupil.
Jen k tomu míří všechnu svoji snahu,
by našel zas osvěty svatý chrám;
kde dříve kněz posvátné služby konal,
by zas zápalnou oběť obětoval,
jak jindy činíval to uměnám.

Vždyť on to byl, když klam a lež a bludy
svůj černý závoj rozestřely všudy
v naději, že jim bude hojná žeň;
vždyť on to byl, jenž v svatém rozhorlení
v to šalbyplné, hříšné zatemnění
hořící vrhl pravdy pochodeň.
To ovšem svět už dávno zapomněl;
však Čech úlohu svou vždy pamatuje
a tím své z mrtvých vstání oslavuje,
že světlem opasuje bedra svá
a kráčí tam, kde svatá osvěta
již dávno pokynula svému miláčkovi,
by počal zase život čilý, nový,
by nastoupil zas dědičný svůj díl,
by apoštolství zase přijal na se,
jak činíval to jindy v zlatém čase,
když semeno osvěty v lidstvo sil.
To cíl náš, bratři, jesti všech,
by zase v říši ducha vládnul Čech.
A protož vzhůru! Nešetřme již síly
a všickni k osvětě obraťme svatou píli,
by zas jsme všeho toho vyzískali,
co krutým osudem jsme promeškali.
Ještě tam čestné místo uchystáno;
jen svorně buď a pilně pracováno
a vavřín oslavy nás nemine.

A jako dřív i nyní české jméno
zas v ústech všech národů bude ctěno,
a nové jaro zas nám pokyne!
Jen dál, nešetřme práce, namáhání:
jen pilným rukoum dá Bůh požehnání;
pracujme všickni v svatém závodě!
Jen osvěta k svobodě dráhu klestí,
a proto stálým naším heslem jesti:
„Osvětou, bratři, k drahé svobodě!“

Karel Adamec.

4.

Pod mrakem temným život náš se řítí
jak řeka, skalinami sevřená
a prudkým větrů váním zčeřená,
do níž jen blesky siné pozasvítí.
Přestáli bouří jsme, že jednou jen
by rozpoltil se nejmocnější kmen;
přestáli pohromy jsme k nevypsání —
a vždy zas osud zří nás na čekání.
Nepřítel dědičný na nás doráží
po tisíc let již ze všech stran,
a my, ač krvácíme z mnohých ran,
jsme dosud přec Slovanstva přední stráží.
Však práce, boje dlouhých století
nepřešly marně — proč jich želeti?
Ač nepohoda nedala jí vzniku,
přec vzejde setba božích bojovníků!
Již zříme kolem sbory sbratřené,
již nejsme sami, nechť se co chce děje,
svět přetváří se — v ruce ztužené
nám předků prapor už se nezachvěje.
A dějiny nás učí, mužná síla
žeť nejobtížnějšího schopna díla,
že násilníci ni železnou rukou
nezničí pravdy, ducha neutlukou.
Jsme na čekání také v této době —
však není-li nám dopřán mocný čin,
svých rukou neskládejme líně v klín:
na odpočinek dosti času v hrobě!
Když nemůžeme válčit jako lvové,
pracujme pilně jako mravenci.
Nebuďme jenom v slovech vlastenci,
ať marně neminou čekání dnové.
Zpytujme srdce svá, sbírejme síly,
a kde najdeme ještě slabých míst,
pracujme na obraně v stálé píli,
ať hrad náš všude před útokem jist.
Nechť myšlénky jak šípy vlastí letí,
ospalce budí, odchovají děti,
podají opozdilcům jasnou svíci,
vybouří sobce, klidně hodující;
nechť vědy pramen věkožízný vláhou
napájí celé naše území,
a dočkáme se úspěchů tou dráhou,
jichž nelze dobýt, zničit zbraněmi.
Zapustí snaha ryzí kořen v lidu,
rozlřeje srdce svaté nadšení,
zaženem nesvornost, nestálost, bídu,
jež otravují naše snažení;
a až zas bouře děsně zavyje
o českou skálu moc svou rozbije.

Jiljí V. Jahn.

5.

Náš malý národ rukou boží
jest položen v Europy střed
co pevná hráz, již nepodnoží
lest nepřátel ni nával běd.
Již mnohý z bratří kolem klesl,
on stojí dosud silen, zdráv,
a po pohromě mnohé vznesl
zas prapor pravěkých svých práv.
Zas čelí směle nebezpečí
a utrpení podniká,
a silou větší vždy a větší
z každého boje vyniká.
V něm duch pradávný ještě plane,
jenž hřímal pravdu posvátnou
Europě někdy rozervané
a spečetil ji krví svou.
V něm osvěta ty divy koná,
ji nezastraší řetězy:
čarovnou silou dáří ona,
a právo svaté zvítězí.
Co duch vykoná, nezahyne
v plamenech, v hrobu zátiší:
přec jednou doba stesku mine
a svět nás přece uslyší.

Jiljí V. Jahn.

6.

Duch národa teď vlastí putuje
a v městech, na vesnici zpytuje,
kde ještě srdce věrně oddané mu bije,
kde ještě staročeská přímosť žije,
kde ještě mužnosť, poctivosť a síla
jsou schopny, ochotny našeho díla.
I nás zpytuje teď duch národa.
Jakou mu naše činnosť zprávu dá?
I nás vybízí, zve ten božský rek.
Odpoví, rozumí mu potomek?
Má ještě smyslu, lásky k minulosti,
nezhostil se již dávno národnosti?
Hoj! jsme též velkých otcův potomkové
a nesmíme jich jméno poskvrniti;
a když vše jásá v bujarosti nové,
když všude nové hvězdy slávy svítí,
když ze chmur jako zjevení nebeské
zasvitnul opět lesk koruny České,
když Český lev, probuzen z dřímoty,
již ztroskotal žaláře temnoty,
nesmíme zvolna pokulhávat za nim
a ouzkostlivě bránit vánkům ranním.
Ne! Směle, odhodlaně postupujme
a bázeň, zištnosť, slabosť zavrhujme;
dokažme světu, že i život všední
národu dát dovede reky neposlední;
že v srdcích jejich svatá láska pálá
a v štěstí, nehodách trvá jak skála!
Ó, bratři, jenom práce, sjednocení
nám uchystati mohou vykoupení;
jsme vlastní činnosti své ponecháni:
nás spasí jenom vlastní odhodlání.
Nuž tedy, srdce k srdci přilni,
a slabí prv, budeme silni,
a třeba byl nás jenom malý hlouček —
i obra Goliáše skolil klouček —
i nám ustědří štěstí úsměchů,
až z bídy dorazíme k prospěchů.

Ó, bratři, ať již ze vsi nebo z města,
nás k cíli témuž stejná vede cesta;
myšlénka stejná k předu nás pobádá
a namožení veškerých sil žádá;
již zanechme všech úzkostlivých citů,
vždyť pak jsme syny reků Táboritů. —
Ó, sestry milé, spějte svorně s námi
v posvátné národnosti, slávy chrámy,
pracujte slabou rukou na roli,
kde jinoch, muž a stařec zápolí,
a v tiché domácnosti oboru
chystejte našim snahám podporu!
Ó, buďte, jak bývaly druhdy Češky,
buďte zas vlasti kvítím, perlami,
a pak nás nepokoří osud těžký
ni nejurputnějšími ranami,
neb koho láska cestou práva vede,
do bařin ničemnosti nezabrede.
Ó, dívky, květe našich nadějí,
přilněte k vlasti blíž jen, vroucněji;
nezahazujte jméno své, své předky
za lesk šalebný, za mizerné tretky,
nepošlapujte svaté snahy naše,
nehrajte svévolně si na Jidáše.
Ó, buďte jak bývaly druhdy Češky,
buďte zas pýchou, slastí pravých bohatýrů,
a třeba porážel je osud těžký,
vy slovem lásky zachraňte jim míru,
vy slovem jemným křiste odvahu,
vy milenci uložte přísahu,
že tím vám lásku svoji projeví,
co pro vlasť učiní a utrpí!
Ó, sestry drahé, buďte naší slávy květ —
a skutkům Čecha podiví se svět
a pozdraví nás z blízké budoucnosti
hlaholy slávy, zpěvy blaženosti.
Pak v jeden jásot splynou různé hlasy —
a vrátí se nám dávné, zlaté časy!

Jiljí V. Jahn.

7.

Rozlétniž se radosť po vší zemi,
po vší zemi od radostné Prahy,
neb se slaví den ten srdci všemi,
na němž nalezen nám poklad drahý.
Zajásej, Ty dobrý lide český,
zahřmi v duši vraha odvěkého,
žeť jsou marny hněvu jeho blesky,
marná snaha, zlomit ducha Tvého.

Nevykonals velkého Ty činu,
jejž by nebyli Ti popírali;
ze zásluhy učinili vinu,
by Tvé cnosti roucho roztrhali.
Neměls pokladu Ty v země lůnu,
aby nebyli jej pokáleli;
směle sáhli Ti i na korunu,
kterouž králové se Tvoji skvěli.

Z drahých památek Tvých otců slavných
ztropili si úsklebné jen smíchy;
slavné dějiny Tvé z časů dávných
za kacířské prohlásili hříchy;
každou stopu bývalé Tvé slávy
drzou rukou chtěli vyhladiti;
leť a klam a posměch pohrdavý
byly rekovnosti jejich štíty.

Co Ti svaté jen a milé bylo
ve prach strhli, v bláto pošlapali;
na dědičné roli Tvoje dílo
ničili a v rumy rozmetali.
Každou snahu, každé Tvoje přání
v zárodku již vraždili vždy krutě;
žádné neznali pak slitování,
v zlobě své stojice nepohnutě.

A hle, dosud marna jejich snaha,
v předčasném by ustlali Ti v hrobě;
dosud skví se zlatá Tvoje Praha,
jak se skvěla v Otakarů době.
Dosud žiješ, lide ujařmený,
a v tvých prsou svatý oheň hárá.
Vazby Tvé až budou uvolněny,
pak se zjeví Tvoje síla jará!

Pak se vzchopíš jako Záboj silný,
vystoupíš na skálu mužna činu
a co národ svorný, nerozdílný,
ztrestáš odvěkého vraha vinu.
Pak jim splatíš, co Ti zapůjčili
z nekalého osvěty své zdroje —
k svatému pak popílíš si cíli
s takou pýchou, jaká síla Tvoje.

Em. Züngel.

8.

Již zdálo se, že času krutá vlna
nad námi na věky se uzavřela,
že národu minulost slávy plná
a naděj v lepší časy odumřela.
Čech v Evropě dřív s bázní jmenován —
byl z řady národů již vymazán;
nevděčný svět, ten zcela zapomněl,
jak za něj válčil Čech a krvácel.
Zlatem to v knize dějin stojí psáno:
Z Čech vzešlo národům svobody ráno.
Když vůkol ještě v bludu smutný sen
duch lidstva v otroctví byl ponořen,
tu Čech již bděl a českých mečů hřmění,
bylo nového jitra kuropění.
Ten prapor bratrství a svobody,
jenž v boj vyvádí četné národy,
ten prapor Čech ponejprv vznes',
a věren jemu byl, až pod ním kles'.
A když svět celý na nás vyzván v boj
a valil se co vlnobití bouřný roj,
nás byla jenom hrstka malá;
však svatá nadšenost nám v srdci plála
a řady věrných lidu bohatýrů
kráčely napřed v bojů vzteklém víru,
za nimi pluky božích bojovníků,
buď k vítězství neb k smrti mučenníků.
A aj! Ta Čechů hrstka malá,
celému světu odolala
a svět se přiznal udiven,
že Čech jen Čechem může být přemožen.
Přec kles' tím stálým umdlen bojováním,
na sterých polí krve proléváním.
Naň padaly celého světa rány
a on stál sám na temných věků stráži,
jak stojí skály mořem rozedrány,
na něž století vlnou svou doráží.
Čech kles'! Však nad ním v mdlobu padajícím
jitřenka plane na nebi se rdícím
a ruka jeho v křečovitém chvění,
podává světu palmu vykoupení.
Čech kles' — a dvoustaleté utrpení
zastihlo jej po strašném pokoření. —
A vzpomenuli, slza z oka kane
a v srdci hněv a divá litost vzplane.
Již zdálo se, že času krutá vlna
nad námi na věky se uzavřela,
že národu minulost slávy plná
a naděj v lepší časy odumřela.
Synové, vlastní v hrdé pýše,
od nás se k cizím odvrátili
a naši řeč a mrav s paláců výše
k plnému vyhynutí odsoudili.
Co šlechta naše v cizích hodech hýří,
nám z chýží vzešli noví bohatýři.
Ti z prachu povznesli náš prapor starý,
v půlmrtvý národ vlili život jarý;
ti z popele přeslavné minulosti,
vynesli jiskry lepší budoucnosti,
na nichž se srdce naše rozehřála
a v žilách našich síla k činům vzplála.
Ty naše svatá práva před světem
hájili mečem ohnivého slova,
vzdor posměchu dostály v díle svém,
ve víře, že zas přijde doba nová,
že národ, pevně-li jen při svém stojí,
ač slabší jest, přec zvítězí v tom boji.
Z té hrstky malé prvních bojovníků
již mnoho kleslo smrtí mučeníků.
A jeden, jehož památku vždy ctíme
a za hrobem mu velký dluh splácíme,
to jeden z nejlepších, pln ducha, mlád,
ten trpkém u vyhnanství bídně schřad,
že svobodu a právo naše hlásal,
že slovem pravdy národem otřásal,
i v smutných dobách věren praporu,
že pýchu svou nezměnil v pokoru. —
Tak mnohé velké srdce hořem puklo,
na mnohou hlavu neštěstí se shluklo,
než odčiněna závistníků zloba,
než překonána dvoustaletá mdloba.
A aj! Jak jeden muž teď celý národ
za svatá práva vlasti již stojíme.
Ta svornost pro nás vítězství buď zárod,
jen buďme svorni, jistě zvítězíme!
Ač mnohé protivenství nám vyvstane,
než jitro úplně nad námi vzplane,
přec národ, jenž tak trudné přežil doby,
se neleká víc nových bojů zloby.
Ať osud do nových nás vrhne vírů
nebo nad námi sklene duhu míru,
co Češi, jen to jedno heslo víme:
Buď zhynem aneb zvítězíme!

Rudolf Mayer.

9.

Hoj! bratři, jaro nám své vděky nese:
procitl život v lučině a v lese,
s hor bystřiny, ze srdcí zpěvy pádí
a nesou světu nové, bujné mládí
a jásají do směsi zasmušilé,
do bojů vzteklých: Vstalť jest této chvíle!
Ano, vstalť národ, na polo již odumřelý,
nad nímž se vlny zkázy uzavřely,
vstal vězeň, dlouhým zajetím již chorý,
a pne se zas jak rodné jeho hory;
vstal kacíř urputný, jenž v bludném mnění
jen pravdě věnoval své působení,
vstal Čech, tak jak jej krásný věk ten zřídval,
kde zpěvem, mečem ještě svět dobýval,
a jako bujné proudy s českých hor
do světa jásá nových reků sbor.
Již dozněly nám truchlé pašije,
již dlouhá doba smutku překonána
a v bujné záři mladistvého rána,
květ naší slávy zas se rozvije
a svět, jenž kul nám vždy jen vazby těsné,
před námi opět na kolena klesne.
Nám nejsou našich bohatýrů činy
jen přeludy či bezbarevné stíny,
nám jmenem Jiřího a Otakara
vždy bujařeji v žilách krev zahárá
a posud ve své kráse slávobleské
nám žehná zjev svaté koruny České
Nechť cizinci se za horami smějí,
nám srdce velká svaté city hřejí,
my vroucím citem k minulosti lneme,
my pevným krokem k věčné pravdě jdeme,
my za své rodné právo bojujíce,
bez strachu pohlížíme v nebes líce
a ve budoucnosť, kde nám záhy již
jak divem vzejde nové slávy říš
Nechť cizinci se mračí, pochybují,
mrzkými ušklebky nás zahrnují;
duch světa vede naše jaré šiky,
duch světa probudil nám bojovníky,
duch světa káže k předu nám se bráti,
a ten-li promluvil — kdo výrok jeho zvrátí?
Duch světa chystá opět svěží věnce
pro nás, pro někdejší své vyvolence,
a třeba svět se svíjí, bázlivé se třese,
nás vlna dějů opět k zdarům nese!

Jiljí V. Jahn.

10.

Jak nehasnoucí zlatá slunce zář,
jež věčnými se diamanty kryje,
tak věčně zasloužená sláva žije
a věčnou září zdobí svěží tvář. —
Nechť v divé spoustě smutných osudů
ustele slavný národ lůžko sobě,
přec jeho jméno v ústech národů
i v nejpozdnější bude žiti době.
Jest sláva věčná; a ten věčně žil,
kdo tímto svatým hávem sebe přiodil.
Nechť nade hrobem jeho Burás věje,
k mohyle jeho vděčné lidstvo spěje
a slzou vděčnou smáčí jeho hrob,
jenž, byť i bez nádhery, bez ozdob,
přec dražší jest mu zlatých pomníků,
jež nahotu přikrývá bídníků,
jichž uměleckých forem každý bod
snad kletby lidstva vyrýl strašný hrot.
Jest sláva věčná; a ten věčně žil,
kdo tímto svatým hávem sebe přiodil. —
Však skvrnou jesti svému národu,
jenž na slávu svých otců ukazuje,
jak hájili svůj jazyk, svobodu;
jenž prázným slovem předky oslavuje,
však sám jen líně líný život vleka
bez cíle, beze skutků sem tam těká,
a maje skutkem státi k vlasti svojí,
jak břímě jejím zdarům v cestě stojí.
Nuž, bratři! i nám předci milí
třpytící slávy hvězdu rozsvítili,
jež širým světem kolem do kola
plamenem jasným, svatým plápolá,
jež zřejmě hlásá celinkému světu
o české slávě, síle, moci, květu,
jež ze lži kárá naše závistníky
a annály jim naše otevírá
a v nich ty naše svaté bojovníky,
již krváceli sto- a tisíckráte,
jen aby padlo símě šalby klaté
a aby „světlo bylo“, pravda, víra.
Však pásmo dějin světa národů
až dosud ještě není sosnováno,
neb na posledním listě stojí psáno:
„Potomci dále! — hajte svobodu,
hajte svůj jazyk, svoje zvyky, mravy,
vytřibte skutkem lesk zděděné slávy!
My cestu jsme vám pravou ukázali,
abyste jí se k slávě dále brali!“
Hoj! hvězdu slávy máme zářící;
však ještě jesti slunci třpytící,
jež démantovým mořem kyne nám.
A orel, nechť na Himalaji stojí,
čeho by dosáh', tím se nespokojí
a letí výše — k slunce končinám.
Nuž, orlové! zdaž můžem zůstat státi?
Zdaž můžem tomu klidně nazírati,

jak zápas vede všecky národy,
by Mekky došli zlaté svobody?
O ne, Čech vždycky znal ji hájiti,
a nemůž' tudíž sebe zraditi;
on za ni válčil, za ni bojoval,
on tisíckráte za ni život dal,
a jako paladium, drahé národu,
odkázal dětem svojim — svobodu.
A proto, bratři! naše snaha stále
jen „dále!“ budiž, stále dál a dále,
ať jaro rozkvěte zas v národě!
To modlitbou buď naší každodenní,
a každý krok náš, každé oka zření
buď, bratři! jenom k zlaté svobodě!

Karel Adamec.

11.

Tu doba naše, doba vzkříšení,
ve jmeno Páně, ať každý vstane,
kdo tužbou plane po vykoupení!
Spása v jediném vůdci je dána,
tenť peklo zdolá, ten k sobě volá
vše kol do kola, česť buď Mu vzdána!
Kdo v světa ještě putuješ stráni
a vidíš národ, jak nese zárod
osudných nehod v svém bytování
a hoříš láskou k jeho zkvétání:
hříchu se sprosti, žij spravedlnosti
z Boží milosti a čiň pokání.
Svět celý bouří svíráním běsným,
potírá svaté, vzývá prokleté,
rozumy mate způsobem děsným;
zločinů děsných a hříchů jména
líčidly cnosti, mravů, zvyklostí,
ba nevinnosti jsou zaličena.
Úžeře zákon slouží ochranou,
úskočná vilnosť, cifrácká chlípnosť,
zrádná hostinnosť jsou štěstí branou.
Bratrovražedné chtíče zasedly
za stoly přední a práci všední
ode dne ke dni zmařit dovedly.
V šum se obrací přísnosť života,
v hračky odvaha, v žerty námaha,
v lehkosť povaha, vládne holota.
Rodina klesá i duch lásky s ní,
volnosť se krčí v služné obruči
a satan bručí vítěznou písní.
By možné bylo, i spravedlivých
s sebou by strhl, nebi utrhl
a v peklo vrhl proud ten duchů zlých.
Mládenci řádní, jenž jdete zámky
kouzelné odklet a princezek květ
v náruči svém mět, čiňte poznámky;
čiňte poznámky na mou pěsenku,
nebo národa věká nehoda
odklet se nedá jen tak po venku!
Odklet se nedá krve svíráním,
hrou ctižádosti, hříchu mrzkostí,
parádou, zlostí, bláznů rouháním!
Kdo chce odklínat, nesmí být zaklet,
kdo k svobodě zvát, nesmí býti jat
v službu, ani stát tam, kde stojí svět.
Zákonodárstvu, kráse, moudrosti,
s světem obchodu, práci národů
máš sic svobody zučit se dosti;
i naučíš se všemu, i zbloudíš,
neb sláva světa s větérky létá,
po tobě veta — jestli nezmoudříš.
Vůdcem k moudrosti Jeden jen jest dán,
ten rody rodin za málo hodin
spasil, Hospodin, ten z Golgaty Pán.
Kde jsme hynuli, kde kdy upadli,
byla příčina vždy ta jediná,
že i my Syna Boha zavrhli!
Národe Slávy, vzmuž se pod tíží,
která tě tlačí, k Tomu v svém pláči
zvedni svých očí, jenž pněl na kříži.
Kdo lidu hříchy znáš a padání,
a ždáš v nadšení na to vzkříšení,
chtě mu k spasení sloužit ne maní,
než opravdově, sám na hlubinu
života vesluj, s hříšníky nesnuj
pikle a sváry na Hospodinu;
kdo znáš národu svého úhony
svých dřív se sprosti, žij spravedlnosti,
a Bůh z milosti k nám se též skloní.

Jiljí V. Jahn.

12.

Poutníku, který pouští, lesem, mořem
se k dalekému cíli ubírá,
jest zápasiti s nebezpečím, hořem,
než brána spásy se mu otvírá.
Tu bouře ryk a divých šelem vytí,
tu vedro smrtné, tu zas vlnobití —
však jest si vědom svého určení,
však jest v něm neúmorná odvaha
a síla, která toho světa trpení
a pokušení hravě přemáhá.
Toť naše této chvíle postavení!
Pro mraky sotva již k nám proniká
oživující, blahé světlo denní,
jsme práv, života téměř odsouzeni,
bez trestu každý již nás tupí, tepe.
Však vedlo-liž se předkům našim lépe,
když zaplála v Kostnici hranice,
když ohněm, mečem to kacířské plémě
se mělo vyhladit s povrchu země?
A neproslavil právě tenkrát Čech
co boží bojovník se ve vlastech?
Co bývalo, můž býti zas;
tak dí neklamný dějin hlas!
Jen chtějme! ještě tisíceré síly
dřímají v národě; probuďme je!
Nechť snaha všech jde k jedinému cíli,
nechť práce všech se jednou vůlí spravuje,
nechť věda otvírá nám pokladnici svou,
a průmysl z ní vytrvale těží,
nechť umění svou silou věčně svěží
nám v boji jest posilou, útěchou,
nechť všemi vládne vůdců snaha čistá,
pak Štěstěna i nám dary schystá.
Hoj sletujte se ze všad, pilné včelky,
a pojte různé síly v mocné celky,
snášejte pilně zásoby nám medu,
však nepřátelé namichají jedu!
Rozviňte činnost čilou po vší vlasti,
nechť oživí se všechny končiny,
nedejte víře utonouti v strasti
budemeť sami psát své dějiny.
Jen svorně v před, vy bojovníci boží,
nepřátel množství česť nám jenom množí,
tlak budí síly, budí přátele
a národ k národu se druží vesele.
Jen když mi sobě věrni budeme
a setrváme na svém svatém právu,
obnovíme velikých předků slávu
a pozná svět, že jsme, že budeme!

Jiljí J. Jahn.

13.

„Hle zem, horami vůkol obehnána,
ta v dědictví nám světa Pánem dána,
by naše rody bujně vzrůstaly
a ve svět čnély jako úskalí,
s něhož se vždy zas smeknou řetězy,
a jež ni celý zloby svět neuvězí.“
Tak pravil otec Čech, když opojen
se kochal půvaby Podřipských krajů,
nad nimiž usmíval se jasný den
jak odlesk dávno pominulých rájů,
nad nimiž s dechem věčné úrody
se vznáší požehnání svobody.
Tak pravil otec Čech — a jeho krev
ty kraje požehnané zúrodnila,
zahřímal mnohých bojů sice řev,
však záhuba nás přece nepohřbila.
Jak hory naše, tak náš jarý kmen
stál v tisíceré hrůze nezlomen,
naproti vojům vzteklých basilišků
povolal z neznámosti tuhé Žižku,
a co tu z chýše reků proroků
se jalo razit dráhu pokroku
a co tu smělých, osvícených hlav
ničilo nepřátel ohromný dav!
Hoj, věčný boj, toť věčný život náš,
a nechť se sápe na nás Goliáš,
my silou ducha hmotu přemáháme,
násilí naše zbraně nerozláme,
nehody snad nás někdy zastaví,
však proud sevřený báječně se sílí
a jako hračky hráze odplaví
a dále jásá neodvratně k cíli.
Snad nehoda nám vymkne zbraně z rukou,
však ducha nepřátelé neutlukou.
Však myšlénky, ty hoře, utrpení
jen větší bujarostí rozplamení,
a třebas hrozí hranice a řetězy,
na konec přece pravda zvítězí!
Za právo, pravdu, za svobodu boj
nám obnovuje věčné síly zdroj,
a třebas vzmáhalo se nebezpečí,
udatnosť všecky rány nám vyléčí.
My následujem předků svatou korouhev,
v nás plane posud žár té hranice,
kteráž svět zapálila z Kostnice,
v nás posud žijí ještě mocné city,
jež vodily u vítězství Tábority,
v nás posud ještě láska veliká,
jež plála v srdci královského Jiříka,
tím žárem, těmi city, láskou tou
se nepřátelé smíří nebo přemohou.
Jsme pestrý sbor, však jedné hvězdy svit
nás všecky vede, síli a pobádá,
svět celý nám o záhubu ukládá,
však marně, nelze duchu zahubit.
Byť jednou zlomily se naše meče,
železa dosti do nové nám seče
a neúmorná síla přírody

nás přepraví do říše svobody.
Zde stojíme, kde někdy otec Čech,
ty kraje vítal, Bohy jemu dané;
zde stojíme a požehnání dech
nad hlavami jak vzkaz jeho vane.
Zde stojíme a po tisíci let
zde bude jásat nové pokolení.
Zda bude konec boje, utrpení?
Zdaž dozuří pak nevědomost, zloba,
zdaž počne se nám lepší dějin doba?
Ten pozdrav, bratři, rekům zhynulým,
ten pozdrav, bratři, věkům budoucím;
a nyní svorně v život odhodlaně:
Bůh sám posvětil k vítězství nám zbraně!

Jiljí V. Jahn.

14.

Jak ostrůvek přeskrovný, neúhledný,
jejž pásmem hrůzným svírá tok bezedný,
tak my kol zříme jenom přišery,
jež všemu snažení našemu klnou,
jež vraždí v nás cit svaté důvěry,
a zkáza po nás sáhá každou vlnou.
Je to již zápas mnohých století,
jehožto změny námi pohodily,
tu na trůn, tu zas v strašné zaklení.
A přece nás ty hrůzy nezabily,
přec předků prapor posud naše sbory
v boj vede za svobodu, pravdu boží.
A nechť se věží hrůzy jako hory:
nás postrach ničemný si nepodnoží,
náš bujný duch nezemdlí, neústane
a vlasti žár nového blaha vzplane
a nepřátele ohromí jak blesk
koruny české obnovený lesk.
Hoj! bratři, jenom odhodlaně v před!
Nám odjakživa divně přálo štěstí,
a kdy se národ na novo měl vznésti,
tu krev jej vlastní hrůzně pokropila —
a nové reky jemu probudila;
tu hrstka prorokova popele
mu uložila úřad mstitele.
Jak předci buďme! Pak ni celý svět
nám nevnutí hanebné zákony,
žár skutků stráví vetché záslony,
jež světu kryjí naší síly květ,
a zamlčí se zmije uštěpačné,
jako když Vesuv náhle bouřit začne.
Jak předci buďme! Znáte pověsti,
jak ženy přeudatně bojovaly,
jak rolník, měšťan v bouři, neštěstí
poklady, životy své vlasti dali:
ó znáte ještě naše dějiny,
ty neskvělejší slávy vidiny?
O, ženy naše, vy jste v teskné době
náš národ před záhubou chránily,
vy v ponížení, bídě, ve porobě,
jste dítky zpěvy otcův kojily;
vy jste jim podávaly krásné vínky,
to slávy starobylé upomínky;
a koho matky duch životem vodil,
ten vlasti své se nikdy neodrodil,
ten setrval a místo pokladů
svým dítkám cit vlastenecký zůstavil.
O, ženy naše, buďte, čím jste byly,
a zemi celou vzplá žár ušlechtilý
a překonáme lest i závadu;
národu smrti nebude se báti
a s dávnou silou dávný lesk se vrátí.
Nás tíží ještě mlhy únorové
a mnohý bezděky si zasteskne
po jaře, v jehož krásе věčně nové
se zoře spasení nám rozbřeskne.
Však jenom svorně, odhodlaně v před —
a naučíme v divy věřit svět!

Jiljí V. Jahn.

15.

K velikému cíli kráčí národ náš;
již netrápí jej nejistota hrozná
a záhy závistivý svět v něm pozná
svobody bojovníka, pravdy stráž,
a záhy zas myšlének českých let,
jenž v středověku hrdě se rozvířil
a věčné božské pravdy hájil, šířil,
náš národ na trůn slávy vznese zpět.
Vždyť máme bojovníky, máme reky,
jichž nezastraší protivníků vzteky;
vždyť máme hvězdy, jež nás bojem vedou
a růžemi nám zdobí propasť šedou,
za níž nás leskem nové oslavy
budoucnosť příznivější pozdraví;

vždyť jsme bujného kmene ratolesť,
jenž nad Europou hrdě se vypíná,
jejž jenom sílí útok aneb lesť;
nás svatá vzájemnosť v šik jeden spíná,
a stavby sveřepého násilí
se dechem nové doby střítily.
Den ještě nezaplašil obludy,
kteréž nám v temnu hltavě krev ssály,
jež naše veleslavné děje zvaly
hračkami dětinskými, přeludy.
Leč jarý dech svobody vůkol vane,
zář jitra nového nad námi plane,
a dějů vír, jenž prudce světem duje,
i v nás plameny činů rozněcuje.
Již není hanbou, hříchem Čechem slouti,
již každý smí radostně k vlasti lnouti,
duch světa šero pohodlné zničil,
duch světa prapor pokroku nám vztýčil.
Nuž dbejme, bratři, dbejme jeho hlasů,
dostojme skutkem svému povolání
a nebojme se klopotných těch časů:
vždyť palma vítězství i k nám se sklání.
I nás volají slavné předkův stíny
ku snaze obětovné, k svorné píli,
i my musíme s národem jít k cíli,
byť cesta vedla skrze zříceniny;
i my musíme hotovit se k činu
co vnuci statných českých měštěnínu
a bujným plápolem občanských cností
rozhánět mlhy, mdloby, netečnosti.
Ó, bratři, jenom dobrou vůli mějme,
a nemine nás požehnání zřejmé:
i slabou ruku dobrá vůle sílí,
i děcko může najít cestu k cíli! —
A nechť již z chýše jsme anebo hradu,
pracujme odhodlaně vlasti v sadu;
na roli té sedláku roveň kníže:
stejná je láska k stejným dráhám víže,
a třeba štěstí o ně málo dbá,
památku jejich národ zachová.
Sledujme příklad otcův, stůjme pevně,
když zrada hrozí, lesť nás vábí zjevně;
znejme své síly a své povinnosti
a postupujme svorně k budoucnosti,
ať shledáme se po životě, po výkonu
kdys v národa velebném pantheonu.
A větřík, když se vůkol nás ubírá,
nechť žasne nad životem netušeným
a bujarým a vlasti posvěceným;
nechť krajem nese zpráva, zprávu milou:
Duch pokroku nás novou pronik' silou
a Čech svých předků nezapírá!

Jiljí V. Jahn.

16.

(Hymna studentská.)

O hlahol, písni, z ňader plna
vlasť celou obejmi tvůj jas,
nám světla nebeského vlna
ku slávě dráhu jasní zas;
nám volno na perutích ducha
um snášeť božský úděl všech —
hoj marna byla vrahů tucha,
že věčnosť na vždy pro nás hlucha,
že smrti zasvěcen je Čech!

Žár Kostnice nás nepopálil,
kat hlavy stal — ne jejich zář,
vrah příval hrotu marně valil,
ve vlastním jedu tone lhář;
nechť Páleči a Koniáši
duch český mučen v plamenech,
svět neutratil síly naši,
z těch jisker již se slunce vznáší
a k němu nadšen hledí Čech!

Nechť na svém čele stopy rudé,
z nás každý posaváde rek,
a hrdě stát a hájit bude
vlasť mečem velkých myšlének;
ni Bílé Hory doby zrádné
ni vášní klopotavý spěch
plec zákeřnický nenapadne;
své vlasti drahé nivy ladné
svým ducha mečem chrání Čech!

Náš svatý zápal neuhasne,
on zdobou budiž našich hlav,
nechť dravosť nepřátelská žasne
jak hlouček rozmáhá se v dav;
řeč otců mile ušlechtilá
zbuj ve myšlének rozkvětech,
z nichž Slávy blahodějná vila
by vínky činů vykouzlila
na skráně lidstva v pýchu Čech!

Jak zbraní vlasť jsme uhájili,
tak vědou uhájíme zem
a jako tenkráte jsme byli
zas bohdá budem vítězem,
řeč matek našich poklad drahý
vždy plna blesku, plna něh —
přes otců posvěcené prahy
ten nevkročí, kdo přišel s vrahy,
kde stál, stát věčně bude Čech!

Nuž, za pravdou a vlasti právem
a za krásou náš vzletni duch,
a za hvězd lidských jasným davem
vrch slávy uvede nás Bůh.
Vzplaň, duchu sladké naši řeči
zvuč v tisícerých akordech;
nechť nástrah vyprostěn a léčí
na stupních práva Bohu vděčí —
a požehnání vzývá Čech!

A. Heyduk.

17.

(Obrazy.)

Když uražen kus cesty nebezpečné,
zrak chodce ob čas zadívá se zpět,
i měří srázy, tesy málo vděčné,
dno propastí, jež přeměřil jak v let,
hor obrysy i sadů prostý květ;
a z pohledu, jenž otvírá se jemu,
pro budoucnost zas čerpá sílu svěží,
a doufá, cestu, která před nim leží,
že zmůže též a dojde k štěstí svému.
Tak rovněž národ ku velkému cíli,
jenž v svobody a slávy touží nebe,
k rozkvětu ducha, zachování sebe,
se pohledem do minulosti sílí;
co vykonal a co má vykonat,
rád zkumným okem v chvíli klidu měří,
jak druhdy by moh' v příštím boji stát
a vítěziti; neb v svou sílu věří.
Tak minulosti tady obraz trojí
před ochotným Vám zrakem otvírá se
myšlénky duha k přítomnosti pojí,
co ve pradávném stalo se již čase:
nuž vlídnou mysli a vzníceným okem
se dejte na pouť za básníka krokem!

I.

Ve stromů korunách hrál nové Vesny dech,
kdy poprv překročil práh vlasti otec Čech.
Šel s věrným lidem svým, šel dlouho, z daleka,
jej lesů černá houšť ni hrůza neleká.
Šel stále, dál a dál jej neznámý bůh ved,
tři řeky překročil, a zdálí horu zhled.
K ní rychle zaměřil a dříve neustál,
až s věrným lidem svým ve štítu hory stál.
A viděl valný kraj, protkaný zřídel stem,
jenž vznášel lesy své až ve obzoru lem;
a viděl v duchu dál, jak vzdělaný ten kraj
se mění v žírnou zem, se mění v boží ráj;
a viděl města v něm a tichých vísek vděk
a rozpjal ruce své a k svému lidu řek:
Jsme, bratři, u cíle, vlasť zříte před sebou,
je vaše s leskem svým i svojí velebou;
je váš ten lesů hav i nivy koberec,
sem bůžky postavte, jež nesla vaše plec!
A v úděl vezměte ten žírný krásný kraj
a brzy proměňte v sad a v boží ráj!
Tak pravil, s nadšením se všichni shýbali
a zemi posvátnou na Řípu líbali.
Ji žehnej obloho, lkal mnohých ňader vzdech,
kéž po staletích zas, kde stával, stojí Čech! —

(Obraz.)

II.

Když do kola se obzor divě chmouří,
když útok hřmí, stát bez pohnutí v bouři
a zvítězit a spasit otčinu,
je hodno věnců uznalosti vděčné;
leč zapřít sebe v půtce nebezpečné
a zdrtit hada, srdce ve stínu
jenž sobětstvím zván, syčí stohlavý:
to triumf hodný věčné oslavy,
ne věnce květů, ale věnce duhy.
Jak mnohý zápas krvavý a tuhý
ved s cizáky a kněži slepý Jan,
jak brody krve hřímal přes mrtvoly,
však hroznější byl zápas bojován
ve srdci slepce na špitálském poli.
O jeho srdce jak se divě rvaly
hněv posvátný a láska k staré matce
a jeho srdce v spůrné této hádce
se chvělo co pták v dlani hocha malý!
Na jedné zrada — vzhůru on ji ztrestá!
na druhé minulosti slavný hlas,
o budoucnosť rvou zrádného se města.
A Žižka v duchu vidí Prahu, jas
oblévá věže, chrámy, brány, domy
a úsměv tvář mu bledou přeletí:
leč z druhé duní války lité hromy,
řev polnic, kterým hřímá v zápětí
tep palcátů a jež vše pochová
a zdrtí těžká hradba vozová;
a litou směsí touto vítězící
zní píseň: Kdož jste boží bojovníci!
Co v dumách takto bloudí vůdce duch,
slyš zvonu hlas a jaký divý ruch!
To zvonění se tichým vzduchem nese
a Žižka naslouchá a v oku jeho
se něco jak svit žití — slza třese
i obrátí se na průvodce svého
a rtem, který se vnitřním bojem chvěje,
se táže: Rci, co vidíš, co se děje?
A věrný strážce, jenž noc vůdce hlídá,
pohnutým hlasem jemu odpovídá:

Zřím dlouhý průvod, spěje z brány města,
sem k táboru se točí jeho cesta.
Jdou malé děti napřed, malé děti smavé,
protkané kvítím hlavy kučeravé.
A v rukou nesou ratolesti svěží
a úsměv, bázní kryt, jim na rtu leží.
Za nimi, jako bílé holubice,
jdou panny, studu nach jim vroubí líce;
a závoj bílý, dlouhý splývá s hlavy;
za nimi žen a mužů vidím davy,
zřím konšely a šlechtu, radní pány,
jdou za stopami mistra Rokycany.
Jdou s hlavou schýlenou a bosi mnozí.
Hle, již je naše přivítaly vozy.

Již blíží se, a tuším, mnozí pláčí;
to celé město věru k nám se stáčí!
A muži kloní se a ženy klečí,
slyš zvony ztichly v Rokycany řeči!

Co všecko mluvil, před tím v svoji hrudi
již Trocnovský rek velký probojoval,
však při té řeči znovu v srdci budí
se jeho hněv, leč brzy v pouta skoval
jej železné své vůle neodvratné.
Již dobojován je boj v hrudi statné
vlast volala — a poslech její syn
a Žižka slepé oko v slzné vláze
děl, rukou máchna tam, kde zářil Týn:
Nuž dobře, jděte; odpuštěno Praze!

(Obraz.)

III.

Když kalich neštěstí vlast pila drahá,
vždy doušek nejhlubší s ní pila Praha;
když bušil nepřítel na vlasti bránu,
vždy chytla Praha nejdésnější ránu,
neb v ní se síla celé země slila;
a Praha odolala, zvítězila.
Po krutých ranách divé persekuce,
kdy vypit kalich nepočetných běd,
zem vysílená, kdy zmírala v muce
na bránu města začal tlouci Švéd
a zradou veden dobyl města půl.
Však Staré město v středu sílu vzpjalo,
v něm Klementinum bylo hlučný úl,
zkad tisíce včel v zbroji vylétalo,
věž Staroměstská byla zjevným štítem
bouř odrážejíc ve útoku litém.
By srdce země hájil, povstal lid,
student a dělník s mečem, sekerou
se pustil v boj a divě jal se bít,
jak hmyz tu chátru šlapat veškerou,
jež chtěla v hrudi matky jeho rýt.
Oj, vizte jen ty jaré sokolíky,
jak v boj se řítí, jisti vítězství,
jak trouby ječí v boje hlučné ryky,
jak studentská se čapka v krvi stkví,
jak zvoní čepele a bubny víří,
vše v útok, kam je vede Plachý Jiří.
O, divá seč a krvavý to křest,
jímž český student slávě snouben jest,
on hlavu země svým zakrýval bokem
a útok odrážel tak za útokem,
až rozlétla se náhle městem zvěst,
v hluk boje padla plesu ozvěna:
Mír uzavřen a Praha spasena!

(Obraz.)

J. Vrchlický.

K účelům dobročinným.

1.

Jsou v lidském životytí jisté chvíle,
kdy vážná cnost se hrou se přátelí
a člověk, zanechav své denní píle,
ve spolku známých rád se veselí.
Duch šlechetný však nejraději kochá se
ve zábavě, kde záměr vznešený:
buď v lůně přírody aneb ve kráse
nebeské sestry její umělý.
Tuť po úsilovném, pracném namáhání
zas k činům novým mocně okřívá;
na tváři chmurné tkví líbé usmání,
v žilách krev vřeleji se proudívá.
V takovéto chvíli všecka zášť přestává,
hněv trpký překonán, msta umírá,
tvor bezcitný zas člověkem se stává
a tvrdé srdce lásce otvírá.
Ó blaze člověku v te svaté chvíli!
Oné celý svět by k srdci přivinul,
by všickni bratři s ním se veselili
a žádný z nich ve bídě nehynul. —
I nám dnes s lahodnými vděky svými
zavítala ta doba blažená,
ant nás co kouzlem zvuky líbeznými
zve k lásce jemná hudby uměna.
Tať širým světem kouzla svá rozsívá,
tať pouště v ráje často změnila.
Ó kéž by moc čarovná, jenž v ní bývá,
na nás též mile se osvědčila!
Ó kéž by dnes na vás bylo shledáno,
co zaslíbila boží dobrota:
žeť, co chudým jste dali, jest zapsáno
tam nad hvězdami, v knize života! —
Přijmětež s láskou, láska co podává
vám k zábavě, bližnímu k prospěchu,
by z rozkoše, jež bohatším nastává,
chudý též bratr měl svou potěchu.
Kde dobročinnost s zábavou se pojí,
tamť potěšení příjemně se zdvojí!

J. Marek.

2.

Hle národ sirý, v poušti osamělý!
svět cizí, chladný jemu ruky nedá;
on želí věků, jež mu odumřely,
a ztratil, čeho s marnou slzou hledá.
Ó hlavo opuštěná, k níž se sklání
jen z hrobu mínulosti otcův požehnání!
Však hle, on vstává k dílu v záři ranné,
on krovem již se vlastním přikrývá
a rádlem z půdy, bojem udupané
si otcův požehnání dobývá:
jich poklady si střeží v mohylách,
jich zpěvů ohlas budí ve svém chrámě,
jich síla a jich krev se vrací v jeho rámě,
jich duch zas plane v jeho útrobách.
Jak meč a palcát dávných Sirotků kdy hřměly,
jak nad nimi vlál kalich na prapoře
a bojovníci boží v bitvách pěli:
tak hřmí zas hymnus boje jako moře,
však meč i palcát místo z ocele
jsou z pravdy démantů a z dobra zlata,
zář myšlének je skuta ve střele,
a nad hlavami korouhev ta svatá
jest zoře, jež den blaha lidstvu nese,
a hymnus boje zní: „Ó milujme se!“
Druh druhu dejme ruku, bratr bratu,
i vnesme jednu mysl v hrad i chatu
a tichým skutkem rukou pobratřených
buď blaho všech, — boj krásný bez zloby!
Ó nebuď mezi námi opuštěných!
Ó nebuď mezi námi siroby!

A kdo-li pláče nad matičky rovem,
nad oteckého srdce mohylou,
my uhostme jej pod útulným krovem,
to bludné dítě s tváří unylou,
my zveme jej: „Pojď, sirotečku běduý,
pojď, zde jest milo, zde svůj domov máš!
Hleď, naše slzy a ty tvé jsou jedny,
tys mezi svými, nejsi sám — jsi náš!
Ó nebuď ztracen v divém světa reji,
kdes hynul, nikým nejsa milován;
ó poupě! měj svou mladosť! ku naději
a k blahu budiž láskou odchován!
Pak s námi k dílu sdruž své ruce činné,
a s námi k pravdy metám leť tvůj duch, —
věz, jedna matka — vlasť nás v lokty vine
a sirých otec — jedne lásky bůh!“

El. Krásnohorská.

3.

Ó, trpké žití, plné vábných snů,
jež s otevřenou svojí náručí
tě ve klín lákajíce k zdřímnutí,
tvou bídu halí v roucho naděje.
Ó, víc než ďábel Kristu sliboval,
člověku jediný sen zjevuje,
by v jeho srdci mocné touhy žár
tím kouzla zjevem v plamen rozdmychal.
Ty sny jsem prožil v celé kráse jich,
já bez závoje hleděl v jejich líc —
i sklamání jsem trpký cítil bol,
jak tísnil ty, o nichž chci vyprávět.

Před dávným časem vdova chudičká
ploužíc se dlouho krajem neznámým
zbloudila s cesty v temný lesa stín.
V náručí drahé robě hejčkajíc
chodila matně lesa pustotou,
až marnou chůzí, bídou znavená,
si pohovět chtíc v chladu příjemném,
na zelenavý mech si usedla.
A v její hlavě divných myšlének
rej, pohledem na dítě ubohé
v chaos se množil trpkých pocitů,
až překonána mdlobou v těžký sen
svou hlavu noříc klesla do mechu.
A snila matka: Cestou vzdálenou,
v kotoučích prachu jako v oblacích,
že k lesu vidí povoz nádherný,
jak čtvero bujným tažen spřežením
se letem blíží s větry o závod,
až pojednou tu před ní zastavil.
V bohatém šatě zlatem protkaném
a zahalenou v závoj šeřivý
s povozu vídí ženu sestoupit,
jež těmi slovy vede rozhovor:
„Dej svou mně bídu, té své lásky bol —
to dítě své, zde měšec zlata vem.
O jeho štěstí se ti postarám;
daleko v cizí kraj je zavezu
a uvedu je v panský zvyk a mrav.
V té chudé zemi chud by zahynul;
já nádheru a světa toho lesk
mu za žebráckou mošnu vyměním
Zde vezmi zlato, — chudé dítě tvé
nechť časem velí všechněm statkům mým,
na nichž se plahočí té vlasti syn.“
Ta slova slyší matka zděšená! —
Své dítě těsně vinouc ku srdci,
dí ženě cizí v šatě nádherném:
„Nech dítě mé a podrž zlata lesk! —
Či chceš mne oloupit svým bohatstvím.
ó drahý klenot mého života? —
Chceš bídě ještě opuštění dát
a matce lásku vyrvat ze srdce?
Ó, pryč! — tvé slovo lež je mámivá! —
Chceš naučit je mravu cizému —
ó, chceš!.....“ Leč procitnula zděšená
a hošíka zříc na svém na klíně,
jak s úsměvavou tváří hledí kol,
jej k svému prsu těsně vinula.

Pak z hustých lesů předc se probrala.
A děcku cele život věnujíc
za málo let v něm našla štěstí své.
Ne pán byl z něho, spupný bohatec, —
jen dělník prostý, ale poctivý,
své drahé vlasti šťastný, věrný syn.

* * *

Leč, prvé matky syn co dorůstal,
já viděl ženu v trpkých bolestech
se svíjet v šíré plání pod lípou,
jež větrem hnuta v těžký matky vzdech
svých listů šumem bolně vpadala.
Na trávě jen a kámen pod hlavou,
ležela bledá, jako noční stín
a podle ní muž bolně zadumán
v myšlénkách těžkých seděl bez hnutí,
až temná noc ten obraz tajemným
svým hávem oku mému zastřela.
A brzy z rána, zásvit sluneční
když poprvé kraj jasem pozdravil,
muž se ženou na ruce s robětem
se volným krokem brali ku městu.
Však cestou málo promluvili slov,
jen tu a tam, když stromu o kořen
klopýtla matka slabá, nemocná,
muž zadržev ji, hlasem dušeným
divoce zaláteřil osudu,
a tu jej bledá žena těšila
mu ukazujíc drahé robě své.
Až před městem, než vešli do brány
v proud vřelých slov muž uveď rozhovor
o dítěti, řka: „Drahá ženo má,
to robě naše, svaté lásky plod,
hleď, v útlém mládí stíhá krutý los“
a odmlčel se. Jeho na srdci
že cos mu jako kámen leželo,
v tom tklivém hlase kdo by nepoznal? —
Vždyť zdálo se, že bolný je to pláč,
ne muže slovo vůle nezlomné.
„Hleď, ženo drahá“ — dlouhé po chvíli
tak pokračovat jal se v řeči své,
„já mluvil s pánem města bohatým,
jenž palác má a mnoho polností,
kterému bůh však dětí nepopřál,
a ten mi slíbil, bude-li to hoch,
že za vlastního dá jej vychovat.
Ó, neodmlouvej i já cítím bol
a tíhu toho s ním se loučení,
i já v tom děcku celé blaho mám
leč, bídy osud za bohatství lesk
mu vyměnit — ó, ač to trpký čin,
zda nebude nám, ženo, útěchou? —

Hleď, pánem bude, pánem statků všech,
jež do bohatství toho spadají,
jenž hýbe celým městem vůlí svou;
on vedle svého cizím jazykem
se mluvit přiučí! Ó, ženo má —
a od nás pro život jen poctivost
a přetěžkou by práci pochytil.“

V tom rozhovoru došli k paláci,
jenž uprostřed se města vypínal
vysoko nad ostatní budovy.
Muž bez rozmyslu stana, za zvonec
u paláce vrat prudce zatrhl,
až ženě údy projel chladný mráz
a zaúpění zvonku hlasité
jak umírráček v její bilo sluch.
A rozlétla se vrata železná. —
Po mramorových schodech v komnatu
svou ženu s děckem k pánu uvedl muž
a bez něho, když zpět se vraceli,
ve oku ženy bledé jako stín
já uviděl jen — slzu bohatou.
A minul čas. — Jak vlna na moři
divoce zmítá těžkým korábem,
o jehož stěnu se rozrážejíc v prach,
se ku novému strojí útoku —
zápasil člověk zase s člověkem.
V ten chaos patřil zrak můj strnulý,
až ve divokém reji života
kdes obraz známých postav uviděl.
O holi muž a žena o berlích
ubírali se těžko k paláci,
jenž ve středu se města vypínal
vysoko nad ostatní budovy.
Muž shrbený ve strachu za zvonec
u paláce vrat zvolna zatáhl,
že stěží toho zvuku zaslechli,
jenž ve srdcích jim budil mocný tluk.
A rozlétla se vrata železná. —
Po mramorových schodech nahoru
se ženou kráčel zpola zdravý muž
a když se nazpět zase vraceli,
ne slzu v oku, ale smrti stín
vtisknutý zřel jsem v líci matčině
a na svraštělém čele zoufalství
měl zřejmě vpsáno stříbrovlasý kmet . . .“

Víc nemohu Vám o nich vyprávět.
Však pouze jednu prosbu k Vám bych měl:
věnujte celé srdce, lásku svou
ubohým dětem naší chudiny,
buďte vždy svorni jako jeden muž,
kde o práci se jedná společnou
ve prospěch chudé naší mládeže,
neb pouze tam, kde svorné práce čin,
se pozná dcera, věrný vlasti syn!

Miroslav Kuneš.

4.

Z pochmurného mraku
slza bolu kane;
v truchlý pláč se hrouží
niva, sad i les.
Leč, jak světa líce
omlazeno plane,
slzami když jasný
svítá slunce ples;
v nový lesk se vrací
radost vyhostěná,
sedmibarvým rouchem
slavně přioděná:
milostně tak stkví se
v žalu stisněnému
prosvit blahočinu
mile žehnavý;
hoře v oku couvá
míru úsměvnému
rychle mízí strasti
osten hlodavý;
v srdce rozbolené
útěcha se hostí,
v kalnem hledu svítá
záře veselosti.
Tak i vaše srdce
šlechetné se vzňalo
leskem dobročinu
jasnit bolu mrak:
na nešťastných dráhu
blaha kvítí stlalo.
V blaženém již oku
skví se díků zrak, —
vám pak perla drahá:
slza v jasné tváři.
Ta ať v zlatoleské
koruně vám září.

Frt. Doucha.

5.

Když člověk z ráje vyhostěn
se smutně na svět díval,
přec ještě jemu k potěše
kus ráje v srdci zbýval;
a kdy mu bylo trpěti,
jej zloba rvala vzteklá,
tu potěcha i naděje
do srdce se utekla.
Tam věčný máj, jejž mladosti
sluněčko vždy oskvívá,
kde lásky pěvec rozkošný
své luzné písně zpívá.
Tam z utrpení, bolestí
se duha míru září,
zpomínky blahé z mladosti
jsou silou, těchou stáří.
Ráj náš — toť doba mladosti!
Však jaký ráj, kde bída
a nedostatek den i sen
jak stráž katanská hlídá?

Kde záhy bylí vzmahá se
ve duši zanedbané,
kde surovosti pustý dech
z každého slova vane?
Ó nakloňte se, přátelé,
k mládeži v útrpnosti:
v ní požehnání spočívá
neb kletba budoucnosti!
Ó kéž vás mohou povzbudit
ke skutku slova skromná,
by uvítal nás záhy již
ráj dítek — opatrovna!
Pracujte všichni upřímně,
námť vítán každý vřele
a každý dárek požehnán.
Slov dbejte Spasitele:
Kdo z vás těm dítkám přispěje,
to přijímám pro sebe,
maličkých nechte ke mně jít,
neb jejich jesti nebe.

Jiljí V. Jahn.

6.

Tu cestu, kterou lidstvo k světu kráčí,
jen boje krev a záští výsměch značí,
že od cíle, za kterým všichni spějí
se ztrácíme a v klamné beznaději
než cestou v před, víc dlíme na rozcestí
si bořice svůj idol — klid a štěstí.
A lidstvo snad by zabloudilo scela
byť Prozřetelnosť náhle nezahrměla
a nevedla je zpátky kynem jedním,
a nezatřásla tím životem všedním,
kam zkolebán jen stěžuje si dráhu
ku cílu svému, k štěstí svému prahu.
A hrozné, děsné jsou ty její kyny
do očí slzy, v srdce sypou stíny;
tu ohně drak se vzepne zhouby lačný,
tam blesk a krupobití letí mračny,
tu moře náhle rozbije své břehy,
tam z lůna sopky trysknou žárné šlehy,
tu zuří mor a tam se třese země; —
a za tou spoustou posupně a temně
se zvedá Smrť a slídí po kořisti,
a místo laurů je to svadlé listí,

jež šustí na hrobech, co lidstvo sbírá.
Ó krutý trest, jímž lidstvu sebevíra
se navrací, jímž všickni poznáváme,
že v sobě jen své síly břehy máme,
že proti živlům bysme měli k boji
být hotovi — ne proti krvi svojí!
Tak rovněž zde, v dým požáru a trosky
zas šlehá lásky pravé zásvit božský
a volá: Buďme lidmi! Milujte se!
Kdo na to pole almužnu svou nese
je věčí, než kdo těžkou dráhou k ránu
již lidstvo jde, hněv sije, kydá hanu!
Zde trpí člověk a zde slzy tekou,
to dostačí, by láska vaše řekou
se stala hned a vaše štědrosť mořem.
Jen touto láskou nad vším těžkým hořem,
jež svírá člověčenstvo, zvítězíme,
když soucit božský, jenž nám v hrudi dříme,
necháme vždycky volně trysknout k nebi,
kdy neštěstí nebude zapotřebí,
by člověk ukázal se v krase celé,
jas ráje v očích, hvězdy na svém čele.

Jaroslav Vrchlický.

7.

Jest velká matka, před níž králův čela
se v dětské pokoře kdys uklánělа,
a která obry, zkrvácené roky,
když porazili na bojištích vrahy,
kdys tulila v svých loktův úkryt měkký
jim dadouc mír, a vavřín slzou vlahý
jim vinouc v kadeř s políbením svatým.

Ta matka hledí kol svým zrakem vzňatým
a z očí, jak by mocný volal hlas,
jí sálá, mluví božský světlý jas,
jenž hvězdy seje, když se k nebi zvedá,
a k zemi, — k nám, v zrak náš kdy zazáří.
žár šlehá v srdce, plamen do tváří, —
neb matka Vlasť v nás pravých synů hledá,

a zkoumající zrak nám v duši svítí:
chce velkými nás míti, hrdou býti!

Ó zdaž jsme syny, jaké druhdy měla,
a zdaž, kdy před ní ukláníme čela,
též koruna je — vínek ctností zdobí?
Či její pýchy hodny jsou jen hroby?
Ó zda-li zří zas mezi námi reky,
jichž prsa šlechtí jizvy z boje za ni?
Či nemá loktů jejich úkryt měkký
již koho slastně přitulití ani?

Ó matko! K smrti byvše ustrnulí,
Tví synové jen jedva z pout se zuli,
i pozvedají k Tobě paže chvělé,
a nechať známka robství na jich čele
se dosud žhavě rdí a v krvi dědí:
ó zvedni nás, ó slíbej nám ji s čel,
a milosrdna, o svou lásku sděl
se s prosícími sladkou odpovědí!
Neb nechať byli větší leskem činů —
nemělas nad nás! Nechť oni svobodni —
a my jsme v nízku Tebe nehodni —
hle, zástup lepší Tobě přivádíme
čel liliových, čistě něžných duší,
jichž srdce vlny prostá k Tvému buší!
Ó hleď je! zdaž Tvá náruč dítky přijme?
Ty nejmenší a nejslabší Tvé děti,
kéž v loktech Tvých je zříme zmohutněti
a syny velké, dcery borouci
z nich Tobě vzrůsti v zástup nadšený!
Ty dítky — vždyť jsou národ budoucí —
ó vpusť jim v srdce lásky kořeny!
Nechť cizota jich jedem nepotřísní,
Ty na svých prsou útulek jim dej,
Ty, matko Vlasti, si je odchovej,
mateřským slovem a mateřskou písní!

Aj hle, dav dítek! Jedny osiřely,
a druhým matka pro chléb vezdejší
odešla z domu; všecky osaměly;
kdo v tesknotě je vlídně zkonejší?
Jak blaží vědomí, že těmto dětem
jsme chranný, milý úkryt dáti směli,
a vlasť jim davše, že jsme lásky vznětem
jim náruč velké matky otevřeli. —

E. Krásnohorská.

8.

Století až zajdou — prchnou chmůry
a blankytu to našich nadějí
štěstí přát nám bude štědřeji,
teplem blaha hřát nás slunce s hůry;
s nebe sletí mír k nám vítaný:
pak po vlastech pobyt bude svatý
od paláce až do nízké chaty —
pak nám vrácen ráj náš želaný.

Čechy požehnaným rájem budou,
kterýž Čechův láska vyplodí,
o palmu již ctnosti závodí,
oslaví vlasť — obohatí chudou:
K svoji máti syn se bude znáť,
posvětí jí snahu, svoji práci —
rodičům jak dítě lásku splácí,
život vlasti bude věnovat. —

Aj zda s úctou nebude k nám zříti,
kdo zná cenit pravé ceny čin
i byť cizích pásů byl snad syn —
a kdož nám by chtěl se škůdně mstíti
za to, že nám lepou povahou
k lidstva pracovati povznešení
ne — již volnosť ve otroctví mění —
mocí snad — leč vlastní oslavou?

Svým hle zbojcům krýt se budem štítem,
na němž heslo hrdě „umění“
ne méně však skví se vědění —
sebevědomí se nadchněm citem!
Pak nechť hany srší střely v nás,
o štít „krásy — pravdy“ vždyť se zlomí,
mrzký postrach — ten nás neoblomí,
a nám míru ždaný přijde čas!

Nuže bratři komu spása drahá
a v kom pravá česká proudí krev,
skýtni pomoc — bratrolásku zjev,
strůjcem staň se kýženého blaha!
Do dna nepij radovánek číš —
a co sousta chleba tobě zbude,
obmysli tím bojovníky chudé,
již tě vedou v ideálu říš. —

J. Vocásek.

9.

Ve světlém mraku, v září étheru,
pod níž se modral ve propasti svět,
ve jiných světů stkvělých výšinách,
nad hlukem moře, nad hlavami skal
v okršku říše hvězd, kam nezazní
ni bouře řev, přírody volání,
neb zoufalého lidstva stálý spor,
ni pochybnosti hlas, ni rouhání,
neb výkřik plesu, bolu šílení,
v těch jasných sférách nad slz údolím
dvě bytosti se letem potkaly.
Té jedné oděv z nocí utkaný
a čelo vráskou vzdoru rozryté,
kol rtů pohrává úsměch jizlivý
a oko hledí, jak by dýkou bod.
Obličej bledý, mrtvě zsinalý
vlajícím vlasem černým lemován
a z úst, úsměchu dýkou zkřivených
vychází jedovaté zkázy dech.
Toť démon zla. Hlubiny Gehenny,
štván ostnem zoufalství, byl opustil —
snad chtěl se kochat v zkázách práce své,
neb ze étheru výšin třpytivých
chtěl na svět celý vztek svůj vychrlit,
by světa kouli, nachem zářící,
svou silou srazil v propast vesmíru?
Však jinak září druhý světlý zjev,
byl anděl to z hvězd světů utkaný,
tak milé tváře, oka, pohledu,
že chvěl se žalem démon škaredý,
vida se v krásy jeho výsluní.
Jak anděl uzřel tváři démona
tu slza jemu oko skalila,
svá křídla svěsil v truchlé žalosti
a pohled dlouhé, němé výčitky
se potkal s chmurným zrakem démona.
Leč trpký, dlouhý, hořce bolný smích
zněl jemu drsně místo pozdravu
a záře dávné, trudné vzpomínky
prolétla mžikem hlavu démona.
Svou rukou máchnuv, děsně zahrozil,
v tvář anděla zakotvil hrozný zrak,
z úst jeho dral se posměch šílený
a v smíchu tom mu tato slova
děl: „O znám tě, znám, ty dobrý genie!
když svět byl ještě mlád a nevinen,
tuť spolu v oné době pravěku
jsme Bohu jednomu kdys sloužili!
I já stál před tím trůnem zlaceným,
kde v hřmění hymny chvěl se celý svět,
však zvuků těch jsem dávno zapomněl!
Bůh srazil mne ve propast věčné tmy,
jsemť démon zla, a zlo mým údělem,
zlo setbou mou a snahou, cílem mým
a kletba s zoufalstvím mou modlitbou!
Vy zovete můj osud nešťastným,
však mocnějším jsem tvorem nežli vy,
vždyť celý svět jest moje podnoží
a sluhou mým je větší lidstva část!
Byv v nebi andělem, zde králem jsem!
O znám tě, znám! Tys dobra genius,
to praví mi celý tvůj líbý zjev,
ten pohled láskyplný, úsměch tvůj,
a z dávné doby, trudná vzpomínka!
Tys také králem, málomocným však —
máš málo mezi lidstvem poddaných,
tvá říše — nepatrná země část —
jak snadno jest mi s tebou válčiti!
Dřív bratr tvůj, teď jsem tvůj protivník
a celé lidstvo v sázku směle dám,
že nad tebou vždy v boji zvítězím“.
A hrdě démon vypnul prsa svá
plamennou zášti rděl se obličej
a smích tak děsný zazněl výšinou
až hrůzou hlubiny se zachvěly.
Leč tiše stál tu dobra genius,
a úsměch lásky kolem rtů mu hrál,
ze zraku záře vanul božský klid,
nad nímž se démon sám až podivil.
„Spěj v říši mou,“ děl démon s posměchem,
„a viz, jak bují v světě zlo a svár,
jak srdce tvrdá, mysl ukrutná,
jak zášť a závisť, vražda, necitnosť
se posmívají tvému snažení!“
Než dořek', větrem oba spěli níž
a dívali se v světa prostranství.
Zde onde ovšem zřeli dobra část,
leč brzy zastřel tváři genius
a slzy líce jeho smočily.
Když viděl, kterak říše démona
jest proti jeho říši ohromnou,
jak světa koule nachem zářící
jest proti prášku z křídla motýla.
Ba uzřel anděl, co tu žalosti!
Zřel bídu, kterak bledé zoufalství
ji tiskne v ruku dýku vražednou,
již člověk noří v prsa bližního,
by lačný život vlastní zachoval!
Tu zase bída smrtonosný jed
ve vlastní leje nuzné útroby
a sebevražda děsná, hrozivá
jak příšera jak světem obchází!
On zřel, jak chudý často opuštěn
na lůžku bídném k smrti pracuje,
vyzáblý hladem, zimou zmořený,
a nikde lásky, nikde soucitu!
Tu otec zoufá nad svou rodinou
a marně volá lásku, útrpnosť —
zří mdlobu jen a vetchosť s lidských čel
a srdce pusté, jako ruinu!
I chvěl se genius. Tu zase zapřel člověk
[všechen stud
a čest i mravnosť, duši, svědomí
za mrzký peníz prodal jidášský,
pak marně rval své staré šediny
a v proklínání duši vypustil.
Zřel, kterak děsné bídy hrozný spár
jak dravec z duše všecky city rve,
jak dětem mládí mění v mučírnu
do srdcí útlých seje nenávisť

a trpkou omrzelosť k životu
a k lidstvu, Bohu, všemu trudnou zášť.
Ba, viděl bídy celý oceán,
jenž se tu valil silou přehroznou,
jak řval a hučel, duněl, vlny své
jak metal k nebi hrozně zpěněné
a v moři tom tak děsně zbouřeném
jak plavou lidské četné mrtvoly,
jež tělesná či duševní též smrť
svou rukou zachvátila ledovou.
A v onom moři lidských strastí, běd
jen málo kapek lásky, soucitu!
Přes umírání i přes mrtvoly,
zřel, kterak člověk kráčí lhostejně,
ba jak se směje bolu cizímu;
jak hlučný, hnusný lidstva spor a svár
přehlučí hrozné bídy zoufání,
jak pro svůj vlastní prospěch, mrzký zisk
svým nevšímáním, krutým, ledovým
svým srdcem chladným vraždí bližního,
jehož by svojí láskou spasit moh!
Dřív bratr tvůj, teď jsem tvůj protivník
a celé lidstvo v sázku směle dám,
že nad tebou vždy v boji zvítězím."
A hrdě démon vypnul prsa svá,
plamennou záští rděl se obličej
a smích tak děsný zazněl výšinou
až hrůzou hlubiny se zachvěly.
Leč tiše stál tu dobra genius,
a úsměch lásky kolem rtů mu hrál,
ze zraků záře vanul božský klid,
nad nímž se démon sám až podivil.
„Spěj v říši mou," děl démon s posměchem,
„a viz, jak bují v světě zlo a svár,
jak srdce tvrdá, mysl ukrutná,
jak zášť a závisť, vražda, necitnosť
se posmívají tvému snažení!"
Než dořek', větrem oba spěli níž
a dívali se v světa prostranství.
Zde onde ovšem zřeli dobra část,
leč brzy zastřel tváři genius
a slzy líce jeho smočily.
Když viděl, kterak říše démona
jest proti jeho říši ohromnou
jak světa koule nachem zářící
jest proti prášku z křídla motýla.
Ba uzřel anděl, co tu žalosti!
Zřel bídu, kterak bledé zoufalství
jí tiskne v ruku dýku vražednou,
již člověk noří v prsa bližního,
by lačný život vlastní zachoval!
Tu zase bída smrtonosný jed
ve vlastní leje nuzné útroby
a sebevražda děsná, hrozivá
jak příšera jak světem obchází!
On zřel, jak chudý často opuštěn
na lůžku bídném k smrti pracuje,
vyzáblý hladem, zimou zmořený,
a nikde lásky, nikde soucitu!
Ba, viděl dobra stkvělý genius,
jak o chléb lidstvo mrzce zápasí,
jak sousto poslední si od úst rve,
by jeden vše, a druhý neměl nic!
Zřel tolik bídy, tolik zoufání
a vedle toho tolik nelásky,
že kdyby lásky jen malinkou část
pro bližního snad člověk věnoval,
by rázem zmlklo bídy zoufání
a svět by v líbý ráj se proměnil!
Když na to vzpomněl dobrý genius,
tuť krutý žal mu srdce rozrýval —
on plakal slzy hořké, přehořké,
a zakryl tváři žalem přemožen.
Zlý démon jásal nad svým vítězstvím —
zašeptal slova děsná, ukrutná,
zamáchal křídly, zmizel v propastech.
Genius dlouho v zamyšlení dlel,
byv divadlem tím trudně zadumán,
a želel Tvůrce, že kdy stvořil svět.
Leč brzy láska zvítězila v něm,
ta láska, již mu v srdce vložil Bůh,
již vložil také v srdce lidem všem,
již udusil však brzy démon zla.
Vzlet anděl před trůn Boha do ráje,
truchlými slovy bol svůj žaloval —
on mluvil dlouho, lkáním přerýval
svou tesknou řeč, a prosil žalostně:
„Ó, Bože, dej mi průvod andělů,
bych s nimi srdce lidská navštívil,
neb zřel jsem, že mé síly slabé jsou,
bych podnik' boj proti zla démonu!
Vždyť člověk vždycky zlu víc nakloněn —
já v boji slábnu, jsa tak samoten!
Dej posilu mně stkvělých andělů,
nechť srdce lidská získám pro tebe,
ty otče světel! vyplň žádosť mou!"
Pohnul se Bůh, ten otec milosti,
jen pokynul a sbory slétly se:
tu anděl soucitu a naděje
a mnoho lásky malých andílků,
též mnoho strážných, jasných andělů,
již dělí, kroky střeží bedlivě,
a přišla šlechetnosť a naděje
a mnoho ozářených bytostí,
jichž jména ani nezná pozemčan,
se do průvodu rádo vřadilo.
Opět se pohnul Tvůrce otcovský
a řekl: „Jděte, cestu žehnám vám,"
a průvod slétl v světa hlubiny.
Od chvíle oné dobra genius
s průvodem tímto světem cestuje,
ve srdcích lidských koná návštěvy
a hlásá všude lásku, soucit, mír!
Kam přijde, před ním prchá démon zla. —
vždyť jemu Tvůrce cestu nežehnal,
když svrhl jej do hlubin bezedných
na prapočátku světa stvoření.
Kam přijde genius a průvod ten,
tam všude žehná jemu chudina,
tam všude taje srdce chladný led
a láska božská nitro zahřívá,
neb láskou jen je člověk člověkem!
A na své pouti světem průvod ten
teď také nám na srdce zaklepal,
vždyť také zde je bídy přemnoho,
čím té je víc, tím třeba lásky více!

U srdce bran teď stojí genius
a volá: „Otevřete srdce svá,
nechť vejde láska, tam kde nebyla,
je démon zla či lhostejnosti svrh,
o vizte chudinu — a mějte cit!“
Co dáme geniovi v odpověď?
Ó osvěť naše srdce, genie,
nechť bližnímu se ráda otevrou
a vstup již sem a s celým průvodem,
my v oběť tobě položíme vše —
i malá oběť srdce dobrého
před tváří nebe velkou obětí!
již oheň slzu bídy usuší
a v srdcích bližních naděj roznítí
a lásku k světu, lásku k životu
a lásku k lidstvu, k nebi probudí,
a zoufání promění v nadšení,
slz údolí promění v květný ráj!
Jen lásku, lásku, ta je všeho stroj! —
až v éden vzlétne stkvělý genius,
by zprávu podal o té pouti své —
pak v propasti se skácí démon zla
a na svět již se více nevrátí —
a Tvůrce Bůh pohlédne s úsměchem
na nás i naší lásky snažení
a zdvihne pravici svou otcovskou
a nám a naší lásce požehná!

J. Flekáček.

11.

„Dřímej, mé poupátko, celý můj světe,
dřímej, má naděje, zlatičký květe,
sladkým tvým údělem dosud je klid,
já budu nad tebou pečlivě bdít —.“
Utichla píseň a matka se zamlčela;
setřela chmury s pečlivého čela,
na dítě v kolébce upřela pohled dlouhý,
v němž plno bolu, naděje a touhy.
Jaká tu myšlénka matčinu duši leká!
„Mé drahé poupátko, já nevím, co tě čeká,
já chudá matka jsem, i ty jsi dítě chudé,
toť trpkým odkazem! Jaký tvůj osud bude!
Ty dorosteš. Kdo má nad tebou bdíti?
Jak slunce vzejde, musím v práci jíti,
bych, dítě milé, chléb ti opatřila.“
A již se slza v tvář matčinu lila.
„Ba, komu dítě svěřit! Slunce žáru,
a větru k posměchům, dát v šanc je zmaru,
či deště bičování, cizí zlosti,
je hříchu navykat, odučit cnosti,
či co se lopotím ve potu tváři
je zavřít doma jako ve žaláři,
kde stálým úrazům je vystaveno? . . . .“
Ty pláčeš žalostí, ubohá ženo? —
Již slzu setři, jež tvé oko kalí!
Jsouť šlechetní, by starosť s tebe sňali,
ti o tvé dítě již se postarají!
Jim myšlénka na srdce zaklepala,
jak bídě ulevit — cestu již znají!
Když v práci půjdeš, asyl krásný, svatý
všem dětem vašim chtějí přichystati,
tam v bezpečí své děcko můžeš schovat,
je s láskou budou před zlým opatrovat,
ty, ženo chudá, budeš spokojena
a strasti neznajíc, neznajíc bolu —
se slzou požehnáš mateřskou školu.

Cíl ten tak vznešený, cíl ten tak svatý,
že jemu každý dar na oltář klade;
vždyť nebe s díkem dárek ten vám vrátí,
až duše šťastné, bujaré a mladé
na křídlech modlitby zaletí k nebi,
by blaho pro váš život vyprosily.
Nuž, klaďte dary k vznešenému cíli!
Budoucí věk požehná snahu vaši
a zdárnou paměť v obci zůstaví;
kdož kdy svou paměť upomínkou krasší
jak vy, svou šlechetností, osladí?
Vždyť opatrovna bude pomník skvělý,
pro památku na věčnosť zbudován —
a za lidumilnosť pro život celý
vám žehnať bude všechněch světů Pán!

L. Hejtmánek.

12.

Proslov mluvím, vědom svého cíle,
aby vzrostla svátku slavná chvíle.
Ano vzroste, zvelebí se právě,
když se v ladném skvostném slova hávě
zjeví význam věci, podstať její pravá,
smysl vlastenecký, vůle lidu zdravá —
Jak když mladé ze sna vstane ráno,
paprsk lesklý šlehne nad obzorem,
a svět novou pozlacuje září,
život bude k práci blahodatné:
což to rozkoš, což to blahé chvění,
jako na vzkříšení v zbožném roztoužení!
Tak když hlavou myšlénka se kmitne,
aby v účel vtělila se krásný,

rozjasní se duše na obloze
z ní blesk čárný v srdce svatyň sletne,
vůli znítí, k činu tuží, světí —
což to rozkoš, což to sladké chvění,
jako na vzkříšení v zbožném zanícení!
Neb kde šlechetný se skutek strojí,
člověk na své pravé výši stojí:
život svátku rozhárá se plesem,
oněmují všedních pudů krámy,
zamlkají vášní hlučné trhy,
vše se citem rozechvívá lásky,
spěchá do svatyně žertvy slavné,
jež na křídlech slov a hudby, zpěvu
k nebi letí dýmem Abelovým,
požehnání za svým sledem píše . . .
Taký skutek dnes se oslavuje,
taký svátek dnes se vysvěcuje!
Aj jak oko blaze zanícené
duše touhu jako kniha hlásá,
hoj jak v čele blaze rozjasněném
pne se hrdosť ušlechtilé snahy,
a vědomí společného dobra
srdce hřeje, ducha povyšuje!
Kde tu matný nechutnosti pohled?
kde tu tupý lhostejnosti pozor?
kde tu vzdoru, kde tu vzpoury běsné
nevlastenské, neobčanské hnutí?!
Svornosť, svornosť spasná rozložila
v městě vašem peruť sněhobílou,
v tělo vdechla mysl lidumilnou,
aby zákon páně rozmnožila,
jenžto slovem, písmem, zpěvem, hudbou
nové kouzlí ráje v světě starém,
a tou věčnou prohlašuje sudbou,
že je člověk vyšším světa tvarem! . .
Zákon společnosti jesti škola,
závět osvícenců jesti škola,
Sion národnosti jesti škola!
Škola jesti pokrok vůčihledý,
schránka citů jemných, ušlechtilých,
zřídlo rozumu a dobré vůle,
povahy a statečnosti zárod:
v těch jen znameních se spasí národ.
Z místa, v němž se řádu, kázni učí,
odtud vlasti, státu štěstí pučí!
Slavná obec, kteráž mysli lidské
zbudovala nejhrdější stan,
jako zavíráme talisman
v nejkrásnější pouzdro řemeslnické.
Ale běda lidu, běda obci, říši,
kde jen čirá hmotnosť nad míru se výší,
kde se lichá zbožnosť s pokrytectvím smíší,
kde se světla bojí, kde se lidu školy
převracují v špekulační doly,
prokletou kde vůle zvrácenosti
podrývá se základ dobra, cnosti:
kde se dětí, lásky božské květy,
povalují jako v lese sněty,
neb lenosti jedem, špínou zisku
otravují mládí na ohnisku!
Viz tam požár, jeho jazyk žhavý,
viz tu dýku, jak se kmitá v davy,
slyš řeč revolverů divorejnou,
slyš tam hrůzy píseň petrolejnou . . .
Ach to děsné zjevy surové,
běda vzdělanosti takové!
A to z lhostejnosti k svaté povinnosti,
a to ze mamony příšerné
vyrůstají do dnův budoucnosti
tyto stromy zkázy bezměrné:
kde se člověk zvrhá, bůh je vidmou bludnou,
trůny v prach se řítí, národové chudnou.
Slyšte, věřte matky, otci, občané,
taká žatva z špatné setby povstane!!! — —
Avšak zdravá mysl maří všecku zlobu:
ta na dobrou paměť, města na ozdobu
slavný stánek školy vystavila,
novým skutkem národ proslavila,
jenž si vpíše do svých dějin svátek —
svátek moudrých otců, moudrých matek!
A tož brzy slavném u výkonu
zahlaholí tady slovo bodré,
rozezvučí se tu zpěvy ladné,
rozvíří se hudby struna jasná,
rozletí se radosť do všech čivů
jako jará míza do haluzek . . .
nadšení pak, s nímž jde mysl čestná,
rozleje se v duše jemnocitné
jako žáry slunce po lučinách.
S láskou v srdci, s duchem povznášeným
vstoupíme pak s čelem ozářeným
přes práh každý, v dobrém úsilovný,
žití život zdárný, obětovný! —

H. Mejsnar.

13.

Slovo velké slavně proneseno
velebnými ústy národa,
zbožné přání vroucně vysloveno,
a to slovo, přání: svoboda!
Národ zalkal k Bohu slitovnému,
národ zajásal pak v naději,
že — oč prosí — udělí Bůh jemu,
že se dávné tužby splnějí.

Bez hlomozu zbraně, války ryku
vítězství přec skvělé vydobyl,
ant dokázal svému protivníku,
že jej marně tupil, hanobil;
že jej marně k předčasnému hrobu
hnal co oběť zášti kmenové.
Národ novou vítá žití dobu,
nové slávy jitro růžové.

Ti, kdož těšili se jeho mdlobě,
ti, kdož za mrtvého kladli jej,
nechať pokračují ve své zlobě,
dál nechť vedou huronský svůj rej!
Kdykoli pak nové uspřádají
mrzkých lží a pomluv osnovy,
nový jenom ohlas vyvolají:
národ takto jim vždy odpoví!

Tak — jen tak teď budem mluvit s vámi,
takto jenom s vámi bojovat:
místo tvrzí stavět slávy chrámy,
místo valů — školy budovat.
Osvěta jen bude naším mečem,
pravda štítem, heslem budoucnosť,
pomocí jich hradby klamu ztečem,
ve prach povalíme zášť i zlosť.

Em. Züngel.

14.

Ó díky vám, příznivci českých věd,
že jim tu stánek vzrůstá vaší pílí,
v němž mladých duchů neunavný vzlet
dospěje v skutek velký, bohumilý.
Dnes kámen kladem jen; však pozná svět,
seč vůle vytrvalá a duch čilý:
již pojí zeď se ku zdi v žasné kráse,
již již budoucnosť skvělá otvírá se.
Není ten úkaz blahý samoten:
po vlasti už jich mnoho ve výkonu
a každá budova jest sloupem jen
příštího národního pantheonu,
jenž dosud vidí se nám jako sen,
utkaný z tužeb smělých, tesknych stenů,
jenž záhy však v nádheře netušené
nad celou vlastí velebně se vzklene.
V něm uhostí se nebes milé dcery,
nesmrtné bohulibé umény;
v něm vědy plápol strhne obal šerý,
jímž dosud mysle nám jsou zastřeny,
v něm vzejde spásy zárod tisícerý,
zahoří cnosti věčné plameny;
v něm vznikne život švarný čisté slasti
a rozšíří se po veškeré vlasti!

Jiljí V. Jahn.

K akademiím hudebním, pěveckým a deklamatorním.

1.

První hřích byl spáchán. Anděl hněvu
postavil se ku rajskému vchodu,
a rodiče lidstva z božských zjevů
vyhnáni jsou v sivou neúrodu.
Ó té smutné změny! Stánek slasti
zmizel navždy touživému zraku
a pralesů závoj jako černých mraků
ploužil se rozsáhlé přes propasti,
nad nimiž zlý orkán křídlem točil,
jako by před trůnem Hospodina
na zlolajné člověčenstvo sočil.
A nižádné přístřeší v té poušti!
Místo rajských loubí úskalina,
jež nad hlavou jejich poloskleslá
již již mohutné své svaly spouští,
by se záhubivě na ně snesla.
A nižádné útěchy kol není!
Místo družných ovec tygr dravý,
jenžto hladov opodál se staví
a hněvivě k nebi zuby cení,
by mu Hospodin svou pomstu svěřil.
A což oni, první roditelé?
Zlostný spor ustoupil lásce vřelé
a druh druha pohrdavě měřil
hledě výčitku vlastního hříchu,
výčitku za všecky za pohromy
svalit lstivě se vlastního pychu
a uvalit cizí na svědomí.
Takto vzešla hrůzná hříchů setba:
místo přízně chladné vyčítání,
žal a bída místo požehnání,
místo lásky boží — boží kletba.
A zmoženi vědomím své strasti
sklesli oba pod strom. Aj! tu mžikem
zázračným jak probuzené rtíkem
z luhův rajských, z bývalé jich vlasti
povznesou se kolem zlaté zvuky,
sladké jak slavíků rajských tluky,
jako bídy blahé zapomnění,
jako vlídná slova potěšení.
A jak zvuky ty jim v srdce proudí,
smírný sen se spolu v zraky loudí.
I usnuli oba. Hle! tu ze sna
krásné postavy dvě vstříc jim stály,
každá slíčná jako rajská vesna,
lidmi půl, půl anděly se zdály.
Jedna prstem v lýru zahloubeným
sladký onen zvuk z ní vzbuzovala,
druhá s okem k nebi povznešeným
rtem milostí Páně posvěceným
libá slova míru šepotala;
při zpěvu pak obou sester líce
plály svatou, čarotajnou září
a k Adamovi se naklonice
děly postavy ty s vlídnou tváří:
„Pokoj vám, rodiče člověčenstva!
Ustrnulot přec se srdce Pánu
nad vámi a zkázou veškerenstva,
a proto z těch věkověčných stanů
seslal nás ve světa obor velký
dobré sestry, sestry těšitelky.
My litostné vaším nad osudem
přese všecky bolů přes oznaky
ztracený ráj zas vám vydobudem.
Pozvedněte kolem zvlhlé zraky!“
I povznesly kolem zvlhlých zraků.
Aj, tu mizel závoj černých mraků
a při sester rajských čaropění
svět se zponenáhla na ráj mění.
Divý orkán stichlé na peruti
unáší zpěv nebešťanek v dáli,
záhubivé nad hlavami skály
snáší v důl se v tichém obejmutí;
i zlý tygr kráčí blíž a blíže
a zkoušeje mstivé zraky v přízni
jazykem, jenž hoří krvožízní,
krotce ruku Adamovu líže.
Ten pak když při rozkošném tom zjevě
padl v náruč milované děvě,
tu na víčka blažené té krásky
lesklá jedna perla vystoupila —
první na světě to slza byla,
avšak slza smíření a lásky. — — —
Oba za chvíli se probudili.
Zjev byl dávno zmizel v nočním stínu,
avšak nebešťanek nástroj milý
ležel tiše Adamovi v klínu.
Ten teď, když mu srdce žalosť tísní,
zahání ji zvukem líbých písní,
a ty písně v srdce lidské kanou
jak pomněnky na zem požehnanou,
paprsky z neznámé krásné báje,
jiskry tam ze ztraceného ráje.
A sestry dobré, sestry nebešťanky
odtud nad člověčenstvem dále bdí
a ostavíce druhdy nebes stánky,

v prs šťastných zeměsynů zabloudí.
A když se mocné v světě činy dějí,
kdy starých hříchů pomsta dobíhá,
a když se krásné v světě činy dějí
a bratr za bratra se modlívá;
vždy mocnost jejich a jejich vliv velký
se zračí, byť i potají;
jsouť sestry dobré, sestry těšitelky,
jež člověčenstvu žehnají.
A tak i také k nám ty sestry spasné
se milostivě naklonily dnes
a popřívají v této chvíli krásné
mladým i starým stejně slasť i ples.
Ó přijměte s povolným vezdy duchem,
by nepřišel ni tentokráte v zmar,
srdcem i myslí, pamětí i sluchem
ten láskoplodný nebešťanek dar.
Ať ještě dlouho v člověčenstvu žijí
ty sestry dobré — hudba s poesií!

Frt. Jeřábek.

2.

Na čele sídlo, prázné starostí,
ve zraku jasný blankyt veselí,
na tváři plamen nedočkavosti
a srdce po rozkoši žíznivé:
tak vás tu spatřuju . . . .
„Nechť zazní nám již hudba žádoucí,
nechť zazní hned a zazní šumivo
a zazní prudce jak válečný rejd:
do kola — do kola! V kvapivém víře,
v souladu, bez pout a bezuzdné míře —
ku předu — ku předu! — jeden a každý!
Žádného odkladu — váhání dráždí! —
Toť vaše přání, zřejmé beze slov.
Nuž plesejte, neb chvilka veselí
jest v životě tak vzácna zajisté
jak skvostný démant v mnohém kamení.
Nuž plesejte — neb přáním naším to
jest nejvřelejším, aby tato noc
vám všechněm byla památnou.
Nuž ku plesu — — jen malé, prosím, ztrpení!
Můj zrak v tu chvíli jest i jinam obrácen,
a jiné divadlo se před ním prostírá:
tajemné zjevení a hlasy posvátné.
Ó patřte — slyšte se mnou také vy!
Jest tichá noc. A v světě dalekém
umlknul hluk a utišil se ruch,
i bol a starosť sobě ustlaly
a všechno zvolna klesá v dřímotu.
Na luhu tráva i strom na plání,
u trávy hmyz a ptáče na stromu
a celá země jak to robátko,
jež celý den se čile batolilo,
uprostřed díla svého zdřímnula.
Dřímati zdá se Děvín památný,
dřímati zdá se svatý Vyšehrad,
i vlnky stříbropěnné Vltavy
jako by zdřímly v něžném objetí,
tak tiše, tichounce se kolébají v před —
ještě i rybky klidně dřímají,
ba větřík sám kdes odpočívá si;
by srdce měla spící příroda,
jen jeho tlukot byl by slyšeti.
Avšak — teď — slyšíte?
Ze sna se náhle vlnky protrhly
a dělí se — tajně šplounají.
Zda větřík kvapí někam noční návštěvou?
Oj, nikoliv! — Hle, vizte onen zjev
a ztište dechy své, ať nezmizí nám zas!
Aj vidím, vidím reka postavu,
udatnosť z něho září noční tmou,
však v ruce skví se zlaté varito.
Tam na nejvyšší skály temenu,
ze země vyvstav nebo s nebe sestoupiv,
stanul — a v řece vlny šeptají. —
Vyšehrad tiše pod ním zaduněl.
Zadumán patří na daleký kraj,
až jeho struny samy zazvučely;
i sáhl do nich rukou čarovnou
a zvukem jejich zasnoubil svůj hlas . . .
aj, pějeť Lumír, všechněch pěvců král,
a zpěvem svým tvor uchvacuje veliký,
zpěvem svým rozechvívá skálu v základech.
Tak dlouho pěl — až první poslové
na nebi zvěstovali jitřenku.
Tu naposledy struny rozechvěv,
úchvatným hlasem zvolal v širý kraj:
„Má otčino, den nový vzchází nad tebou.
Kéž v lůně jeho dojdeš útěchy,
zniku a síly, zdaru, rozkvětu!
Tys bouře přestála a trudy přijdou zas.
Má otčino, ve strastech nejtěžších
mé dědictví ti budiž útěchou —
dědictví moje: hudba a zpěv!“
Tak děl. A mžikem zmizel celý zjev,
i Lumír zmizel; však jeho varito
vlasti a jejím synům zbylo v dědictví.
My k vlasti synům věrným sebe čítáme
a v kruhu našem nezřím nikoho
leč syny a dcery jí věrně oddané:
nám všechněm patří podíl Lumírův,
dědictví jeho, hudba i zpěv.
Sem sešli jsme se k hudbě, ku zpěvu,
a z dárků vašich oběť povstane,
již hudbě položíme na oltář.
Z oběti té nechť vidí potomstvo,
že nebyli jsme nehodnými dědici.
Již tedy vítána buď tato noc,
a poskytniž vám, co si přejem jedině:
by věčně zůstala všem památnou. —

J. V. Jahn.

3.

Byl jednou krásný čas, kde ještě zpěv,
syn svobody, nad národem svým bděl;
kde jeho světovládnou korouhev
vavřínem nevadnoucím ovíjel;
kde líbal reků rány smířením
a pronikal je novým nadšením;
kde na národě celém konal divy
a k pokoře svět nutil závistivý.
Syn svobody však s matkou zapuzen
a někdy jen zavanul k nám jak sen;
jen někdy líbal těžké řetězy
a vězni lahodil jak vítězi.
V odlehlých koutech, v tichém zátiší,
kde jej jen zasvěcenec uslyší,
tam dřímal zpěv náš se zbraní,
až národu nastane svitání,
až výjev nebes zahřmí do kola
a k novým podnikům jej povolá;
až neúmorná síla přírody
překoná úskok, moc a nehody
a na trůn zlatý opět postaví
hrdiny starodávné oslavy.
A hle! ač bylo děsně zhanobeno
a zneuctěno exulanta jmeno,
ač naše knihy zhltil ohně vír,
jejž zrádný krajan vztekle podněcoval,
by národ na věky již do pout skoval;
z plamenů vzlétl zpěv jak bohatýr,
on zalétal do chýží osamělých
a hledal národu tam srdcí vřelých;
on prohledával lesní pustiny,
kde mladík blouzně spřádal vidiny;
on neunavně luhem, polem šel,
kde nádeničil světlý myslitel;
on mezi pastevci též pobýval
a svoje proroky z nich volíval.
A než se nadál bezstarostný svět,
z pně podťatého nový pučel květ,
nastala nová činů úroda,
a synem vrácena nám svoboda!
Minula sice doba nepříznivá,
však ještě práce ohromná nám zbývá;
však ještě zuří slepá zuřivost
a pučí jedovatá nedbalost;
však ještě na národní roli bují býlí,
jimž pracně jen se berou mladé síly;
však ještě mnoho musí zničit želů
kacířská snaha smělých buditelů.
Hoj! bratři, toť náš velký úkol jesti,
toť skvělý cíl našeho snažení:
nechť zpěv náš pokroku cest nových klestí
a dovrší proroků stavení;
nechť dávnou silou dávný boj podniká,
nechť lidu brány života odmyká;
nechť zažehná nepřízeň náhody
přemocným kouzlem, kouzlem svobody!
My jaré plémě nadějnějších věků,
my postupujme šlépějemi reků.
My, jejich jmena, síly dědici
již snadněj' odoláme vichřici,
již spíš mrtvými pronikneme háji
ku kraji života, ku slávy ráji;
již spíš osvěty trůn dobudem zpět,
s něhož náš národ vládl tolik let.
Náš zpěv buď apoštolem pokroku,
buď věštcem svatých práva výroků;
zbraň jeho sice neúhledná jest,
však překoná i násilí i lest.
Zbraň naše slovo jen, však slovo živé,
a to vyhojí duše neduživé;
to hlaholením pravdy poučné
pronikne, vzkřísí duše netečné:
to slovo neochabne, neustane,
až celá vlast zas svatým ohněm vzplane,
až ze soumraku slabostí a vzdechů
zas na výsluní činů vstoupit bude Čechu.
Hoj! bratři, neste od nás lásky vzkaz
a upřímné upřímným políbení,
nechť obětovné, stálé působení
národu sílu spojí v jeden ráz;
nechť jeden hlas jen vlastí hlaholí,
jen jedna mysl vládne, zápolí,
jen jedné vůle mocné závaží
povznáší národ, zhoubu prorážíí.
Pak, osude! své na nás metej střely:
ty nepřekonáš již náš zápas vřelý!
Nás sílí jen duch bouře ostrý, vzdorný,
jen výš jím naše síla vzplápolá,
a národ probuzený, národ svorný
veškeré světa zlobě odolá!

Jiljí V. Jahn.

4.

Hranice přichystána, obět ve plamenech,
a hrůza tisícerá ňadra rozrývá . . .
Vše v slzách tone, mučenník však zpívá,
náš mistr Hus, ten nejslavnější Čech!
Když smrti již ve hroznou tvář se díval,
tuť netřás se, on žalmy zvučné zpíval
a píseň, kterou zpíval v plamenech,
se rozléhá teď všude po vlastech.
Když války Bůh rozžal krvavou svíci
a smrti kráčel český národ vstříc,
tuť zpíval: „Kdo jste boží bojovníci —“
ten hymnus vítězný od Domažlic,

a hřměly bubny, vozy rachotily,
a celé davy nepřátelů líté
jen zpěvem nadšeným tu porazili
ti naši nesmrtelní Táborité!
A píseň tu, již pěli po vlastech,
si pěje v srdci každý pravý Čech.
A přišla hora bílá, příkrov smrti,
jenž v roušku mdloby národ zahalil,
již meč nepřátel hlavy věrné drtí,
a oči mlhou smrti zakalil!
Jdou do vyhnanství čeští mučenníci,
své na hranicích kroky zastaví,
jim slzy kanou po ubledlé líci,
posledním zpěvem vlasť svou pozdraví.
A zpěv jich letí vlastí zuboženou,
zpěv pohřební to nade vlastí celou,
nad národem, jenž leží v umírání,
nad slávy světlem, jež je v shasínání,
nad velkým hrobem, jenž se zovou Čechy,
nad mrtvou slávou, srdcem bez útěchy,
nad svobodou, nad pouty otrockými,
nad mrtvou Prahou králi velikými,
nad hřbitovem, jenž slove hora bílá,
kde s volností zhynula česká síla;
a v písni na rtech bledých v umírání
nám odkazují svoje požehnání.
A národ umřel — píseň neumřela,
ta utekla se k srdcím českých matek,
a matka každá svoji píseň pěla
nad kolébkou svých drahých nemluvňátek,
a jakby píseň tvůrčí sílu měla,
tak srdce česká znovu rozechvěla,
otřásla jimi, vzbudila je k činu
a mohutně volala k Hospodinu,
že shlédl na nás, zas nás vzbudil znova,
že mrtvá sláva vstala ze hřbitova,
na srdce tloukla, budíc tisíc synů —
a národ náš se opět vzchopil k činu!
A zázrak ten jen píseň vykonala! —
buď písni dík a věčnosť neskonalá.
My žijem! strastí chceme zapomínat
a z plných srdcí českých — česky zpívat:
vždyť Čech ve žalu, radosti i tísni
plesá i pláče ve své zvučné písni!
Ať žije píseň, víla zlatokřídlá,
jež unáší nás v nadpozemská sídla,
ať žije zpěv ve bujném rozplesání,
ať hlásá všude Čechů z mrtvých vstání,
ať v chaloupkách a domech, ve palácích,
a v městech, vesnicích i pustinách
a v lesích, hájích, rolích, v českém okolí, —
svou pluou silou zvučí, hřmí a hlaholí,
ať k vítězství nás vede, slávu zrodí novou,
a slávy den zas vzejde vlastí nad Čechovou!

L. Hejtmánek.

5.

Po kraji mrtvo, ticho; led a sníh
ves život rouchem jednotvárným kryjí,
však v země hlubinách přetajemných
omlazující síly v skrytu žijí
a chystají se odhodlaně v velký boj,
jejž rok co rok udatně podnikají,
jímž pouta zimy vždy zas roztrhají
a osvobodí bujných citů zdroj.
Boj věčný to — a ne vždy nadějný,
jejž pokrok s porobením podniká;
však třeba výsledky jsou nestejny,
duch božský vždy zas slavně vyniká,
byť pochován již v rumy, sevřen ledy:
sil nových vychovávají ty bědy,
krev opět teče, širá země oupí —
a člověčenstvo k cíli zas postoupí.
Pokroku věčná moc, ta hvězdám jasným
velebné dráhy světem vykázala,
ta duše hrobem ku životu slala
a národy křísila utrpením žasným;
ta člověčenstvo drsnou cestou vleče,
kde z žádné strany nezřít spasení,
však konečně přec stan poroby zteče
a světy zapějí zpěv smíření.
Jen na čas potrvají neshody,
jen na čas v temnu bludičky nás mámí,
však svitne jaro věčné úrody
a pravdě, svobodě se vznesou nové chrámy,
v nichž se jen slzy blaženosti roní,
a lásky duch zas k člověku se skloní.
Co věstci toho jara překrásného
teď zpěvy celou vlastí rozsýlejme;
nechť každý hlahol srdce vlastenského
jen jedno srdce zteče, žárem zejme;
nechť každý z nás jen jednu duši získá,
o hlas jen seslabí nepřátel řev:
a záhy z říše mdlob, ze zbořeniska
zajásá vítězný náš zpěv
a promění jak kdys náš slepý rek
ve strach a bázeň protivníků vztek!
Náš zpěv, toť naše zbraň, toť život náš,
on v dobách nevlídných bděl jako stráž
nad národem a živil síly mroucí
a z krve dobýval klenoty žhoucí
a z utracených reků popele
potomka vychovával — mstitele.
Náš zpěv, ten orlem vítá novou dobu
a v divém nadšení se řítí v kobu,
kde dávné slávy naší prapory
tak hrdě pnou se, jak by říci chtěly:
„Kéž brzo let náš zase mraky dělí
vám posilou, odpůrcům na vzdory!“ —
Ty prapory, ty líbá, objímá
a pak divoce, slavně zahřímá;
vždyť duch prorocký praví mu, že příště
nás nezhubí již jed ni popraviště,

že národu, jejž rvala zloba dravá,
veliké, božské jaro zas nastává.
Hoj! bratři, každý věrný vlasti syn
nechť obětuje jí teď zpěv — pak čin;
v nás posud dřímá zárod zpěvů těch,
jež po Europě nesly jmeno Čech,
v nás posud jiskry činů doutnají,
jež opět světem bujné zaplají!

A když nás svírá žal, tu nezoufejme,
a jako nesmí lkáti apoštol,
když hrůzné temno zří jen kol a kol,
i my se nezastavme, pějme, pějme,
ať zpěv náš bohatýrsky pospíchá
po světě ničit vazby zpráchnivělé:
ať z trosek zbořeného Jericha
potěší národ příchod spasitele.

Jiljí V. Jahn.

6.

O zpěve český, genie nebeský,
jenž druhdy jako Perun svými blesky
rozrážel nepřátel nesčetné šiky
a posiloval boží bojovníky,
ó sestup k nám, ty duchu dobrotivý,
uvodiž mír a shodu v české nivy
a zacel rány nekonečných bojů
balsámem divotvorným z rajských zdrojů!
Jak dlouho ještě máme světu na odiv
se vražditi vespolek ze sobectví,
jakby již pamětník víc nebyl živ,
jenž znal posvátné české vlastenectví,
jak by již umínění nepřátelé
víc nežádali naší síly celé!
Ó sestupte k nám, velcí buditelé,
jimž heslem byla svornost, láska plodná,
nadchněte srdce slabá, nerozhodná
ku vlastenecké upřímnosti vřelé!
Stavte zas mosty zlaté od stavu k stavu
a vysýlejte míru holubice
do rozlícených bojovníků davu,
ať národem jsme, ne slabochů hrstkou více.
Hoj! zpěve náš, ty reku dávných let,
zahřímej jaře v tento bídný svět,
dost ještě jisker lepších citů v nás;
nuž snášej je a opatruj je mile,

vyšlehne plamen očisty z nich v ráz
a omladí nás k nesmrtelné síle.
Jak někdy slavný Vilém z Pernštýna
za rozervané, strasti plné doby
dopustit nechtěl, aby sváru vina
skolila Čechy v zející jíž hroby,
jak apoštol ten lásky vlastenecké
usmířil panstvo rozvaděné s městy
a kouzlem činnosti své nesobecké
uváděl národ na šťastnější cesty;
i my zpěv míru jaře zanotujme,
a byť i po prvé nenašel sluchu,
jej snahou neunavnou opětujme,
až vnikne božskou mocí do všech duchů.
Jednoťme, jako Jungmann, Palacký,
ať nezhltí nás živel cizácký;
družme se k sobě jako lípy v háji,
jež spolu každé bouři odolají;
jen dobro vlasti mějme na zřeteli,
a zmizí všecko, co nás ve dví dělí.
Jen neustaňme v tiché, zbožné práci,
až zlatá modla nesváru se skácí,
až zase po veškeré vlasti zazní
zpěvové o svornosti mocní, rázní,
zas jeden nápěv ve všech různých tónech,
zas jedna mysl vroucí v milionech.

Jiljí V. Jahn.

7.

Po tom časném putování
až se v nebi sejdeme,
tu nastane radování,
a to konec nevezme.
Národové jako bratří
v svornosti tu počnou žít,
a když Pán Bůh nás tak spatří,
velkou radost bude mít.
Veliké nám radovánky,
slavný ráčí zřídit ples,
nebešťané, nebešťanky
povedou nás do nebes.

Angličané vyšperkují
vkusný k tomu plesu sál,
oni peněz nelitují,
pohodlím opatří bál.
Španělky zas a Poláci
budou učit tancovat,
Francouz přinese za láci
každému z nás modní šat.
Ovoce pak dají Vlaši,
Turek kávu přinese,
a ti Němci, bratři naši,
zvěř naloví po lese.

Víno ze všech končin dají:
z Šampanie, z Mělníka,
i co roste na Tokaji,
poteče do koflíka.
Nebešťanky na to milé
budou si chtít zazpívat,
povodí se, načež čile
počnou v nebi tancovat. —
Než nastojte! U všech všudy:
proč pak tanec zaniká?
Což pak scházej' v nebi dudy?
Pane, kde je muzika?
To je nadělení pěkné!
Bože, k hudbě pomoz nám;
„Nu, nu, děti," Pánbůh řekne,
„Já vám hudbu zavolám!"
Pánbůh kyne, a tu spustí
celý národ, jeden kůr,
a už šaty nebem šustí
a už tančí nebes dvůr.
A ty tony a ty zvuky
jak těm hudcům z duše jdou!
Což divu, že celé pluky
národů hned tancujou?
A i sami andělé se
pustí do té směsice;
jeden víno hudcům nese,
druhý plní sklenice.
A když hudba pozastaví,
slyšet divení se všech,
Pánbůh ale vesel praví:
„Lidičky, to hrál vám Čech!"

Truhelka.

8.

Před představením.

V trudoplném světa kolotání
procitují v hlubokosti
lidské duše sny a přání,
plné rajské milostnosti.
Sny a přání! Jako andělové
s bujnou ratolestí míru
hrajou s námi zlatí snové
vzpřimujíce kleslou víru.
Jako krůpěj boží vláhy
oživuje lidské přání
všechny velké svaté snahy
vzrůstajíc až ku doufání.
Blaze tomu, jehož hraví snové
v roucho pravdivé se oblékají,
jehož přání — jako pupencové —
v libovonnou kytku rozkvétají!
Také my, jež drabé, pevné
pouto — mateřský to jazyk — pojí,
a jež ani skryté ani zjevné
cesty osudové nerozdvojí —
také my jsme v duši vřelé
pěstovali krásný sen a přání.
Blaze nám! Dnes kyne v záři skvělé
jeho pěkné ku životu vstání.
Musa naše vyvolila sobě
k projevení slušných radovánek,
k prolévání slzí v žalné době —
k projevení her svých nový stánek
a dnes poprvé vás k sobě vítá.
My pak sluhové a žáci její,
kterýmž nové, jaré jitro svítá,
pro něžto se v očích vašich skvějí
sladké odměny — my kladem
v ruce vaše podnikání nové
vědouce, že nezahyne ladem,
že mu vámi vzejdou krásní dnové.
Přízní vaší vzmužíme své síly,
přání vaše bude naším heslem!
Stůjte při nás, jak se posud dělo,
shovívavě neste naše vady,
aby na nás oko s vírou tkvělo,
aby k sluchu došly milé rady:
láskou síly slabé dorůstají,
a co mladé, může ještě zráti.
Nechť jen srdce vaše plápolají,
nechť jen zvolí věrně při nás státi;
potom dospějeme cíle svého,
pak se rozvine květ naší slasti
k potěšení rodu vlasteneckého,
ku ozdobě milované vlasti!

J. Kaj. Tyl.

9.

Po představení.

Tu mne máte, paničky a páni!
Přicházím jak lehké větrů vání
bez rekomandac a bez pozvání.
Naběhav se dost po krajích českých plání,
kam jsem zalít' k besed odbývání,
vracím se zas do těch . . . . ských strání!
Aj, tu slunce na nebeské báni
krásně svítí, mraky rozehání;
kvítí kolem znova v rozkvétání,
hochů švarné sobě počínání,
krásných dívek rajské usmívání.
Ó, mne nesklamalo moje zdání:
besedu mou nebe ještě chrání!
Počnu tedy zas své povídání
s chutí velikou a bez ustání.
Práce moje bude žertování,
všecko ale bez planého mudrování.
Kýž jen také za své namáhání
hojného si získám vyvolání!
Pak jsem vaším, paničky a páni,
deklamatorem až do skonání.

J. K. Tyl.

10.

Při sylvestrovské zábavě.

Tvé květy, přírodo, jsou pohrobeny,
pták z uvadlého listí poodlet,
a hnízdo pusté neukryjí kmeny;
strom holý stojí v žalu zamyšlený,
zda s novým jarem oděje se v květ.

Sad dříme ve třpytivém sněhu mamu,
dál táhne, letí přítomnosti děj . . . .
Hle, příbytky se skvějí v drahokamu,
kol táhnou roje lidské bídy, klamů,
a v síních zvoní číše, zvučí rej . . . .

Ó lidské srdce, co je v tobě žáru,
jak's velké ve své tužbě, naději, —
svou nadšenosť-li čerpáš ze poháru? —
jak's veliké a přece oběť zmaru,
kdy černá křídla tobě zachvějí!

Ó duchu lidský, co je sporu v tobě:
tu peklo nelítostné svíráš v zem
a nade hlavou nebe kleneš sobě,
v ně Boha stavíš svojí ve podobě,
a pak se kořiš před svým obrazem.

A v zemi, na níž kvete poesie,
to zvoní smutkem, skováš-li si zbroj,
a v ni tvé velké srdce zlobu sije,
to srdce, které jenom jednou žije,
a do země se klade na pokoj.

Ó, proti přírodě jak člověk řádí,
jak slepotou mu zastřel oko blud,
on spílá kolébce, v níž prosnil mládí,
jen bitvy proti mateři své svádí,
zlý po krajích i chýších nese trud.

Již málem pravdě zrezavěla váha:
on soudce jest i velitel i Bůh.
Ó přírodo, kam zašla pravda drahá,
zdroj, páka života a pramen blaha,
v níž, vábném v tajemství, se kochá duch.

Tvým odkojen je duch náš veležitím,
tvou povznesen je člověk velebou;
ty mluvíš nám ptákem, stromem, kvítím,
ty mluvíš bouří — srdce vlnobitím, —
ctím tebe v sobě, kolem, nad sebou.

Když kvítí voní, řeky, stromy šumí,
a snové jarní táhnou nad borem,
jak tobě každé srdce porozumí!
A v jeseni-li na list píšeš dumy,
jakým to s námi mluvíš hovorem?

Jsme tvoji! Darmo sobě člověk hluchý
dvé křídel připíná, by v nebe vlet,
by, přírodo, ti vešel mezi duchy,
a tělo nechal jako lísteк suchý,
jenž dožil, došuměl a poubled.

Mé srdce, že jest tvojím srdcem, tuší,
tvou hloubí, výší spěje lidský duch:
tu s tebou srdce pláče, líc se pozasmuší,
a s tebou jásá, plesá, slastí buší,
když jaro usměje se na tvůj luh! . . .

O vstane slunce kdysi v slavné záři
a šedé hory směvem pozlatí,
až člověk z bludné pouti s jasnou tváří
své drahé přírody se ku oltáři
se ztracenou zas láskou navrátí.

Již půlnoc bije, kvačí doba nová;
nuž vesele již nesme zraky výš,
a srdce, v hlubině co lásku chová,
ať otevře již zřídla krystalová
a na sbratření už nám podá číš!

Jos. Vl. Hrubý.

Při zakládání aneb jubileum spolku.

1.

Dlouho nebylo nám do smíchu,
anto v žalu stálém jen a trudu
truchlivém jsme snili o osudu,
jakýž usouzen nám pohříchu.
Dlouho dosť Čech jindy bodrý, čilý
v mlčení dlel téměř zarputilý;
vždyť pak — obklopen jsa mřížemi —
nejlepší i pěvec oněmí!
Nemělo však navždy takto být;
jedva nátlak trochu poulevil,
v pravé podobě se opět zjevil
český humor, český Demokrit.
Volným, bujarým se ihned letem
pustil znova za ostatním světem,
„v srdci žal — na tváři lehký smích,“
jako pamětník dob slavnějších.
Také nás zde spojil v pevný kruh,
jenžto v květu, jarosti a zdraví
první jubileum svoje slaví,
jakých víc mu popřej ještě Bůh!

Také my jsme dali světu znáti,
Čech že dosavad se může smáti,
k slavnému se strojit veselí,
až se staré rány zacelí!
Nechť si bijí vlny sebe víc
na ty naše nebetyčné skály,
nechť si škůdce hrozí z blízka, z dáli,
to nám nijak nezasmuší líc.
Ba co jiní radí se a sváří,
my tu s radostnou, aj, v oku září,
ve bratrském opět sloučení
voláme v svět slovo: Smíření!
Jasný jenom zachovejme hled
do budoucna šera tajemného,
národa duch strážný veškerého
k dobrému vše schýlí naposled.
Vše, co neblahým se svárem dvojí,
v jeden svorný celek opět spojí,
vespolné zas lásky rozže plamen
a Bůh sám pak řekne k tomu: Amen!

Em. Züngel.

2.

Znal jsem matku, znal jsem dítko její,
znal jsem tužby, přání srdce matčina;
slýchával jsem, jak ústa dítku pějí,
jak mu praví, kde jest jeho otčina.
Byl jsem svědkem, kdy máť starostlivá
k srdci tiskla dítko s vroucností,
kdy mu ústa její slova tklivá
šeptá, vřele mluví o cnosti;
vídával jsem — blahá mi ta chvíle —
jak se tulí dítko k matce milené,
cítil jsem, že každé slovo milé
bylo dítku tomu. Srdce znícené
děcka radostně bušilo,
zřít to — ach, jak srdci milo!
Každé slovo, každá píseň matky
v srdci dítka našla vřelé ozvěny,
láska k matce, dítka celé statky,
pro ni život dát — toť cíl kýžený. —
A když vzrostlo dítko v muže dospělého,
když pak muž u matky své stál,
milovala máti vroucně zase jeho,
byla mu vším, vším čím on si přál.

Tehdy máti syna mileného
z moci své na čas propuštila,
řekla mu: „Jdi do světa širého
a pěj, čemu jsem tě učila.
Zpívej lidu, o těch recích jeho,
a o slávě zpívej mu minulé,
uč jej znáti sladkou mluvu jeho,
zvuků blahých, lahody slynulé.
A když jednou staneš na své pouti,
ohlédneš se zpátky, odkud's pochodil,
kéž by's musel sobě vzpomenouti,
že zrak matky tebe vždycky provodil.
A když pěvce jednou věnec slávy
okráší skráň jarou, veselou,
vzpomeň matky v středu světa řvavy,
duši zachovej jí svou celou!“ —
Tak vlasť matka vychovala
dítko útlé v muže statného,
. . . . . mu jméno dala,
poslala do kruhu našeho.
Deset let již dlouhých uplynulo,
kdy poprv nám zapěl . . . . . .,

kdy před ním se pole rozvinulo,
na němž on měl zdárně pracovat.
Aj hle! nyní přátelé mi drazí,
pokročil čas o dlouhou řadu let,
. . . . . vzrost', on ssílil se
a bude zase dále vlasti pět.
Vlasť, naše matka, naše skvosty,
onať nám rájem, nebem jest,
jí pět budeme dál s radostí,
její množit chceme čest.
Dle slov tvých, matko má, půjdeme dále,
s srdcem věrným, podobni skále:
Vždycky pěti bude, vlasti, nejprv tobě
. . . . . pak lidu svému — posléz sobě!

O. Mokrý.

3.

Dnes má mysl v mládí letí v ráje,
kde si dítko v nevinnosti hraje
jako vánkem laškující květ.
Ještě v srdci jeho dřímá celý svět, —
v jasném oku touha ještě spící,
plný život kypí v růžné líci.

Ještě dětskou bdí mať nade hlavou
s tváří kouzlem tknutou, usměvavou
svoje štěstí tulí v náruči . . . .
Brzo, brzo poupě vypučí
při pohádkách v teplém, rodném klíně,
odkojeno v lásce mateřině.

Ještě matka něžně vlásky hladí . . .
letí, odletují dnové mladí:
dítko k Uměnám již dospělo.
V posled zlíbá mať je na čelo
a pak život, srdce jeho celé
péči odevzdává učitele:

„Ó vy, kteří ducha rozžeháte,
střezte, pěstujte to srdce zlaté
vlasti své jak drahocenný skvost;
vypučí-li květem letorost,
potom jeho vůně utěšená
krása jeho — vaše buď odměna.

„Zříme drsnou, trudnou vaši dráhu,
krásný cíl však: vychovati vlahu
k blahu vlasti blaho vypěstit;
to vám v práci budiž pevný štít.“ —
Tak dí mať; a zda jí srdce bolí? —
Opustila dítko v síni školy . . . .

Jaro zkvetlo, sprchlo kolikráte,
spadly květy, přišly plody zlaté:
tak my pílí svornou druh a druh
skrovně spláceli jsme vlasti dluh
utěšení v srdci — trudy v líci
věrní za osvětu bojovníci.

Pozříme-li čáky plným sadem,
srdce v podrostu se kochá mladém,
době blažší volá na pozdrav:
Plodné vědění a čistý mrav
ze školy nech vítá v města chýše
ke cti krále, otčiny a říše!

Jos. Vl. Hrubý.

4.

Po chmurné noci
ve smavém klidu
čarovnou mocí
našemu lidu
vysvitlo ráno
k novému bytí,
k jarému žití:
s temnoty mukou
prchaly tísně,
májové květy
vonnými vzlety
plnily kraje,
zavzněly písně,
prápory vály,
s heslem si hrály,
jež na ně dáno
zjařenou rukou.
Krásný ten čas
jako dech z ráje
ovanul nás.
Myšlének světlo
nad vlastmi vzletlo,
svobody heslo
vzhůru se vzneslo,
tvořeny svazky
bratrské lásky.
Svatými vzněty
planuly světy.

Tehdy také český dělník vstal,
čackou ruku podal druhu druh,
a žár lásky se jim v prsou vzňal:
jako kouzlem rozvil se náš kruh,
vnikal šíř a šíře, dál i dál,
až tu v netušené plné síle stál.

Náš den —
ten patří práci jen,
té tvrdé, čestné, svaté práci,
již dýše celá příroda,
jež tvoří sílu národa,
jež hradby nevolnosti kácí.
Však poklidný když podvečer
se skloní nad lomozem pracoven
a světla hvězd, těch míru dcer,
se spojí v zářný chorovod,
my setíráme s čela pot
a spěcháme sem ve svůj kruh,
kde unavený chtivý duch
zas nalézá svou jarotu,
kde kyne družný rozhovor,
kde libá kyne nauka,
kde zní tak mnohý zpěvů sbor,
kde vzpomíná nám herců hra,
jak máme právo v úctě mít,
jak na své máme hrdi být,
a cizím nechat cizotu.
Sem pojď, kdos lopotou dne unaven:
zde mizí těžkých povinností vír,
zde stánek mají láska, vděk a mír.
Však žel, že hvězdy planou vždy jen krátký čas
a vadnou, tuchnou, hasnou, hynou zas.
Ó žel, že také hvězdy naší jednoty
tak záhy obestřely temnoty,
že útulný a snažebný náš kruh
zlé doby úž a úže svírá pruh,
že z něho odešel tak mnohý milý druh,
a v prázdnu zaniká náš volající hlas.
Leč nikoli! Když hvězdy hasnou,
zas nové svítá ráno,
kde zdravý kmen
byl uchráněn,

kde pravý vznět
plál řadou let,
tam s novým ránem v novém nadšení
i nové vzkříšení
mu bude dáno!
Kdo dělník jsi, buď dělníkovi bratem
a ruku jemu podej k jednotě,
ať práce stkví se v plné hodnotě,
ať naše vůle proniká vždy v boji svatém!
A kdo ctíš práci, v dělníkovi sebe ctiš:
pojď ve střed náš a našim snahám blíž!
Kde český dělník najde srdce věrné,
tam věnuje se lásce bezeměrné.
Vždyť český dělník při svém denním počinu
má srdce, duši, rámě pro svou otčinu.
Zdar krásných Čech
a volnosť všech;
těm ideálům patří každinký náš spěch i vzdech.
Kdo pravý dělník, také pravý národovec jest,
česť národa též jeho jesti česť,
a naše práva jsou též vlasti práva. —
Tať jsou hesla velká, kterým chceme žíti.
Těm heslům spolku našeho si slibme věrni býti,
a celou širou domovinou budou hlasy zníti:
Buď osvíceným mužům práce sláva!

František Zákrejs.

5.

Spolky literarní.

Váš rodný kraj, dí šedověká báje,
se strachy jednou zmítal před saní;
děs uhostil se v chladné, šumné háje
a mlčení jak kletba na pláni.

Od Krkonošských skal se divě hnala
ta potvora ve žírné nivy Čech,
a lidi hubila a stáda rvala,
u krbu místo smíchu dětí — vzdech.

Na chaty chudé blýskavice sjela;
i v pevné sruby opevněných měst,
za prchajících davy vichrem spěla
o lítici té žalující zvěst.

Však plesej vlasti, roveň bouři chvátá
na bujném komoni Trut hrdina!
Ó jásej lide, sani tres se klatá,
tvá poslední již bije hodina!

Hrom vjel to jistě v mlatu jeho rány,
blesk seděl jeho meče na hrotu!
Ó sani, chvíle tvé jsou spočítány,
bys měla sto hlav, tisíce životů!

A stalo se. Kraj osvobozen Trutem.
Proč slzou zrak se při tom zachvívá?
Proč srdce tknuto poesie prutem?
Proč v tobě bádá báji věštivá?

Ó pochop jen, kdo můžeš pochopiti!
dnes jiná saň tvůj, vlasti, hubí kraj,
tvou střebe krev, tvé ohrožuje žití
a dobrým symbolem buď tobě báj!

Jenž slovu básníkovu naslouchátе,
z vás každý Trutem, bohatýrem buď!
blesk osvěty a nadšenosti svaté,
hrom odvahy plň statnou vaši hruď!

Saň tmy a cizáctví, saň otrlosti,
saň zášti, bludu živa dosavad,
zbraň ducha pozvedáte v zmužilosti,
měj každý z Vás v své duši pevný hrad.

A jako Trutem saň ta Vámi klesne,
Vám pozdrav zajásá vlasť spasená,
a jaro usměje se v hymně plesné.
Boj velký jest — však větší odměna.

J. Vrchlický.

6.

Spolky veteránské.

Jak bujný život, zpěvný jásot
po městě našem slyšíte,
když řadu mladých vlasti synů
k odvodu chvátat vidíte.
Ač doma matka slzy roní
a otci sužuje se dech,
syn vesele šel před komissí,
a odveden — ni nepovzdech!
Vždyť úlohou mu vlasti sloužit
svým mladým pěkným životem,
ve spolku s druhy sourodými
rozrážeť zloby útokem. — —
Již vedou hocha ku praporu,
na který mužně přísahá, —
pak nejvvššímu vojska pánu
i vlasti služba nastává.
Do řady starších kamarádů
náš mladý vojín vstupuje
a stejný duch i stejná věrnosť
jej s nimi věčně spojuje.

* * *

Tu vizte cizí jak se valí
do vlasti naší vojska pluk
a jak ho všude provázejí
jen zhouba, plen a hrůza muk.
Se hněvem, vroucí udatnosti
se vrhnou proti zhoubcovi,
synové věrní rodné vlasti
zlým sokům mečem odpoví.
Jak mnohý z udatných těch reků
na poli slávy zůstane,
než z jeho krve procezené
blesk vítězství nám zaplane.
Jak mnohý z bojovníků statných
se vrací z války chud a sláb:
ten nohu ztratil, onen ruku,
na mysli žádný neochab,
vždyť nese v prsou upomínku
na slávu svého práporu,
na ducha věrných kamarádů —
a duch ten nezná úmoru!

* * *

Navrácen do otcova domu
občanským šatem přioděn,
rád starý vojín připomíná
si hlučné slávy blahosen.
Společníci pak mladých chvílí,
pod tímtéž praporem prožitých,
se shledají a přilnou k sobě
po službách v zbrani odbytých.
Ten starý duch mladistvých roků
je v novou četu spojuje,
soudružnou lásku v starých prsou
vysloužilec obnovuje.
Co pod práporem udatenství,
co jindy síla, hrdý zrak,
to veteránů družné kruhy
plašící denních strastí mrak.
Když zeměpán se oslavuje
neb družka jeho vznešená,
když ctíte toho, jehož hlava
korunou bude zdobená,
tu v první řadě uvidíte
pod veteránským práporem
ty šedé z vojny kamarády
vážným se bráti průvodem.
Když posvátné přijdou slavnosti,
když spoluobčan oslaven,
tu nezůstane veteránský
nečinně prápor zahalen. —
Smrť zavítá k vám neuprosná,
co nejdražší vám uloupí,
tu zmírněn bol váš — veteránů
věrná četa hrob obstoupí.
A chudou vdovu, siré dítko
vysloužilec když zanechá,
kruh jeho věrných kamarádů
je v bídu klesnouť nenechá.
Tak ejhle starý duch vojenský
v starých prsou svůj má stan,
rytířské cnosti, družnou lásku
vykonává náš veterán.
Tím bratrským duchem
pozdní dnové jeho
k nové radosti okřejte,
ten pablesk záře polozhaslé
vysloužilcům dopřejte!

L. Hejtmánek.

7.

Vzájemně se podporující spolky.

Nuž bratři, když jest účel znám
a cesty naznačeny,
kdož může více bránit nám
ku předu brát se změny.·
Jen přispěj každý hřivnou svou
a zaženeme dobu zlou:
„Vůle zničí předsudky a klamy,
však pomozme prve sobě sami!“
V tom díle ať heslem naším jest:
„Svornosť bratři, upřímnosť a čest.“
Pevně k sobě a nezvratně stůjme
jako ta žulová, litá skála,
na které by v záři slunce stála
láska; — a tu zdaru obětujme!
Zbuďme sílu, která v prsou dřímá,
jako perla ve hlubokém moři —
Síle té se zášť i zloba koří,
jest-li hlasem převelebným hřímá:
„Sláva osvětě, jež rozrazila
hustou v řadách našich temnotu,
kteráž místo mdloby jednotu
z rozptýlených sil dnes vytvořila.“
Velké dílo mnohé síly žádá
a když jiní z mozolů těch žijí,
které ruku dělníkovu kryjí,
zdaž nám povinnosť to neukládá,
bychom vše jak vzorně pilné včely,
co ovoce svého přičinění,
zřídlo žití s pramenem umění
v jednom „Oule“ pohromadě měli?
Aj — tož statní hoši, ruku k srdci
ať všem zhoubným živlům odoláme,
neb až dílo slavné dokonáme,
pak nedáme se zhoubou svrci!

N. N.

8.

Spolky ženské.

„Chcete mužům vyrvat prapory a zbroje?
Chcete za vavřínem v ryčnou vřavu boje?
Pohrdáte krbem, z něhož láska ženy
jako svatý oheň v život zářila?
Zůstanou ty drobné dítky opuštěny,
zmlkne píseň, jež je v snění vábila?
Zchladne milé teplo domácích těch koutků,
vysvěcených kouzlem staré památky?
Zavře se jak mihem čarovného proutku
sladký domov pustou skalou z pohádky?
Chcete, aby vymřel ráj, kde od věků, —
byť tam venku boj a bouř a hoře
troskotalo nás jak o skaliska moře,
náruč útěchy přec kyne člověku?
Chcete pustý dům dát větrům k táboření,
vytáhnuvše v zápas, v němžto smíru není?“

Tak se táží starci, matky tak se táží,
vidouce svých dcer a vnuček útlou páži
zbrojiti se štítem — jasným štítem ducha!
Ne, vy drazí, nejdem válčit v ssutinách, —
klame vás ta děsná zasmušilá tucha;
svatým jest nám naší domovinky práh
i to přístřeší, jež tolik blaha chrání,
tolik lásky, kouzla, tolik požehnání!
Hájit chceme mír těch domoviny chatek,
jimiž vanou vzkazy praotců a matek;
jen ta okénečka nízká pode krovem
zotvíráme světlu, jitru dokořán!

Vždyť nám božské slunce plane nad domovem,
buď i k našim krbům přístup zoři dáu,
červánkem se plnitež jizby naší chaty,
v dumný stín těch koutků vlétni pablesk zlatý,
jasno vlídné chceme v podkroví to vlít,
světlem ať v ně srší jasný ducha štít!
Světlo jest ten dar, jímž rozvíjí se květ,
z něhož pilná včelka domů snáší med;
světlo zlaté nitky v ženskou píli vpřádá, —
světlo zlatých nauk zlaté věno skládá.
Světlo budí den, a den nám k práci kyne,
k práci požehnané nastokrát!
A kdo cizím světem bludnou nohu šine,
jakýž lepší dar mu na cestu lze dát,
nežli světlo, by mu nad vší krásou plálo,
v bezpečí jej vedlo, přítulně jej hřálo!
Vždyť to božské světlo, jest to náruč velká,
sirých duší matka, bludných těšitelka!
Kdo krom širých nebes nemá rodné střechy,
jen to světlo vroucí jest mu zřídlem těchy!

Světlem zlatých nauk, medným zlatem včelky,
umem blažicím a družným vědomím
vstříc jim spějeme co těšitelky —
sestrám sirým, v světě bezdomým.
Ó jak blaze bludnou vrátit od bezcestí,
slabou vztýčit vlastním vřelým náručím,
poklad zlatých světel dělit nejchudším,
všechny uvést k bráně v zasloužené štěstí!

Ó jak blaze chránit útlé děvy mladé,
na něž krutý osud drsnou ruku klade,
a v ten žití boj, v nějž jest jim záhy jít,
propůjčit jim pevný, jasný ducha štít!
On to uchová, co nejsvětější ženě:
útlou důstojnosť a citu něžný pel,
byť jí život zmítal v bouřné věčné změně,
byť jí chranný, sladký domov odepřel,
neb jí dopřál blaha v milém vlastním koutku
šťastným tknutím svého čarovného proutku. —

Milujeme ji, tu prostou něhu chatek,
sladkou skrytosť žití, odkaz našich matek!
Což by krasším bylo, než být v lásce šťastni?
Což jest blahem sladším, než ten domov vlastní
než ta vlastní půda, stokrát vydobytá
zápasem a smrtí, stokrát pláčem slitá, —
než ta půda otcův, rejem bojů tvrdá?
Což by světějšího znala Češka hrdá?

Učíme i sestry bezdomé a siré
celou duší k této svaté půdě lnout,
jejím zápasům se oddat v lásce čiré,
k jejím nadějím své vlastní tužby pnout,
v boji věrně sílit dobré její syny,
cítit vroucně, že jsme dcery Libušiny!
A jak mocnou zbraň i dívčí rámě vzneslo
Vlasty hrdinské, jež v boji znala mřít,
s bratry v jednom šiku za volnosti heslo,
za vlasť otců vznesše jasný pravdy štít,
zápasíme též — leč smirné píle ruchem, —
chceme vítězit — však láskou, prací, duchem.

E. Krásnohorská.

9.

Buď blahořečena, buď stokrát požehnána,
ty mocná blahosti, ó sladká sílo zdraví!
Všech radostí jsi zdroj, a komu ty's jen dána,
ať nejvýš darů všech jen tebe blahoslaví!
Ó zdroj jsi čarovný, a kdo jen okusí tě,
ten v květ se promění tvou svěžestí!
A koho příroda co nejmilejší dítě
tvým šumem hýčkala v sen krásný o štěstí
jej napájejíc tvojí křišťálovou vlnou
a čiš tvou medovou mu ke rtu chýlíc plnou:
ten k štěstí vyvolen v tom světě pluném bolu,
ten k činu svoboden, kdež jiní spoutáni,
ten na křídlech se vznáší v jasu svitání,
kdež jiní mrákotou se plazí v zemském dolu;
ten krotí moře proud, kdež jiní chabí tonou,
ten skály otvírá, kdež jiné skála drtí,
strom života naň sype úrodu svou vonnou,
kdež jiným z mladých ňader bují sítě smrti;
oné mládí, když vrchol věku sníh mu zavál zadosť,
a z líčka pravnuků mu ještě zkvétá mladosť!
Ó šťasten, kdo až k dnům, kdyby konec všech jej skácí,
byl silen k žití, k dobru, k láskyplné práci.

Však co je rychlokřídlá holubice mladá,
nechť blánku s největší lásky vzkazem nese,
když vražedný se šíp jí v chorém srdci třese,
a poselkyně k cíli nedoletí, spadá;
a co jest orel, výšin král, kdy klesá s mraku
a s křídlem zlomeným se děcka lupem stává,
co bystrý sokol, jemuž shaslo světlo zraku,
co růže je, kdy červ ji z nitra ohlodává:
toť láska šlechetná, toť vůle nadšená,
když beze síly k činu marně zastená,
když srdce nejlepší tím hořkým žalem puká,
že k činům lásky chábne málomocná ruka.
Těm dík a česť, kdož ohněm slunné myšlénky
a krásou ideálu srdcím pravdu věstí!
kdož na národa všecky jarní ratolesti
pak ducha vštěpují — i v duši dívenky!

Kdož z odpadlických bludů matné křižovatky
v kraj rodný vedou české děvy, české matky,
je učíce, svůj krasší úkol znáti
a milovati lepý lidstva cíl!
těm dík, kdož slova plamenem je chvátí
a hvězdu nadšení jim kouzlí za podíl,
a kdož v nich svatou, čistou vůli dobra nítí,
jim dík! Však chceme krásnou vůli skutkem zříti,
i blahé myšlénce dát silnou peruť k letu
a statné ženy české odchovati světu!

Ruch okřídlíž jich mladosť, zdobě ji a blaže;
jak srdce láskou silno, zdraví síliž paže,
jak hlavou volný duch, plyň údy jará krev
a věncem živých růží zkvetť nám zástup děv!
Jeť růží nejskvostnější krásná růže zdraví,
ta rdí se z mladých tváří, věnčí sličné hlavy!
Již deset let, co vérnou péčí naší čistou
tak mnohá zkvétá z děcka v růži plnolistou,
ať zlaté svobodě, ať vínku nevěstinu,
leč každá s jarou myslí, každá k práci, k činu!
A širá budoucnosť nás dále volá k dílu;
nuž rozlévejme jarosť, v národa to květ,
v děv skromné oko jiskru, v útlou paži sílu
a v duši lásku družnou, zmužilosť a vzlet —
ó, jen je důvěřovat učme v sílu vlastní,
vždyť tou jen v českých krajích můžem býti šťastni!

A chceme šťastni být, a věrné rámě ženy,
čím lze mu, přispějž blahu krásných krajů těch,
kde rukou upřímnou a k bratrům přidruženy
rozsévat chceme plno nadějí a těch,
a silou zdravou ku své drahé povinnosti
květ vlasti odchovávat k pravdě, ku volnosti!
Kéž bude nám kdys národ dlužen takým díkem,
jak bratři v jihu sestrám, matkám Černohorců!
kéž každý duch se vznítí takým bojovníkem,
by potřel davy vrahů, zpupných světoborců!
Kéž pučí celá vesna síly vzletné
a nadšené v té mládeži nám květné,
i vzejde jarých činů zora zlatoleská,
a jitro štěstí uzří mateřská zem česká!

E. Krásnohorská.

10.

Spolky dobročinných paní.

S blankytu nebes
na křídlech lásky
svitem a třpytem
dolů se snáší
k našemu sboru
postava líbá.
Laskavý úsměv
line jí s líce
a z jejích něžných
radostných očí
vytryská první,
veliká slza.

V tom nenadále
zadumala se
velebná žena,
její duch bystro
dále a šíře
proniká městem,
a v její tváři
zármutek pučí
a s jejích tváří
vetchých a bledých
řine se nová,
bohatá slza.

Za ručku jemnou
důstojná kněžna
chlapečka vede —
chlapeček vábný
jako by dýchal
lahodou míru,
a přec mu v údech
statnosť a síla.
I ptá se hošík
důstojné paní:
„Světice jasná,
babičko moje,
s laskavých zraků
skanula tobě
nejprve slza,
slza radosti,
když jsi tu zřela
tento sbor četný.
Pověz mi, kněžno,
komu ta slza,
slza tvé slasti,
skanula lesklá.“

Na hlavu vnuka
Václava svého
klade ctnou ruku
Ludmila svatá.
„„Kterak by, dítě,
moje ty zlato,
neměla kanout
s očí mých slza,
slza radosti
a slza díků?
Viz tyto paní,
viz tyto děvy!
Už dosti dlouhých
uplynulo roků
v jezero věků,
co tyto ženy,
pod štítem jména
babičky tvojí,
za jejím heslem
útulné lásky,
k mileným dítkám
pracují svorně
pečlivou snahou.
Přemnohou bolesť
trpkou a těžkou
odňala s duše
chudobných dítek
horlivosť jejich,
a v nepočetném
srdéčku vděčném
obětavá jich
dobrota srdcí
vzbudila jásot,
jásot i sílu
k zápasu v žití.
Kdy jsme sem nyní
sestupovali,
zřel jsi ten stánek
věčného Boha
v líbezném sadě,
květném a vonném,
Václave drahý,
ve kterém posud
Cyrill a Method,
slovanští bratří,
poslové svatí,
hlásají lásku
k jazyku Čechů,
k jazyku Slávy,
k jazyku, k němuž
babička tvoje
vedla i tebe
věhlasné v Budči.
A hle, tak paní
jednoty této
krásnými skutky
dobrodějnosti
v mládeži jaré,
v naději naší,
vzbuzují lásku
k otčině drahé,
k národní mluvě,
k slovanské lásce
k slovanské pýše.
Záslužným těmto
ženám a dívkám
platí má slza
díkův i blaha
za tu řadu roků
činnosti vzorné.““

„Babičko drahá,
pověz mi nyní,
komu s tvých očí
zármutkem kalných
skanula druhá,
bolestná slza!“

„Ó, vnuku drahý,
jak by mé líce
nebledlo sněhem,
jak by mé ňadro
nevzdýchlo těžce,
když můj duch vniká
v budoucí léta,
v kterých zas běsně
bída i nářek,
dusno i temno,
ano i zrada
zžírati chtějí
nadějným dítkám
národa mého
duši a údy!
Za halíř bídný,
za kousek šatu,
za kousek blánky,
za plané sliby,
Václave drahý,
prodává otec
rodné své dítě
v porobu cizí!
Ach, kterak nemá
prameti tvoje

roniti horké,
bolestné slzy?““

„Nelkej a zjasni
knížecí čelo,
babičko drahá,
a již mi pověz,
co tobě z očí
zkouzlilo třetí,
blahou a stkvostnou,
zářící slzu!“

„Ach, ty mé zlato,
Václave drahý!
Má slza stkvělá,
má slza žhoucí:
toť byla sestra
radostné slzy,
toť byla slza
naděje vděčné,
která mi plaší
obavy z útrob.
Viz tyto paní,
viz tyto děvy!
Na jejich čele
nezborné sídlo
zvolili sobě
píle a péče
o mládež milou,
naději naši.
Srdce tak něžná
neustávají,
ona i příště,
ona věk celý
zdvojenou silou
chtějí se vroucně
věnovat tiché
posvátné práci.
Kde se jim zjeví
nářek a lkání
na mladém líci
chudoby bledé,
tam chvatem pilným
pospíší jejich
milostná pomoc.
Kde se jim zjeví
touha i žízeň
náuky světlé
v mladistvém srdci,
zaníceně tam
ochrannou rukou
povedou k cíli
pochvalnou touhu.
A kde jim bude
zachovat jiskru
svatého vznětu
k otčině rodné,
k národu Slávy,
tam tyto paní,
tam tyto děvy
přinesou v oběť
srdce i statek.“

Takovým slovem
mluvila k vnuku
Ludmila svatá.
A s nebes výše
slétnuvše dolů,
na svoje křídla
berou a letmo
vznášejí vzhůru
se vnukem svatým
pramáteř libou
andělíčkové,
bratříci blazí
ubohých dítek,
na smutné zemi
chudobou štvaných;
s blankytu nebes
na křídlech lásky
svitem a třpytem
dolů se snáší
líbezný hlahol
světicí se rtů:
„S vámi se loučím,
vřele vám žehnám,
vy paní drahé,
vy drahé dívky!
Otčina vděčná
zlatými slovy
na zlatých deskách
oslaví vaše
zářící skutky!
Zahyne bída
ve městě tomto,
vymizí temno
z chudobných jizeb,
uprchne zrada
ze srdcí chladných,
zvítězí dobro,
jasno a síla.
Jako jste byly
vtělená láska,
milujte stále
v budoucnu dlouhém
ubohé, chudé
dítky mých krajův!““

Doznělo slovo
a světlý oblak
zastínil rázem
Ludmilu svatou.

Fr. Zákrejs.

11.

Spolky v cizině.

Z šeré dáli, z modrých končin
jarní vánek zavívá,
tu se v pustém křoví skryje,
tam si dumku zazpívá.

Dumku snivou — jak když v háji
slavík toužně klokotá —
slyším — slyším, jak mi družně
vánek cosi šepotá.

Ó rci, odkud až tě vítám,
kterou's šuměl lesinou?
„Já se krásné země české
vonnou kochal lučinou.“

Ó rci, blaze tam? — zda často
volný zpěv tam zajásá?
„Oj tam mnohdy krutá zloba
rodnou půdou otřásá.

Avšak, máti vlasť, ta čestně
zloby škůdců odmítá,
dětí ale pamětlivá,
o Vás často přemítá:

„Synové Vy rozptýlení,
v dálné kraje zavátí,
zdaž si v širém, cizém kraji
vzpomínáte na máti? — —

Či snad oblaženi štěstím
nedbáte již domova,
kde mi denně zápasiti
se lstí pluku vrahova?

Chráníte-liž poklad drahý —
mluvu rodnou zděděnou?
či jste jí už odvyknuli,
neb ji máte zprzněnou?

Vřelý cit Váš národnosti,
nebo jste ho zradili?
zapřeli jste vlastní matku,
české jméno zhyzdili?

Zapřeli jste onu matku,
pro niž věrní synové
krváceli v lítém boji,
padli v mukách rekové?

Pro tu, s jejímž jménem na rtech
posledně Čech zavzdychá,
pro niž pláli, zmírajíce,
bojovníci kalicha?!“ — —

Ustaň hlase! k tomu, bohdá!
nedospějí Čechové!
nezapřou ji, — českou matku
vlastní její synové.

Ač jsme Čechám oderváni,
přece Čechy zůstanem!
slibme si tak svorně všichni
ve dni tomto vítaném.

Drazí bratří! sestry milé,
věrná naše jednota
zdá se dnešním dnem, že vzchází
do nového života.

Nezoufejme nad svízely,
důkazem to slabosti,
ale síly všechny vzbuďme
k obnovené činnosti.

Slovanská a česká máti
v svatý boj nás vyzývá:
Nuže vzhůru, ať nás povždy
svojí chloubou nazývá!

Irma Geisslova.

12.

Zas na vlašťovčích křídlech v naše kraje
přilétlo jaro s lící usměvavou;
v zelenou řízu šatí luh i háje
a bílé, modré hvězdy sype travou.
Zas ňadra země rozkoší se vlní,
vzduch píseň skřiváňčí, dech květu plní!
Zas v šeříkové skrýši vonné, stinné,
opojen hudbou sladkých vesny hlasů,
k dívčině jinoch toužebně se vine, —
kdo stár, vzpomíná krásných mládí časů.

Ó mládí přírody, ó jaro žití!
Jak žel, že věčně nebydlíte s námi,
že uprchá tak záhy vesny kvítí
i s mladickými city, myšlénkami!
Že i tu krátkou chvíli jarních vděků
nejednou zimy nový příboj kalí,
že i tím nebem jinošského věku
nejedno mračno posupné se valí!

A stejně v žití národů se děje:
Hle, národ náš! — Jak v zimě pustý háj

stál dlouho bez života, bez naděje,
proměněn v truchlou minulosti báj;
sněť holou ostřibřil dech mrazu palný
a po všem rubáš sněhový se vlek;
jen chvějících se kmenů praskot žalný,
a dravců temnokřídlých divý skřek
klid jeho rušil hrobový a děsný. —

Však nadešla též jemu doba vesny.
Kmen za kmenem svůj bílý rubáš skládal
a z prsti mateřské ssál jarou mízu,
zelený lístek za lístkem se spřádal
v nadějí hebkých novou, svěží řízu.
Pod spadlým suchým listím věků dvou
fialky zdvihly vonnou hlavu svou,
a pod sněhovým pláštěm sněženky
vyhlédly luzně — nové myšlénky —
až zvolna zem se obsypala květy,
jichž medy na sta pilných včelek ssálo,
a všecko slunce radostnými vzněty
kol plesalo a libým ruchem hrálo.

Leč pojednou kýs smutný mrak a chlad
v tu stkvoucí jarní nádheru se vkrad!
Ruch bujarý a činu žádosť čilá
utichly opět v chabém ztrnutí
a nad vlastí se dusně rozložila
ponurá mdloba těžkou perutí.
Klesala ramena i srdce chladla,
jed záští kanul v mysli nesvorné
a na haluze květné znovu kladla
lhostejnosť, vášeň — jíní úmorné.
Ba, viděli jsme jak duch mdloby, vzdoru
národa nitro bolně rozdíral,
nadějné snítky lámal v bouři sporů
a květy kácel v nenávisti kal,
jak opět v naše rozrůzněné davy
odevšad vnikal cizí příboj dravy.

Než byl to pouze krátký návrat zimy.
Již prchá doba trudu, zemdlení
a v nové kráse mraky ztrhanými
prosvítá stkvoucí slunce nadšení.
Vítězí vesna. Niva stárne, mládne,
po řádu tajném, jenž jí vládne;
však ve vlastních lid prsou svoje losy,
svou zimu zlou i milé jaro nosí.

To jarní slunce, jež ho sílí, šťastní,
a když i chvíli po něm mrak se žene,
vždy svitá zas — je srdce jeho vlastní,
pro jasné ideály zanícené.
Nuž vzchopme se již v novém ruchu jarém,
ve svorné píli pevně k sobě stůjme,
druh druha pobádej, svých srdcí žárem
chladnější srdce bratří zaněcujme,
sad péčí horlivou si chraňme
a proti cizím nástrahám jej braňme
ať vzrůstá nám a zkvétá v plném zdaru,
ve mládí stálém, nevadnoucím jaru!

Sv. Čech.

13.

Při zakládání divadla.

Již v starém Římě právo bylo svaté,
že bijící zločinec k trestu štvaný,
když šťastně ve chrám vnikl bohů,
byl svoboden, jich vstoupiv do ochrany.
I nám byl osud tento za podíl:
jak štvanec ubohý náš národ žil
pro zločin svůj, že hájil stará práva
a dobře věděl, kde má domov svůj.
Štván násilím po dlouhé kruté časy,
byl vysílen, ztýraná jeho hlava
již bezmocně na prsa poklesalá —
on požalovat sobě neměl komu,
ni místa ku oddechu nebylo mu — —
až posléze v chrám utekl se spásy:
v chrám české Thalie, kde novou našel sílu,
kde rány hojil své a ku vzkříšení dílu
se připravil k úžasu všeho světa.
On v chrámě rostl v obra nadšení a síly:
hle! s beder jeho bída dvěstěletá
jest setřesena. Neúmorně, jaře
se v život vrací — bozi v něm se skryli,
když oběti své klade vlasti na oltáře.

Ba v české Thalii kolébka naše stála,
v ní prsa nadšení nám božské ssála,
a proto hrdě provolejme světu:
K Thalii české lásku naši ryzí
nepřátel záští nám již neodcizí!
— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —
Tu roli dědičnou, v níž nejvíce je květů
pro věnce vítězné — my nenechali ladem
ležeti nečinně. Let — — —*) tomu právě,
co zasvětil náš kruh své pevné snahy:
Thalii českou, byť i skrovným vnadem,
přec ozdobiti. Zda jsme došli cíle?
Byl chabý počet náš — však za to vřelé
jsme srdce měli. Chutě, otužile
jsme pracovali, rostli ve své síle,
do budoucnosti vzhlížejíce směle.
Dnes po — — — — snaze
však opět v budoucnost zrak obracíme:
chceme pokračovat v započaté dráze,
a trní jestli na ní vzroste,
pak, bratří, živě v srdci obraz noste,
v němž nová k dalším bojům vzejde síla —
tož obraz mučedníka Kajetána Tyla!
Nuž, bratří, tomu otci českých ochotníků
nejlepší důkaz dejme vděčných díků:
že k české Thalii již lásku naši ryzí
nám z prsou nikdo v světě neodcizí!! . . .

A. Koukl.

*) Počet let.

Na oslavu velikých a zasloužilých mužů.

Genium.

1.

Kdož jdete cestou trnitou a sráznou
své doby nocí nedohlednou, prázdnou,
ve srdci víru, oheň na svém čele,
vy, zápasníci, věštci, myslitelé
v tmách naklonění nad propasti času,
a v oko blesky, v písně kouzlí duhy:
ó řekněte, v ten dlouhý zápas tuhý
kde pramen vaší athletické síly?
Vy zříte osu světu, kam se chýlí,
a ducha lidského, když v propast letí,
vy znáte sílu stisknout, zadržeti,
nechť zpíná se, nechť potřísní vás pěnou.
Vy titani, zdaž zrozeni jste ženou?
Kdo kojil vás? Snad prsy starých Sibyl?
Když stárnul svět, vždy z duší vašich přibyl
mu nové síly proud, vždy hvězdy vzplály,
mu v očích vašich. — Či snad přímo ssály
jste sílu z ňader přírody? Snad kdesi
v tmách vráskovitých skal a mezi lesy
při písni vichrů anděl bouře běsný
na ňadrech svojich kolébal vás ve sny,
v nichž zřeli jste, co nelze slovu říci?
Zda v záři hvězd a nebo při měsíci
měl každý z vás jak Ježíš čas, kdy v poušti
žil s duchem svým? Hle, propasti, kam spouští
se lidský duch jen s bolestí a chvěním,
vy pronikli jste myšlénkou a sněním.
Kdo s Macbethem vás zaved v tajné skrýše
a ukázal vám zrcadlo, v němž v pýše
před vámi šly v své nesmrtelné kráse
ty věčné postavy, v něž obléká se,
jak Proteus, duch lidský, neúmorný?
Faust pochybuje, Kain se rouhá vzdorný
a René trpí... Člověk týž a jeden!
Kdo ved' vás peklem, otevřel vám eden?
kdo učil vás v ty zápasy a zmatky
vždy obracet zrak soucitný a sladký,
a místo hněvy jitřit, smířit láskou,
až zdá se nám, že pouhou černou maskou
jen byla zloba na Satana tváři,
jež roztavena slzou v kráse září
a volá k nám: „Být dobrým jaké štěstí!
Kdo Šimonovi z Cyreny vnuk' nésti
kříž potupy?
Ó znám již síly pramen,
kde pijete, že neraní vás kámen,
že necítíte smích a pohrdání,
žluč v duši své, hlod trní na své skráni,
ni hlody zmije pod kamením skryté.
Dál! stále v před! vždy dál! Vy dobře víte,
že v službě myšlénky, jíž všecko dáte,
kříž svému bohu nésti pomáháte.

J. Vrchlický.

2.

Ty, jenž jsi z mrtvých probuzen,
jenž k zázrakům jsi narozen
ó národe! kdo tak tě miloval,
že v smrti noc ti život zvěstoval?
Kdo vdechl nesmrtelnosť v srdce tvé?
kdo víru prorockou ti v duši dal?
kdo velebnou tu sílu lásce tvé?
kdo božský plamen nadšení ti vzňal?

Ó, či to žertvy as
tak sladce vnikly v nebe,
že dojaly ho zas,
by milovalo tebe?

Moc zázračná, moc vítězná
tě vznesla z temna zničení,
kam vrhla zbroj tě železná,
a války běsi šílení.

Ty mukou mečů, plamenů
v své krvi měl jsi zahynout,
bez počtu jest tvých katanů,
bez jména strašlivý jich soud.

Všech mocí zemských násilí
jest vykonáno na tobě,
ó z krvavé kdo mohyly
tě mocně vyrval záhubě?

Kdo zvítězil nad hrozným vítězem?
kdo změnil hrob tvůj v krásnou tvoji zem?

Nuž, otevřte se jasné stánky,
ó věčné slávy bytové,
kde v září stkvoucí nad červánky
dlí české vlasti rekové!

Nuž otevřte se v lůnu země
ó předrahé vy mohyly,
jež syny světla přetajemně
jste věčným stínem pokryly!

Ty otevři se bez otázky
ó srdce mého národa,
ty ozař paměť věčné lásky,
kde dlí tvých reků podoba!

Cti zbožně a slav
jich zářivý dav!
Toť něžní pěvci v rukou lýru,
již k zlatým strunám pěli sladkým slovem,
jichž písně lásky, písně míru
co zvony jitřní zněly nad domovem,
jichž ladná ústa z duše úkrytu
sen o tvé slávě vznesla k blankytu.

Tichý ten zástup ducha reků,
ten dílo zkázy přemáhá,
ten tváří pásma nových věků,
moc světovládců přesáhá.
On svrh' tvého zmaru osudí
všem světa mocem na vzdory;
kde volá duch, tam duch se probudí,
ó slav jej, jásej v nebes prostory!

Ó vzhlédni k blankytu,
napoj se hvězdné krásy:
v tak čarném zásvitu
plá stopa tvojí spásy!
pouť geniů tvých s velebou
kde vznášela se nad tebou!

Cti pěvce své,
cti věštce své!
jim klaň se, ducha hrdinám!
Jsou velmoc, jimž nízky králů trůny,
jich volná čela září nad koruny,
jich žezlem vládne bůh ti sám!

Eliška Krásnohorská.

3.

„Co lkáš, matko, proč ti hlava k ňadru klesá,
proč tak hořem ubledlo ti jasné líce?
Proč ti povzdech zvedá ňadro víc a více?"
„Ztratila jsem syna — teskná sirotina!
Ach, byla to duše, jakou sotva jiná!
Nebe, přísné nebe nejdražší mně bere —
vždyť mně vzalo srdce, jakým málo které.
Ztrátou syna sir a smuten klín můj měkký —
či se nebi třeba takými stkvět reky?!
Reky, kdož hleděli chladně smrti v líce,
když letěla světem burná blýskavice,
a můj kalich, jenž byl po kraj krví nalit,
kdož tak rádi za mne vypíjeli za lid?
Ach, byl syn to drahý! Svým a svým byl celý
a přec nebyl svým: já s volností ho měly!
A ty, genie můj, pamatuješ ještě,
jak jsi za krůpějí stříbrného deště,
v roztonžení uvil slávovínek hebký
a jemu ho na skráň vložil do kolébky?

Jak se rozechvěla věštbou tobě ústa:
„Žehnám Vaše dítě, nechť Vám k slávě vzrůstá!
Bude trpět, matko, Vaše nebožátko,
bude trpět mnoho, ale plesat z toho;
zůstane Vám věrno, až do svého skonu.
Ale jásot lidu z tvého Pantheonu,
jemuž syn Váš v základ přední kámen vloží,
víc ho nepozdraví, dny mu nerozmnoží,
ze stavby jen oné ve pláči mu mnohém
zazpívají bratří — naposledy s Bohem!"
„Pamatuji, matko! Věštba dokonána
nebe vzalo zase bohatýra tobě,
ale krásná hvězda Karlova ti k zdobě
na koruně vzplála vedle hvězdy Jana —

Nežaluj již, matko, zem i nebe žárlí —
Zrodila jsi Jany, zrodila jsi Karly,
a těch srdce zlato, a těch slova plamen
kdykoli šleh v národ procitl prve zmámen,
zjásal na štít zvoně, sedlal dobré koně:
hoj, ten český junák, hoj ten český vraník
jako by je v boje posýlal sám Blaník.
Každý hotov pro tě umřít na stokráte —
nemáš, matko, ráje a máš přec své svaté.

Pseudonym.

4.

Učitelům.

Je lidský život lodí v moři světa,
v tom moři plném úskalí a hoří:
na jedné straně Charybdis činí kletá,
na druhé přízrak Scylly z vln se noří.
I děsně zmítá loď se v proudu zmatném,
tu zvýší hor se vlny v obzor klenou,
kol všecko splývá v reji hrůzochvatném,
co mezi tím loď vlny v útes ženou,
až stená loď a pozvolna se kloní,
v tom opět výš jak pěnu proud ji vznese —
An kypí vír a o štít skalní zvoní,
tam s jinou vlnou o kus trosek rve se.

Leč div! loď, která v jistou smrť se nesla,
jak labuť bílá z víru vln se noří;
zář měsíce v líc s úsměvem jí klesla,
a s chechtem racek v mlhy křídla boří.
Zpět rej a vír, zpět Charybdis i Scylla,
lid po palubě radostně se tísní,
všem spása náhlá blahem smysly spila,
a mnohý zvučnou ulevil si písní. —
Leč kdo byl ten, jenž zabránil jim žití?
je proved branou úskalí a vírů,
když stenal lid a bál se o své bytí,
jenž kliden byl, pln útěchy a míru?

Tam právě vkročil: lehký úsměv v tváři;
kol něho v plesném lid se tísní davu:
zrak všechněch blaze v ústrety mu září,
je dražší jim než král kýs v zlatohlavu. —

— — — — — — — — — — — — — — —

Je lidský život lodí v moři světa
a vůdcem jejím učitel je statný,
jejž ani vír, ni Charybdis kdy kletá
v svůj rej nemůže urvat více chvatný.
Jak onen vůdce koráb v skalném proudu,
on mládež vede tímto světem k cíli;
on učí ji: Máš milovat svou hroudu,
svou rodnou hroudu ze vší srdce síly;
jak perlu drahou, zřítelnici zraku
jí chránit máš v tom věčném časů letu,
by nezkalil se blankyt její v mraku,
by hrdě zněla sláva její světu . . .
On příkladem a hvězdou jiným v činu;
pod jeho péče křídly plémě nové
se rozvíjí jak květy na jasmínu,
a nit života pro budoucnosť snove.
On chrání je, jak pták své chrání děti,
své rodné hnízdo, svoji v žití druži,
když used dravec nad ním v stromu sněti,
a pták, byť sláb, přec k odporu se vzmuží!

Jak z tmavé dálky večernice vchází
na saphir nebe v zlatoskvoucí záři,
z kad v temné kraje bledý paprsk hází
a usměvavou po nebi zří tváří:
tak učitel, když v smutném žití čase
svým jasným čelem těší lidskou bídu,
a mírnou večernicí býti zdá se,
jež tryskla ze tmy k utišení lidu.
On s květem lidstva v duchu pohnut plesá,
on v nouzi jest mu pomocí a radou,
a po letech, když v oběť smrti klesá,
v hrob všickni s navlhlým jej okem kladou. —

Jak blažen národ, jenž v svém lůně chová
tak statné vůdce, strážce svojí slávy;
nechť v troje pouta zlý ho osud ková —
těch vůdců nesmí dotknouti se hlavy;
je sbory duchů, s ozářenou skrání,
slunečným mečem svaté pravdy brání.
Paměť o nich nevyhyň do skonání —
za snahy dej, Pane, požehnání!
Aj, šťasten buď i ty, oslavenče náš,
však dobře čeť, k Tobě lásku naši znáš!

Ladislav Arietto.

5.

Buditelům národa.

Ne kytkou dělanou ni stuhou zlatou
chci zdobiť čelo muže vlastence,
leč v upomínku Čechům drahou, svatou
tu luční kvítek viji do věnce.
Ne tropů smělých ni hledaných frází
jsem vložiti chtěl sporých do řádků,
jen prostičkou sic, ač ne beze krásy,
chci vyprávěti vám dnes pohádku:
Mnoho ba přemnoho,
v kvapném času toku,
do věčnosti moře
uplynulo roků,
ode chvíle blahé,
často vzpomínané,
ve vlasti kdy naší
vřele milované,
čarokrásnou růží
blahé kvetly časy,
kdy se v chýších, hradech,
jenom české hlasy ozývaly,

Čechem kdy se zváti
rekům chloubou bylo,
ve ňadrech z ocele
věrné srdce bilo;
kdy na strmých skalách
hrady pyšně čněly,
jichžto stěny pevné
a ty tiché cely
drahokamů vzácných
starostlivě střehly. —
Škoda, že ty skvosty
popelem již lehly,
o žel! že těch povah
mužných zlato ryzí
z komnat zámků českých
den ode dne mizí! —
Jako ptenčův písně,
letní když se jitro
nad obzorem prostře,
mladé nadchnou nitro,
spánek sejmou s víček,
tak i lepé vnady
zvuků řeči rodné
českými se sady rozléhaly.
Korouhev tu míru
nad Čechií vlála,
bratrství a lásky
v ňadrech žertva plála.
Blaha peruť sněžná
naše střehla chaty,
byl to české řeči,
národa věk zlatý.

Leč po dnech jasných mrak vystoupil sivý . . .
Tvář slunce spanilá, líbezná, smavá
již netěší víc srdce něžná, žhavá,
již nesvítí víc v luzné české nivy. —
A k mraku mrak se pojí druhý, třetí.
I vichr nad Čechií zuří děsný,
by rázem zničil útlé děti Vesny;
a za ním na peruti blesku letí
přívaly zhouby kruté s divým jekem. —
Leč nejsou přívaly to deště vlahé,
jsou potoky to české krve drahé,
prolité v boji s nepřátelů vztekem —
O! nechci slzy krůpěj v rozhovory,
ni trudy mísit ve slavnostní city,
vždyť víte všickni, kterak osud lítý
nám v paměť zapsal jméno Bílé Hory.
Tak náš národ čacký
stržen do zajetí,
v němžto úpěl, sténal
téměř dvě století.
Jako s bouří krutou
chladno na zem padá,
tak v té době žalu
schladla srdce mladá.
Schladla láska k vlasti,
k řeči české zvuku,
když červ zloby zničil
růži ve rozpuku.
Pohynul tu mrazem,
nadšení květ svěží,
národ lkaje, úpěl
bídy pod otěží.
V tom dennice jas opět zaplál rudý
Čechii matce, vdově uslzelé,
genius Jungmann vlastence již budí
a duha spásy na nebi se klene.
Přemnoho práce na národa líše
tu bylo sice, avšak beze bázně
ctných buditelů hloučeк skrovný rázně
přiložil ruky k čestné práci tiše.
Vlasť otcův slavných zdatně vzdělávati,
mateřskou mluvu ze poroby cizí
k svobodě vznésti a povahy ryzí,
oddané práci pilné, odchovati,
to upřímnou všech bylo snahou.
A v tento vlasti křísitelů kruh
se vřadil nám Čechům tak milý druh,
jehožto činnosť zdárnou blahou
dnes oslavujem vděčnou památkou.
On mládí svoje budoucímu národu
a vůdcům jeho síly věnoval,
on ducha probouzel, kde v lebi dřímal,
radou učil, i když péro třímal,
on řady apoštolů pravých vychoval,
již k boji za vlasť, jazyk, práva, svobodu
vždy byli hotovi.

Nuž proto ke cti Čechův buditele,
jsme dnešní den my zasvětili cele,
a proto na oslavu Čecha vlastence
tu modrou nezabudku kladem do věnce.

B. Tyšler.

6.

Básníkům.

Slav pyramidy. zlata skvostné tůně
i gloriolu v čela vítězná,
tam sněhy hor i jarních sadů vůně,
zde na šíj robů pouta železná —
těm řady vojsk a moře vlny burné
a lodí dav, jež perly svážely,
a jiným v posled boží dlaně tvůrné
v oasy žírné pouště oděly.

A v úděl nám, že národ počtem těsný,
jen malou zem jak hnízdo slavíků,
však lásky sen v ní, květy bujné vesny
by lid i v bídě zpíval ze zvyku.
A zpívá si, ať venku mráz již hvízdá,
či chmura v noc nad krajem rozpjatá,
a zpívá si, ať jestřáb v ptačí hnízda
na mladá vylit k lupu písklata.

I slavnou's byla při tom snivém pění,
až záře hvězd ti plála nad čelem —
leč třikrát větší ve svém utrpení,
jež dal ti bůh tak hojným údělem . . .
Ba vyštvali tě, sirou holubici,
z vlastního hnízda — hejna krkavčí —
a kde dřív háje, štěstím dumající,
tam holá stála dřeva popravčí.

A země bídná, trn a ostré hloží,
jimž každá hruď do krve sedrána:
Co v potu lid a vůle dala boží,
nám vrabů zlobou rvala Morana. —
Leč neurve, byť peklo měla k straně
co života je naším zázrakem:
My za hvězdou šli k dáli odhodlaně,
když přítomnosť již byla soumrakem.

A zázrak náš? To prostá píseň česká,
jíž rety mroucí k jaru ožily, —
to v pestré nivy vinoucí se stezka
z té pouště věčné, smrtné mohyly!
To píseň prostá, chvící celou duší
dítěte snivou z prsou mateře,
již ani plamy hranic nevysuší,
ni neztichne, vyštvaná za dveře.

O je to píseň, která dechem pučí
a v duši děcka hravě přeletá.
kdy mát je rodná tiskne do náruči
a posýlá s ní dítě do světa:
A plná snů a pohádek a zvěstí
ta mladá hruď pak zpívá poznova.
Co matičky jí vdechlo lásky štěstí,
to poví lidem v písni do slova!

A poví tak, až srdce jedno chvění
i v staré krvi žhavý proudu žár —
a dal-li Bůh nám velké utrpení,
my píseň vzali k lodi za stožár! . . .
A budem plout ať vlny v bouř se valí,
ať plachty dmou se vichrem mrazivým —
a budem plout i slibu přes úskalí,
v před za myšlénkou, cílem zářivým! —

A Ty's byl jedním, který lodi vesla
ponořil v peřej vlny perlící —
Byť zrytá tvář i hruď kdys prací klesla,
Tvá duše posud jarní pěnicí!
Ty z vyvolených, kterým v mladá čela
vsypalo nebe záři zlatých hvězd —
jimž láskou k matce píseň vypučela,
by v nivách českých dál ji mohli plést.

Tys upletl a mát se pousmála,
když viděla ten svěží letorost. —
Leč co by dala? Zlata má tak zmála,
i štěstí ne — jen slzí v ňadru dost!
Ty splétáš dál — ó hleď, zde věnců řada,
jež Tobě kol se vije v mládeži;
z nich každý dal, co dáť může duše mladá
a co Ti, pěvče, právem náleží!

O přijmi to, co lid Ti vděčný nese
v tom rodném koutku drahé otčiny,
kdy prápor náš již statněj vzhůru pne se
a v rozpuku jsou skráně matčiny!
O přijmi to a buď nám na tom moři
zloby, útrap potěšnou zálohou,
těš srdce česká v nekonečném hoři,
když blesk zabouří českou oblohou.

A. Klose.

7.

Herci.

Své duše sny a zářné vidiny
pro věčnosť tesá sochař ve mramor,
je vlívá v bronz, jenž stáří vzdoruje;
fantomy ráje, hříčky rozmaru
na plátno chytá štětec malíře,
že svítí dlouho v pozdní doby šer;
a básník pro své slovo křídlaté
má knihu, která světy proletí
a mluví lidstva všemi jazyky;
a sladkých tonů bouřné vlnění
jak čaroděj zakleje hudebník
v not známky tajemné, jenž zasvěcencům
jsou v nedostihlé říše krásy klíč.
Tak v čase, který všecko potírá
vše udrží se božským zázrakem,

jenž údělem jest všeho umění.
Jen herec z hodů těch jest vyloučen,
má pouze slovo, které ve mžiku,
do srdci jiskry hází plamenné
a spící duše hromem burcuje,
má v hrdle ukrytý sbor slavíků
a tony flétny a smích hrdliček —
však nejkratčeji trvá jeho moc;
zní slovo teď — a v mžiku zalehne,
Bůh herci žezlo vlády nejvyšší
dal do ruky — však pouze na chvíli
a bolestně zní jako výčitka
to slovo pěvce „herci budoucnosť
a potomků vděk věnců nesplítá".

Než buďme lepšími než osud byl,
když nesmrtnosti dary rozdával,
a nahraďme jim láskou stonásob,
co příliš, příliš záhy čas jim bere.
Jim nespomůže pomník, s žitím jich
i sláva jejich stejně umírá;
a proto květy sem a věnců déšť
a v potlesk hřmící, v slzy pohnutí
ať činem promluví též uznalosť.

Ta uznalosť vás svedla dnes v tu síň,
z kad často jeho slovo znělo k vám,
hra jeho obličeje výmluvná
kdy svírala vám v hrdle každý den
a slzou víčka často rosila
neb úsměv slákala vám na ústa!
Vy bývali jste hosty jeho zde
a vídali jste často s úžasem,
jak jeho péčí, jeho vedením
si Musa na tvář masku tragickou
tak často kladla, naše umění
na bedrách svých on nésti pomáhal
jak onen svaté báje poustevník,
jenž na svých plecích světlo, Krista, nes
skrz příval dravý na břeh skalnatý.

Na chvíli stichlo jeho umění;
však než se vzbudí k jaru novému,
vy ukažte, že vaše uznání
déle žije než co spadne opona,
když dohráno je drama, jeho hlas
v němž rozchvíval vás duší do hlubin;
vy ukažte, jak jemu slavný hold
je láskou jako přízní posvěcen
a jistě jemu lékem nejlepším
to bude nadšení, z kad povzletne,
jsouc omlazeno k novým výbojům
jak zářný fenix — české umění!

Jaroslav Vrchlický.

8.

Pěvcům.

Již dlouhý čas jsi pěl nám písně svoje,
mužného plny ohně, nadšení,
jež v české útrobě své měly zdroje
a vřely tepnou svatého vždy umění.

A po ten čas jsi skvělých bez projevů
nám skýtal skvosty drahocenných zpěvů;
v cizině přepych, u nás chudo jen —
Ty's přece zpíval nám — a spokojen!

Nuž zpívej dál v tom českém našem kruhu,
však dříve přijmi vděčných od soudruhů
nezměrné, velké lásky důkaz malý —
to přání, by tvé zpěvy věčnosť přetrvaly!

A. Koukl.

9.

Filosofu — pædagogu.

Jak často vídám v duši svojí
kol čela Tvého šedin běl,
a slyším hlas, jenž hrudí chvěl
jak píseň prvá lesní chvojí;
pod řasou Tvojí vidím hvězdu,
na vráskách lící vábný jas,
a znova slyším vroucí hlas,
jenž o slavném k nám mluvil sjezdu.

Ó, české nivy velký synu,
kdy tvář ti zdobil růžný květ,
u domků českých v lipek stínu
jsi také dýchal hořec běd,
těch, které z dávna v rodné luhy
vepjaly pevné kořeny . . .
Ty's poznal český život tuhý,
a jak vstal národ zmořený!

Znáš kmetů českých pevné lebky,
znáš oheň jejich vroucích slov,
ti v boji žili od kolébky,
a každý z nich je — filosof!
Ten otvírá denně desky
a do kroniky hrouží zor —
tam stojí, kterak kdys duch český
pjal peruť mocnou z lůna hor
a volnosť nesl světem božím
i v domek nízký, mechový,
jak věnčily mu skráně hložím
a peruť dali v okovy!

Tvá léta mládí ohněplná
byl v dáli jenom trpký sen —
ó vím, že často tichý sten
zaletěl tam, kde modrá vlna
se našich vzpíná vábných hor,
kde mateřdouška dýchá, jetel,
a divné báje šeptá bor;
ó, vím, že s orlem domů's letěl
a k ňadrům tiskl prvý stvol
českého květu — rosu v oku.
A potom řadu lepších roků
jsi obětoval duchu škol.

Znáš naděj naši — českou školu
a učitelstva jarou druž,
a slasti jejich bledou růž,
a jak se rádi mají spolu.

Ty víš, že Krokův národ dobrý
jediné duchů spasí svit,
ty vychovají český lid,
jenž dával světu ducha obry.

Za slavnou stěnou v svaté síni,
kde v dávnu věstil Mistr Hus,
teď, sníh kdy pevnou skráň Tvou stíní,
rozdáváš Svého srdce kus
a slova vroucí, která sílí
pro pravdu naše ňadra, páž —
ó, žij nám dlouho, vůdce milý,
my Tvoji jsme, ó zůstaň náš!

Perutí zas duch český mává,
a národ dýchá omlazen;
dá Bůh, že dobrá Tvoje hlava
Svůj nejkrásnější uzří sen:

Kapličce naší Alma Mater
zdi svaté po bok přitiskne,
a na Šumavě, v klínu Tater,
dušička česká zavýskne,
až uslyší, jak zlatá čela
se pnou nad hladi Vltavy.

Pak hlava kmetů šedivělá
v podvečer zimní mlhavý
vyprávět bude v síňce chaty,
jak záři počal v temný luh
rozlévat dvojí zámek zlatý . . .

To vše dočkati, dej ti Bůh!

Rais.

10.

Českým vystěhovalcům.

To srdce netěš, synu můj —
Jsem hotov, ty však pevně stůj!
Šat slavnostní chci v dnešní den;
Ten velký čas buď zasvěcen
Ne pláčem jen a kvílením —
My zvítězili pádem svým!
My přede lstí a záhubou
Jsme zachránili víru svou.
A slední zkouška nastává,
Jak na hradě bych strojil ples,
Jak vídali mne v lesku stát —
Tak chci té zemi s bohem dát!"

„I meč mi připni naposled —
Pak dám jej tobě na vždy zpět.
Má ruka slábne, tobě však
Mohutní rámě, svítí zrak.
Ó, nekaj jej, dnes oko chraň,
A starci podporou se staň!

A knihu knih tam z vaku vem,
Kde dny památné zapsal jsem,
I ten, kdy skonala matka tvá —
Mne hryzla bolesť šílená,
Já reptal, proč mi vzata jest,
Teď žehnám, v čem jsem vídal trest.
Ji minula ta strašná pouť —
Ó, kéž jsem s ní moh zahynout
A klesnout v hrobku otců svých,
Než rozmetán byl popel jich!
Teď v cizině mám hledat hrob —
Ó, drž mne, pane, u svých stop,
Bych nezbloudil v tom temnu zlém.

Svou sílu zjev na sluze svém! —
Tak synu můj — teď lesku dost
Ta víra naše — dražší skvost.
Ba nezoufej, vždyť přijde čas,
Že vyhnanci se vrátí zas!

Mne dávno sklátí roku tíž,
Ty krásnějších dob uvidíš! —
A teď se vzchop, mně ruku dej!
Bol za jasný skryj obličej.
A pevnou skalou dnes se stav,
Vždyť na nás hledí celý dav.
Nechť pláčou jen, však smutku dým
Ať nezahalí hvězdu jim,
Tu důvěru, jež svítit má,
Kam koli Bůh nás povolá!“

A ten dav kol chýže kráčí,
A s ním kráčí žalosť němá,
Darmo tonouc v hořkém pláči;
Či snad ani slzí nemá.

Opouštějí rodnou zemi,
Hrob svých padlých bohatýrů,
Odkaz jich se skvosty všemi —
A to všecko pro svou víru.

Víru tu, jež hvězdou svojí
Svitla v okol nedozralý,
Víru, již po dlouhém boji
Otcové jim zanechali.

Na rozhrání zastavili,
A než v cizím noha stane,
Naposledy zrak unylý
K zemi točí milované.

Ve ztracený ráj svůj hledí,
V pláně hory jasnostkvoucí.
Marně hledí, nevysledí
Než-li nad ním meč planoucí.

Nikdy, nikdy v také zdobě
Očí věrných nepoutala —
Ano, vlasť k té smutné době
Nejskvostnější roucho vzala.

Půvaby své rozložila —
I ten vánků šepot sladký
Zní jak z dálí píseň milá.
Poslední to pozdrav matky.

Ranní zář tím vzduchem hárá,
Krásou planou stráně kolem,
A jen lehká vodní pára
Nad květným se vznáší dolem.

Výš oblohou nedohlednou
Pnou se činy slávoleské,
Celý zápal, jímž se jednou
Svatě dmulo srdce české.

A s té výše otcův mány
Sklánějí k nim vážné líce,
Věnce své i bolné rány,
Syny nazpět volajíce.

Neúprosně chvíle letí.
Všickni hledí, všickni stojí,
Jak by chtěli zkamenětí.
Zde na prahu vlasti svojí.

Ticho — jak když mát umírá —
Aj to bílý starec kleká,
Ruce zpátky rozestírá,
S Bohem dává do daleka:

„Veta po všem! Krutě bíješ Pane,
K mučednictví dejž i síly nám!
Vždyť je celý svět tvůj — velký chrám —
Z ciziny nám žalm tvé slávy vane.

V chrámě tom však oltářní hle kámen
Země česká záhy svěcená —
Bůh ti zůstaň kleslá vlasti má,
Povyš tě a zveleb opět, amen.“

A hle, zástupové valní
Za ním vůkol poklekují,
Mezi vzdechy bohochvalní
Hlasové se probozují.

A hlasové rostou, rostou,
Shlukují se v mocném kůru,
Ze všech úst již píseň prostou
Větru vání nese vzhůru.

Rozezněl se chorál vážný
Ze hlubiny bolu proudě,
Poslední to výkřik strážný
Vlá a zní o božím soudě.

Až divovírnou, zvratnou mocí
Zaúpěl zpěv a zpěvem žel
Jakoby náhle ku pomoci
Tu chladnou přírodu volat chtěl.

Jak by přemožen a zmámen
Rek podléhal návalu muk,
V beznadějné, kruté amen
Zajíká se slova zvuk.

Žen a dětí prozpěvání
Nestačuje bolu již,
Ruce lomí ve škytání,
Tón schvátila citu tíž.

A jen starců z hlubokosti
Hlasy dále zaznívají,
Chvějíce se bez milosti
Za nimi též doznívají.

Doznívají, umírají —
Není slyšet zpěvu více.
Jeden vzdech po širém kraji —
Všickni k zemi kloní líce.

Líbají tu drahou půdu,
K nížto proudem slzy roní,
Zem je ssaje, srdce v trudu
Neustanou plakat pro ni.

Neúprosně chvíle letí —
Oni opět hledí, stojí,
Jak by chtěli zkameněti
Zde na prahu vlasti svojí.

Dlouho stáli přikováni. —
Hory, skály hlas vydejte
O tom velkém putování,
A to Amen zahřímejte!

Aby vzdechy mučedníků
Celým světem oslyšeny
V prsou nových zápasníků
Nezůstaly bez ozvěny!

Už je jímá cizí houští —
S Bohem, boží bojovníci,
Strážný anděl nás opouští
S písní vaší stenající!

V moře toneš, lide drahý,
Tebou vlasť své perly ztrácí,
Tebou, květe slavné snahy,
Síla česká v hrob se káci!

A na sirou spjatou matku
Divé války drak se řítí,
Požár z našich knih a statků
Světem vám na cestu svítí!

Durdík.

Zvláštní.

11.

Tylovi.

A.

Na Vyšehradě mládec čilý
při slunce západu sám dlí
a všecky srdce jeho síly
v přemocném ruchu plesají.
Zří hrdě k Praze, milované,
radostí, touhou neznanou
mu dmou se prsa, líce plane:
ouť vlasť zastává ztýranou!
A lidstvem kráčí v jaré pýše,
jak byl by osud bezmocen,
bez konce umění jsou říše
a on jest vlasti zasvěcen.
„Ó nebes oko, slunce jasné!“
tu volá, kroče k úpadu,
„tvůj plápol také jednou hasne,
ty též se kloníš k západu?
I plavba tvoje konec bere,
i žár tvůj jednou vychladne,
tvé světlo zastrou mlhy šeré —
což vše zde zkáze propadne?
Však ne, má milovaná vlasti,
nemine k tobě láska má,
jak ohněm zlato zaplá strastí
a plody skutků tobě dá.
Ne, nevychladne ducha vření
pro krásu tvou, pro vnady tvé
a nejsvětější zanícení
jest s protivenství všeliké.
Ne, vlasti má, tys nezemřela!
Zvon, jenž nad námi mocně zní,
až srdce vše se rozechvěla,
nehlásá smrť, to vzkříšení!
Zas kynou tobě doby slavné,
zas zpěvy tebe vítají
a co zhltily věky dávné,
ti všecko zase vydají.
Duch volný trhá pouta lidu,
zas osvěta se nad ním stkví
a budí stále, bez poklidu,
až dovede nás k vítězství!“ —
Tak hrdě čelo své vypíná
u vědomí svých snah a sil,
vždyť skonala v něm bázeň siná,
vždyť vlasti život zasvětil!

Jiljí V. Jahn.

12.

B.

(1856.)

Na loži bídném odpočívá
tam v Plzni Tyl, uštvaný lev,
nad ním lká družka starostlivá
a dítky — přežalostný zjev!
Jak ze sna nemocný zašepce:
„Již svitá venku, temnoty
poráží mladé slunko křepce
a budí nové životy.
Ty slunce mé, ty ducha růže,
má vlasti nad vše milená,
kdy povíš nám: Jsem volna, nuže,
zvedněte z prachu temena!?
Kdy shluknou se synové tvoji
ve svorný, nerozborný šik,
jenž osvědčí v rozhodném boji,
seč pravý Boží bojovník?
Já dobojoval již, má vlasti,
zbraň přelomena, dej mi rov!“
Již zírá věků do propasti,
smrť na skvělý se strojí lov.
Vše ticho zas — zrak v sloup obrácen,
jenž nelekal se příšer, hrůz,
a slzu roní bolem schvácen
nad pěvcem svým náš genius.
Však ještě žije, silou celou
se z ruky smrti vyvětil
a volá láskou nad vše vřelou:
„Národu jsem se zasvětil!
Ten národ, jenž lká ve porobě,
jsem k nebi slávy vznésti chtěl,
na jeho zhanobeném hrobě
vznes' prapor smělý buditel.
Kol živo, čilo — to má díla,
z úst millionů hřmí můj zpěv —
ó nelkej, družko žití milá,
mou národ neopustí krev!
Však tobě vlasti, ty má růže,
má lásko první, poslední,
kdy zoufá člověk, Bůh pomůže
a slavně se ti' rozední!“
Dozněla slova prorokova,
velebné ticho dokola,
tu zděšená vyskočí vdova —
ó běda, Tyl je mrtvola!

Jiljí V. Jahn.

13.

Hálkovi.

A.

Když odešel nám s květy jeseně,
když rakev jeho stála nad hrobem,
my nevážili slova útěchy;
my znali jenom slzí hořký lék,
nám zmizelo, co pro nás pěl a snil,
a němá bolesť nevěděla víc
než těžký povzdech: „Jak jsme ubozí!“
Však časem teď když bol se konejší,
nad moře smutku slunce útěchy
když rozesýlá zlaté paprsky,
když prohlížíme svoje dědictví,
tu klenotnici tuch a nadšení,
ten velký poklad snů a myšlének:
tu slza žalu v slzu vděčnosti
se změní v oku, za ním k obloze
náš letí povzdech: „Jak jsme bohati!“
Vy znáte jeho odkaz veliký!
Vždyť v středu našem žil, s tím rozdílem,
že v naší tmě on viděl světlo plát,
že v naší poušti květy nalézal,
že ze skal vodil jasná zřídla vod,
že býval čas, kdy — ač náš přítel byl —
nám ve své výši cizím zdál se být.
Vy znáte jeho odkaz veliký!
Vám v otevřené srdcí kalichy
všech písní jeho perly zářivé
vždy padaly jak rosné krůpěje.
Vy drahou jeho šli jste v myšlénkách,
vy ducha jeho zrát jste viděli
ne jako zářný noci meteor;
jenž v jiskrách hasne v jitra úsvitu,
však jako hvězdu, jež má sluncem být!
Nač líčit vám vzlet jeho myšlének
i sílu citu, oheň nadšení?
Znát nejlip dědic svoje dědictví!
Že ale přec v té síni, v kruhu tom
se pojí v souzvuk sladce lahodný
i okřídlená slova básníka
i svaté hudby tony vlnivé
jak různé květy věnce jednoho:
to děje se, by ono umění,
kterému dal on dětství sladké sny
i mladosti své vonná poupata
i zlaté plody let svých dospělých,

mu první vzdalo povinný svůj hold,
mu první na skráň věnec vložilo,
jejž úcta naše spletla s vděčností!
Byl básníkem! — V té době bouřlivé,
kdy poesie hvězdostkvoucí plášť
rve nízkých vášní jedovatý hlod,
kdy vlna sporů stříká k nebi výš,
on nad skalami jako maják plál
a z ohně krásy byla jeho zář.
On život srdcí znal i národů,
čas prchavý jej nestrh' v ručej svůj,
ba jeho strunu stále ladil výš.
On srdce činil bohem člověka
a citů jeho jiskry kmitavé
v své písně vetkal; dívky želání,
i dítek smích, i matky modlitbu,
pláč siroty a tuchy nevěsty,
vše v písní svojich spojil zrcadle,
a každá jeho píseň byla čin.
On k dětem šel, jež chatky na prahu
si hrály šťastně v prosté nevině,
a pravil k nim: „Hle, vy jste lidstvaráj!"
Šel k velkým světa, strh' jim hermelín
a ukázal jim duší nahotu;
a k lidu chodil, jehož synem byl,
klad' v rány jeho balsám útěchy
a řekl mu: „Jsi velký v neštěstí!"
Na soudce stolec časem zasednul
a moci žezlo mocí zpěvů svých
na olivovou změnil ratolesť.
On každou strunu v souzvuk naladil,
z nějž kmitala vždy vlnou mohutnou
jen láska, volnosť aneb příroda.
Duch národa v něm jako slunce plál,
do srdce jeho vrh' svou pochodeň
a rolničku svou vetkav v jeho smích,
bič svého vtipu vložil v jeho dlaň
a zlatá zrna svoji moudrosti
rozházel nivou jeho myšlének,
zkad nádhernými květy pučela;
ba tuším, v této době bouří zlých,
že zemdlený se často nořil rád
ve zpěvů jeho zřídlo živoucí,
by síly nabyl zas a svěžesti.
Byl básníkem! — On také okusil
bol člověčenstva, trud i beznaděj;
leč tak byl bohat, hořký jejich květ
že svůdných barev pokryl lahodou,
že v hroby házel květy naděje
a věřil tam, kde jiní zoufali.
Tak v mysli naší věčně bude žít! —
Vy nezazlíte, slovo těkavé
když vyláká ty pestré obrazy,
v nichž duše jeho posud žije nám,
když stíny jeho postav tragických
před vámi v pestrý rej se zamihnou,
když oslní vás záře jeho hvězd,
když ovane vás jeho růží dech,
když oživnou zas pluky slavíků,
jichž sladké tony zavřel v písně své;
na křídlech slova, vlnách nápěvů
když prohlédneme svoje dědictví
a řeknem' si: „Hle, jak jsme bohati!"
Tak jako ve snu tichém, lahodném
se tknou nás jeho „Písně večerní",
ten ve úsvitu žití našeho
tak dojímavý švehol skřivánčí.
Tam zříme Alfreda, jejž viny hlod
pohání v mrtvých spravedlivý soud;
tu Goar zas v hor šerém úkrytu
ve klínu věčně smavé přírody
se učí lidu srdce znát i mrav;
i píseň pěvce motýl těkavý,
teď na břeh moře zve vás s jásotem,
kde tklivým půvabem vás okouzlí
zjev Jelenky tak snivě milostný,
že nevíte, kdo je tu krásnější:
zda ocean, jenž v září hvězdné spí,
neb dívka, z které láska mluví k vám;
a zatím v Tatrách jara povodní
na rozkypělém proudu vrátký člun
dvou srdcí štěstí hrozí záhubou.
Tu jaké zvuky! — píseň pohřební —
to s Bílé Hory dědiců jde řad! . . . .
Tam krása přírody, zde vášní boj,
pád národu a bídy stenání!
a z dálky slyšte! kroky osudu:
ten Záviš sluje, ten zas Alexej,
ten Amnon s Tamarou, ten Vukašín!
A nad tím světem postav nádherných
se modrý nebes blankyt rozpíná,
kde slastí svojich pohár věnčený
ke rtům podává láska s přírodou.
Ó vizte vše! — Ó jak jsme bohati!
Co ještě může říci slovo mé?
On s námi jest — nechť dále mluví sám!

J. Vrchlický.

14.

B.

Ztich' na chvíli háj poesie naší,
umlkli pěvci, mrtvo bylo v něm
jak na podzim, kdy ticho smutné plaší
jen suchý list, jenž klesá v pustou zem.

Tu náhle do tišiny zadumčivé
hlas libý zazněl, zalkal, zajásal
a v čarozvucích jeho písně tklivé
kraj opojený blahem užásal.

Ta nota byla vábná tak i nová,
tak vroucí toužení se chvělo v ní —
ba, rozkošná to něha slavíkova,
jenž rokotal své písně večerní.

Ó, jitřní písně, písně mladé vesny!
S ním pěvce druhého hlas mocný zněl
a jiných dál, až v jeden chorál plesný
ves poesie háj se rozzvučel . . .

Ó, Hálku, slavíku té vesny nové,
ač ve květném již hrobě spíš a tlíš,
Tvé žijí písně sladké, zlatí snové —
z paměti vděčné nikdy nezmizíš!

Jak uměly Tvé zpěvy, zkazky luzné
hned úsměvem, hned rosou plnit zor,
i v uměn dramatických stánky nuzné
nám uvedl jsi lepých postav sbor.

Sokolí perutě jsi v jarém vzletu
ke slunci krásna, ideálů pjal
a pod ně mladých sokolíků četu
k výletům prvním starostlivě bral.

Nadšení hvězda zářila Ti v čele —
Ó, žel! Tak záhy věčný mrak ji skryl! —
Již stíháme jen v upomínce vřelé,
čím vlasti Své, čím národu jsi byl.

Nuž, skrovný hold náš přijmi, duchu drahý,
a slyš, co slibujeme stínům Tvým:
že odkaz Tvůj, Tvé dumy, vzlety, snahy
chcem' povždy chovat srdcem nadšeným?

Svatopluk Čech.

15.

C.

Bez písně kraj — kdo chtěl by žíti v něm?
kde v tichu hrobovém by niva spala,
skřivánkem nikdy brázda nevzplesala
a bor jen haluzemi kýval něm,
kde jarní večer, v růží vonném vzdechu,
své sladké blouznění, svou strasť a těchu
by nevyzpíval zvučným slavíkem?

A národ bez písně. — Kdo žil by s ním?
Lid ubohý, jenž nedoved by vlíti
svou lepší podstatu, své krasší žití
do struny neúchvatné synům svým,
jenž nedoved by v jedné aspoň době,
všech citů vlnění, jež tlumí v sobě,
vyzpívat z duše pěvcem nadšeným!

Zle s námi osud hrál. Nepřízně duch
nám odňal vše, čím předkové se skvěli:
meč, vavřín, berlu, dědů poklad celý,
mdlé ruce zanechal jen chudý pluh.
Však za tím pluhem jednou v ranním svitu
skřivánků chorál zavzněl do blankytu,
i slavíka nám k těše seslal Bůh.

Když zarokotal čarokrásný zvuk
večerní jeho písně v českém kraji,
pln věstí čarovných a sladkých bájí,
pln lásky rozkoše a snů a muk,
jak naslouchal mu kraj ten v zanícení
a cítil v hymnu tom své duše chvění
a svého srdce nejtajnější tluk.

Ba v srdce vroucí shrnul pěvec ten
ves rodný kraj, bor jeho, nivu, roli,
i lidu jeho rozkoše a boly,
naděje, touhy, nejkrásnější sen,
a všechen věk, jejž velkým duchem zbádal,
se v písni jeho nesmrtelné spřádal,
paprskem krásy věčné osloněn.

Zpěv jeho zbádal duši přírody:
šum klasů zlatých, úsměv slunných strání,
v haluzí stínu ptáčat laškování,
zjev břízy mladé, plný lahody,
báj temné noci s věčných světel věncem,
bouř, skály, jezero i pod lupenem
libezný půvab skromné jahody.

Ach, zahynul, než prchlo podletí,
ten slavík náš, svých růží v plném květu.
Než nad mohylou zlatých pěvce retů
dál zvučí píseň, bude zvučeti
nad krajem lepým, krajem srdce jeho
a národ věštce, bolem seslaného,
zachová stále vděčnou pamětí.

A by chtěl zapomenout — čela skal,
šum klasů zlatých, úsměv slunných strání,
v haluzí stínu ptáčat laškování,
báj noci jarní, zimních vichrů žal,
jahody pod lupenem líčko rudé
a každý doubec připomínat bude
tu krásnou píseň, v níž je opěval.

Sv. Čech.

16.

Jablonský.

Jsme národ ubohý, uprostřed zápasu,
jejž jako Sisyfos vedeme bez konce,
nám řady klesají největších hrdinů,
a vlasť jak Niobé lká stále nad hroby,
vždyť rána za ranou ji stíhá zoufale,
a syna za synem jí chvátí krutý los. —
Své vlasti daleko, však v zemi bratrské
dotrpěl jeden z těch, co s mysli nadšenou
a s vůlí nezlomnou vzkřísili národ svůj,
že světem zaznělo zas hrdé jméno Čech!
Dotrpěl jeden z nich, jenž jako apoštol
boj dobrý bojoval a slovem plamenným
sil lásku k národu a k vlasti zhaněné;
dotrpěl jeden z nich, jenž činem posvětil,
čím srdce šlechetné cítilo, toužilo,
dotrpěl jeden z nich, jenž jako Lumír kdys
svou písní ohnivou pohýbal národem,
jenž jako Záboj kdys pěl k srdci ze srdce,
až národ jeho zpěv vsál v hloubi duše své,
a zpívá nyní sám jak vlastní píseň svou,
dotrpěl Jablonský, náš pěvec Moudrosti. —

Zář poesie mu svítila bez konce. —
Se stromů života natrhal zralý plod
a podal národu svou Moudrosť otcovskou,
by v knize velké čet', jež slove příroda,
by ducha miloval, jenž veškerenstvem dchne,
by velkou hlavu ctil, jež řídí celý svět,
by živnou miloval svou krásnou, slavnou vlasť,
ne planým slovem jen, leč srdcem upřímným,
ne prázdným zvukem jen, leč skutkem účinným!
A kdo svou zradí vlasť, jest zrádcem nejkrutším,
a zločin největší jest zráda národní!
Však blaze hrdinům, co krev svou prolili
za volnosť vlasti své; krev za vlasť prolitá
jest rubín nejčistší a nejkrásnější skvost!
Tak pěje Jablonský nám ve své Moudrosti.

Kéž čítá národ náš tu knihu nadšenou
jak evangelium, jak svaté písmo své,
by z ní se napájel nadšením horoucím
pro krásu, dobro, ctnosť, pro boha, národ, vlasť!
Kéž čítá národ v ní svá zlatá pravidla,
že právo vítězí, že pravda pravdu ctí,
že práce plodná jest bohatství největší,
a spokojenosť že jen v práci pramen náš!

Ne v skutku násilném, ni v chabé zahálce,
leč v pravé míře jen nám kyne vznik a zdar,
a středocestí jest jak zlatá pěšinka,
po které dojdeme, kde cíl nám září vstříc . . .!
Tak radí Jablonský nám ve své Moudrosti . . .

Jak boží bojovník nám hřímal do duše,
když mrtvá ospalost poutala český lid:
Ó bratři povstaňte, již rdí se jitřenka,
a hanba nebohým, kdo vstanou poslední!
Svůj národ obraňte, svůj jazyk, právo, vlasť,
jak druhdy předkové za doby slavnější,
když české řeči zvuk zaháněl vrahů dav,
jenž k nám se přivalil přes hvozdy šumavské! —

Jak pěvec veliký, jejž bozi milují,
jak pěvec nadšený, jejž národ zbožňoval,
spí věčně básník náš. — Na klínu matčině
se sladko spočívá; a hle klín mateřský
jej k sobě přivinul, posvátný Vyšehrad
mu bude poduškou, by aspoň po smrti
spal sladce ve vlasti, když život nevlídný
jej z vlasti vypudil — Jest blaze milenci,
když milenčina líc mu září majákem,
by v bouři životní dosáhl přístavu!
Jest blaze básníku, jejž citů okeán
pohání na moře myšlének básnivých,
když maják — ideál mu plane zářivý!
A Jablonskému vždy idealem byla vlasť
a láska ku vlasti zářivým majákem;
neb vlasť mu byla vždy jedinou milenkou,
ji duší miloval, činem i myšlénkou,
neb vlasť mu byla vždy bytostí vznešenou,
jí život v oběť dal s radostí nadšenou,
neb vlasť mu byla vždy nejdražší světicí,
jí sypal do klína démanty zářicí;
vždyť s vlastí splynula života jeho slasť,
a co v něm žilo vždy, byl národ, láska, vlasť!

17.

Marek.

Vlasť předrahá bujně zkvítá:
národ náš jest probuzen,
vlídně český zvuk nás vítá,
po noci nám září den.

Čech je hrdý Čechem slouti,
nad vše cti svou milou vlasť,
raději volí zahynouti,
aby netrpěla strasť.

Co jim hýbe, co v něm proudí,
vše provívá český duch,
jenž vždy bystře o všem soudí:
zdaru tomu žehná Bůh!

Kdo však původem té změny?
Kdo nám nový život dal?
Kdo prorazil skalné stěny,
by se bujný pramen vzpial? —

Slabý sbor mladých vlastenců
div ten velký způsobil,
že z malátných porobenců
národ statný utvořil. —

Tyto muže hrob již kryje; —
jediný nám zůstaven,
a ten mezi námi žije,
s námi trávi slavný den!

On nás pěstil drahná léta,
opatroval stádce své,
on nám hlásal spásu světa, —
my jsme jeho žákové.

S námi svého posvěcení
slavil padesátý rok,
poskytl nám poučení,
poukázal na pokrok.

Netoužil však po uznání —
tím pohrdá pravý Čech;
jediné pak vroucí přání
splnilo se: — láska všech!

Osmdesát let minulo,
zachován nám drahý kmet,
a co jindy srdcem hnulo,
radostí je hne opět.

Bratři drazí! vzhůru hlasy,
on se s námi raduje:
„Nechať žije dlouhé časy,
dlouho nás oblažuje!“

Skutky jeho vždy se ctíti
budou v naší osadě,
jméno jeho bude žíti
na vždy v Českém národě.

A. V. M.

18.

Bolzano.

Po divé bouři, ve které duch lidský
své drtil okovy
a v boj se pustil mocný, gigantický —
klid nastal hrobový.
Tma noci opět roztáhla své sítě
nad spící Europou,
ten k světlu smělý let byl sražen hbitě
reakce potopou.
Klid — Ticho. — Myšlénka kde jaká plála,
se v popel stulila,
a v stínu žalářů vlasť sirá stála
jak velká mohyla!
Po špičkách musil plížit se, kdo chodil,
šeptat, kdo mluvit chtěl,
kříž halil v stín svůj svět — a kdo se zrodil,
strach u kolébky měl.
Ó děsná doba! — Jest však vlastnosť světla,
že temno proletí,
pruh jasu, v němž zem liliemi zkvětla,
má slunce v zápětí.
Šer jitra posýlá do spících polí
své zpěvné skřivany,
a vítěz den se vznese nad údolí,
a mlhy — strhány!
Tak stalo se v té mrtvé, hluché tíši,
v níž minulý spal věk,
on povstal, na čele jas jiných říší,
zář velkých myšlének!
On učil pouze, nabádal a radil,
zdroj lákal z tvrdých skal
a zjevem svým svět v harmonii ladil,
zpět dal mu ideal!
Svět vzal mu vše — však přec jej neoklamal,
v svém srdci on měl skvost:
on ze všech růží ostré trny lámal,
zrak zvedal v budoucnosť.
Půl mudrc a půl apoštol on kráčel
do zápasu jak v ples,
jak Hus chřest okovů za sebou vláčel,
jak Ježíš kříž svůj nes'.
By lidstvu získal ztracený zas eden,
v boj vyzval nenávisť
a otroctví a tmu, a štít měl jeden:
své svědomí — byl čist.
A v lidskosti, jež žehná jen a dává,
tvář boha věčnou zřel,
z ní v duši pad' mu svit, jenž neustává
plát vyvolencům z čel!
Ó vlasti! u kolébky tvého jitra
bděl velký jeho stín,
do vínku dal ti perly svého nitra,
než slovo přešlo v čin.
Řadou svých žáků, světlých bojovníků
vnik' v paláce i chýž,
a brzy vzduch se zachvěl v jarém ryku:
Ó budiž světlo již! —
Dnes po století bují jeho setba,
myšlénka vítězí,
a jeho sokům — zbyla pouze kletba
a prasklé řetězy.

J. Vrchlický.

19.

Kolár.

Čas trudný byl — vlasť temné mlhy kryly
od Krkonoš až tam, kde Šumava,
a stará sláva klesla do mohyly.
Jen lípy otců pustou nocí kvílí . . .
Což nezardí se ranní záplava,
což pravda přec, že nezasvitne ráno,
což pravda přec, že národ skonává,
či snad již dokonáno? — — —

Však ne, ó ne — hle, vizte vlasti v středu
tam hlouček jejích věrných synů zbyl!
Jim není bědy mimo její bědu,
jim není cesty kromě lásky sledu; —
oj, z nich červánek v temno zazářil,
jenž v chorá srdce opět naděj vlil!

Ba noví zas to bojovníci Boží!
Jich meč je slovo, které v knihu vloží
neb vyřknou v skromném stánku Thalie.
V laur vítězství jim vínek — z trní, hloží,
skráň nadšenou jenž na krev rozryje!
Však nechť! přec roste skrovný jejich věnec —
a hle v nich Kolár též, náš oslavenec . . .

Prv zříte Jej, jak v Mus přeskrovném stánku
k Thalii stoupá nadšen ku líbánku
s planoucím zrakem jako Soběbor,
a pak — ó jaká umění to záře!
hle, vizte na něm Shakespearovy tváře,
jich vášně, slasti, boje, bol i vzdor . . .

A v jeho ruce při tom péro chví se.
Jaké to kresby! V každém jejich ryse
nás děsí, láká fantastický svit
jak v chmurné noci bludné světlo v dáli.

Zda zřely jste se v čarné záři skvít
postavy Jeho ve chrámě Mus svatém?
Jak vytesány genia by dlátem —
smích v tváři jich, však častěj bol ji halí . . .

Hle, Monika jak v plamu vášní vzňatém
přísahu pomsty spěchá naplnit,
hle, Magelona jak se vrhá v boje,
jak při tom lká pro drahé dítě svoje! . . .

Hle, Pražský žid, jenž zem ctí, v níž se zrodil!
Zda slyšíte to volání, ty rány?
Toť poutě naší šlechty dokonány,
v jejížto krvi zpupný kat se zrodil! —

Žižkova smrť — hle, boží bojovníci,
z nichž každý slzu na osuhlé líci,
u lože otce dcera stenající . . .

A hle, tu divý rozbroj Smiřických,
tam zase zříte Mistra Jeronyma,
jenž v rukou právo, pravdu svatou třímá,
jak na koncilu v podlé duše hřímá,
až poklesá v plamenech kostnických! . . .

Až na Vltavy břehu v zlatém jase
se znova zaskví velebný náš chrám,
tam hrdinové Tvoji v čarné krase
na chloubu budou českým Uměnám,
tam celý národ bude slouchat v žase,
cos Ty mu vysnil za let sedmdesát —
to odměnou Tvou bude nad vavříny,
jež čelo Tvoje zakryly v své stíny,
když volil's pro vlasť v palu práce klesat! . . .

My dnes tu chceme v skrovném díku zplesat
nad činů Tvojich smavým, zlatým květem,
jejž, dokud slunce Českým svítí světem,
neserve s kmene vlasti čas svým letem . . .

Josef Braun-Kutnohorský.

20.

Melantrich.

Doskřípala kola již i válce,
ohlas kroků dozněl chodbou v dálce,
hlučný, rozsáhlý sál náhle ztich,
sám jen se stínem, jenž z koutů zrůstal,
v těžké dumy ponořen zde zůstal
tiskárny pán Jiří Melantrich.

Krásná hlava! tváře bledých tahů
vlasů černý rámec ovíjí,
sem tam protkán šedin lilií
věštící, že již na stáří prahu
octl se a brání se mu stěží
neúmorný duch vždy k práci svěží.

Před ním ve folio svazek silný,
první výtisk bible z jeho dílny!
Oko mistra spěšně prochází
stránky knihy, sličné obrazy,
těká po písmen těch černé směsi,
zlatospon prohlíží, rýhy desk,
ňadra dmou se, oko září plesy;
hle, teď splněn tajný jeho stesk,
teď se setkal s duše svojí přáním,
které léta žitím spělo za ním:
Bible svatá, zdroj nesměrných těch,
jeho nyní vytištěná péčí
mluví k němu drahou otců řečí;
z moře toho čerpat může Čech
sílu svou a nové nadšení
v práci, v strádání i zkušení.
Kolikrát nad touto knihou sníval
v dumách strasti plných s otcem děd,
jaký tužeb i myšlének přival
jako poklad zářící z ní zveď.
Vždycky k ní a jenom k ní se vracel
ztrmácený jeho genius,
Milič v hlubinách se jejích ztrácel,
svaté blesky bral z ní mistr Hus.
Ona vždycky Žižky na kolenou
jak paveza boje ležela,
nepřátel když litých hustou stěnou
vozů děsná tíseň zahřměla.
V ní čet Prokop nežli ku pochodu
pozved těžký palcát železný
a v Husitů slavném chorovodu
Israela žalm zněl vítězný,
Faraona když Pán skrušil, noře
lid i vozy v proud rudého moře.

Jeho pílí, snahou těšit bude
jak dřív děda, nyní pravnuka,
v paláci i v chýši lidu chudé
myšlénky co jistá záruka;
té myšlénky, která znovu zplála
jako slunce v zářech Kostnických,
jejíž štítem pevným jako skála
český lid v svých bojích nadlidských
byl a bude, nechť i věků řada
břímě těžké na bedra mu skládá,
byl a bude, v poutech otrockých
nechť jej svírá žoldák nebo mnich.
Černá brada na prsa v tom tichu
zvolna poklesnula Melantrichu,
v nové dumy jeho duch se vpřeď,
kniha dávno padla jemu z ruky,
an již v jeho duše nesouzvuky
bledý měsíc tichou září zhleď
a v sny dumy co kol něho víří
zapřádal se znovu mistr Jiří.

Viděl národ mrtvý na bojišti,
co vítězil s Janem, Prokopem,
celou vlasť zřel rovnou spáleništi,
kde mnich vládl s katů pochopem.
Viděl, kterak v chýši opuštěnou
stejně jako na dům měšťana
zpupných dragónů se spousty ženou,
jak skříň tajná v stěně servána:
skříň ta, v které po léta se kryly
otců nejsvětější poklady,
knihy, které útěchou jim zbyly,
knihy útrap sterých náhrady —
viděl, ruka kněze kterak trhá
spárem dračím rve v nich každý list,
strhané jak do plamenů vrhá
Belialův synek, Antikrist.
Hle tu „žalmy“ a tam Husa spisy,
traktáty a svaté postilly,
všecko v popelu se chumáč mísí
a jen jako černí motýli
ze spálených listů chmýrů směs
s jisker deštěm šlehá do nebes.
A hle, nyní, závrať jeho jímá!
vidí, kterak biblí jeho chytá,
jak ji v plamen hází jezovita
a jak všecko, co v té knize dřímá,
lidu nešťastného věčný stesk,
naděj, víra, nadšenosti blesk,
sláva, již se druhdy velký skvěl,
rázem rozpadá se na popel.
Z toho dýmu výsměšný zněl hlas,
vichřice jak zaburácí ledná:
Lidu tvého duch v tom žáru zhas'!
ani kniha nezbude mu jedna
ze všech tisíců, jež z dílny svojí
v lid jsi rozsil v širých po vlastech,
zem tvá bude po skončeném boji
obrovské jen popeliště kněh!
Tvoje práce a tvá snaha všecka
titěrná jen byla hříčka dětská.
Jaký nápad, tam kde celé davy
vrhají se v boje divé vřavy,
místo vojska vésti písmeny,
darmo žil jsi, co tvé žití silo,
rukou tvých i ducha tvého dílo
zničí puška, meč a plameny.

Skokem lva pan Jiří skočil, v ráz
vidin těžké mračno s duše střás':
Nevěřím ti, lstivý demone,
že v té řadě hrůzyplných bouří
národ, jenž ctí dědy, utone!
Nechť tvá dále hranice se kouří,
kniha, věziž to, je lidský duch,
neustoupí meči ani ohni;
chceš-li, ducha skruš anebo ohni,
spoutej v provaz neb v železný kruh,
hranici svou chystej, ostři koly:
živý duch se vznese nad mrtvoly!
Všecky útisky a všecky léčky
vítězně jen kniha přežije,
knihou strhá národ pouta, smečky,
jimiž časů zášť jej ovije!
knihou vstane staletého ze sna,
knihou zas mu vzplane jeho vesna,
knihou žil a zase bude žíti!

Skvostným zlatem plný měsíc svítí
v Melantricha dílnu, kolem stroje
tmějí se, toť jsou ty ducha voje,
v příhrádkách ta černá písmena
zdají se mít křídla plamenná.
Na podlaze leží bible svatá
a kde psáno Jiří Melantrich,
luny zář jak aureola zlatá
sbíhá se ve zářných paprscích;
na oknech se chví jak v zlatém dešti
a po bouři klidné jitro věští.

J. Vrchlický.

21.

Žižka.

Co znamenal dnes radostný ten ples,
jenž tisicerým hrdlem pozazněl
jak silný ze skalin se dmoucí proud,
když o balvan se tříští omšený?
Co onen jásot zvuků vítězných,
jenž chrabrá prsa pýchou rozdouvá,
a co to nadšení, jež v oko metá blesk
a znojnou silou pruží rámě zas,
když dlouhým těžkým bojem umdlévá?
Proč chvěly ve vzduchu se prapory,
ti obrazové našich myšlének,
a před kým skláněly se v země prach
ne k porobě, leč k svému vítězství?
Proč přichvátal k nám horal z Krkonoš,
by bodrou ruku Šumavanu stisk',
proč rolník z úrodného Polabí
se líbal s druhem z luhů vltavských,
ba i ta drahá sestra moravská
se k ňadrům českých bratří stulila
a na okamžik slzu setřela,
jež, bohužel! jí skrápí ladnou líc?
Co stalo se, že celé město v háv
se vyšňořilo v skutku nádherný
a zaplanulo slastným úsměvem,
jak nevěsta, když v tajném znícení
se těší ženichovu objetí?
Aj, zavítal snad kníže v jeho střed,
jenž dbal by jeho slávy, rozkvětu
a takou láskou k němu zahořel,
že chtěl by spáti v něm i po smrti? —
Ó, by ten kníže v jeho středu dlel,
tu ovšem též by hlasně jásalo,
leč jásot ten by v něm i zanikal,
dnes ale není města, dědiny,
jež stonásobnou jeho ozvěnou
by neplesala v jarém souzvuku,
a každý Čech sem zrak svůj obrací,
kde v středu města vztýčen velikán
nám Čechům k slávě, cizím k postrachu.

Ó velikých a přeslavných těch dob,
když největší ten boží bojovník,
jejž lůno české matky zrodilo,
Jan Žižka z Trocnova a Kalicha
veď' proti vrahům voje vítězné
a drtil je jak alpská lavina
a kosil jejich bídné životy,
až kácely se ve hrob ledový,
jak plný červencový zlatý klas,
jejž sekne rolník srpem zvonivým!
Hoj, kterak tenkrát anděl svobody
nad vlastí naší chvěl svou peruti
a rozbíjel ta pouta otrocká,
jež ponížila Čecha v porobu,
což před Hospodinem je mrzkostí!
Čech tenkrát velkým byl a Žižkův meč
vší Evropě psal svoje zákony
a Řím, jenž sterou klethou zahrnul
mu hlavu, chvěl se před ním slabostí
a poznával svou trudnou nicotu.
I bylo hlučno po všem okolí
jak bývá u veliký svatvečer,
a na oltáři lásky vlastenské
svou oběť zlatá svornost pálila,
již bratr se bratrem se objímal,
ne jako teď, kdy v častém rozbroji
brat proti bratru kuje ostrý hrot
a rdousí vzájemně se k radosti
svých nepřátel a sobě — k pohaně.

Pryč smutná myšlénko! — Pryč každý stín,
jenž dnešní radost by nám rozrušil,
a volná píseň zlaté radosti,
již uštědřil nám krásný dnešní den,
znějž kolem našich skrání dál a dál!
Zde před pomníkem dávno kýženým,
před zrakem velikého hrdiny,
jenž jméno české valně proslavil,
své bez poskvrny, čisté zachovav,
zde nesvornosti had buď pokořen
a navždy z českých rájů vyloučen!

A vroucí láska k rodné otčině,
té drahé matce všem nám společné,
ta zapusť v srdcích našich kořen svůj,
ať s takým citem vždy k ní přilneme,
jak ve svých dobách přilnul Žižka k ní.
A velký mocný jeho duchu ty,
jenž v nadhvězdných již sídlíš prostorách,
rač vzpomenouť si na nás přímluvou
u Hospodina, boha zástupův,
by ve svém hněvu nedal zahynouť
ni nám, ni pokolením budoucím,
leč aby jasně opět zaskvěla
se koruna svatého Václava,
již ve zlých dobách jsi nám zachoval,
na hlavě krále — jehož milujem!

Josef Kratochvíl.

22.

Jan Hus.

Myšlénky naše dlouho ujařmené
a neslýchanou kletbou poražené
teď jako odvážný rod sokolí
se rozhlížejí volně v okolí
a záhy již mohutným, slavným vzletem
se vznesou a zašumí jaře světem.
Svoboda nové jaro provolává.
Též u nás zove boží bojovníky,
aby se sestoupili v mocné šiky
k obraně pravdy, posvátného práva.
I my hledíme s vroucí nadšeností
k veliké, krásné — k naší budoucnosti,
a záhy leskem nové oslavy
i nás dějiny světa pozdraví:
ty letopisy, v nichž se posud stkví
velkého mistra Husi poprsí.
Vždyť národ náš již v dávné minulosti
sám započal stavbu své vzdělanosti,
sám, ač mu macechou vždy bylo štěstí,
si odchoval osvěty ratolesti,
hleděl se vlastní cestou k pravdě bráti,
aniž by svobody se musel vzdáti.
Nepřítel smál se, honosil se již,
kdy ve tmách ještě pohřížena říš.
Tu s nebe rozlil tajemný se jas,
a Čechům Husův mocný zavzněl hlas:
„Nedbejte smíchu protivníků svých,
Bůh nežádá poroby dítek svých,
Bůh také vás zve v věčné spásy dům,
i vás počítá k velkým národům,
kteří jej jazykem svým vlastním slaví
a slávou svou mu věčné chrámy staví.
Bůh učinil, co jako sluha jeho
podávám vám ze srdce radostného,
co pevný základ vaší vzdělanosti,
co zvěst překrásné vaší budoucnosti.
Bůh učinil tak. Nechať nepřátelé
ten původ díla mého upírají,
nechť plamen slunce rukou zastírají,
nebojte se, vždyť znáte spasitele;
a pokud ještě litery jen máte,
nechť hrozí svět, vy přece neskonáte!“
Tak tenkrát zavzněl Husův mocný hlas,
tak hlaholí až po nynější čas
a hlásá posud v svatém nadšení
zde národa českého vzkříšení.
Minulo pět set let. Poroba lítá,
všeliké protivenství, vzteklé boje
pohlcovaly naší síly zdroje;
nepřítel jásaje psal naše děje
a hanobil nás. Hle, však posud zkvítá
osení mistra Jana Husi v sad!
Nás v srdcích posud svatý oheň hřeje
a svět nás nedovedl překonat.
Nás protivníků hana, nás křik zkázy
přec k vítězství slavnému doprovází;
nás jako mistra Jana Husi
přetěžkou cestou vodí slavné děje,
však dílo naše v bouři vychované
se hrdě vznáší, božskou silou plane
a třeba ještě mnohé naděje
života klopotně se domáhají,
nám jako orlům síly v letu zrají,
náš národ přece k cíli dospěje!
Veliké, vážné kynou nám teď děje,
po světě ostrý vítr skutků věje
a záhy nové doby jásoty
probudí národ z teskné dřímoty
a záhy neskonalé pravdy blesk
pochová na vždy žal a stesk
a národ jemu na hrob postaví
co strážné duchy nové oslavy.
Nuž tedy, bratří, svorně postupujme
a sami osud svůj si předpisujme!
Nechť záhy nade vší se vlastí stkví
chrám nový velikého Jana Husi,

chrám nový, krásný: národ sjednocený
a jediné jen snaze posvěcený!
Pak teprv zachvěje se širý svět,
když pozná v našich skutcích naše síly,
když rozvine se naší slávy květ,
když dějů vlna ponese nás k cíli.
Pak navždy zahyne ten pocit bolný,
jenž posud srdce česká ovládá,
a národ sjednocený, velký, volný
ctít bude věčně mučedníka: Jana Husa!

23.

Jungmann.

A.

Z rumů a kostí démon věčné zloby
trůn zbudoval si Slávy nad mohylou,
smrť řádila, kam žezlem on kdy kynul;
a tak i národ, který ducha silou
v korunu lidstva věčné vetkal zdoby
a věnce slávy o čelo si vinul,
pod vládou jeho hynul.
Však Leonidu měly Thermopyly!
Ty's, Mistře, víc nám byl v té hrozné době:
Ty's velké slunce v naší tmě a mdlobě,
Ty's v otroctví byl symbol naši síly!
Ty's potřel ducha poroby a zrady
a v starobě všech sám jsi věčně mladý!

Hle jazyk náš, jenž v zpěvu Záboj ovém
útěchou byl nám, postrachem pak vrahu,
teď mdlý a chorý tichnul v našem hoři;
svůj oltář stavě na chatrčí prahu
ni tam si nesměl rodným zalkat slovem.
Leč když již tonul ve cizoty moři,
Ty's novou vzňal mu zoři,
Ty's ved' jej k zřídlům pravé věčné krásy,
spoutaná křídla uvolnil's mu k letu,
hellenské kouzlo vdechl's jeho retu,
že mohl opět ve sluneční jasy
jak orel mladý vzlétnout nad mohyly,
své slávy hoden, vědom svojí síly.

A s jazykem hned ožil národ celý.
Ty's ukázal mu nové k slávě cesty,
Tvá božská síla k hrdinství ho znětla.
Tvé mírné slovo jak betlemské zvěsty
v chlad hrobu vdechlo života proud vřelý,
v tmu našich srdcí lilo jiskry světla
a širá země zkvětla!
Tu tichou prací, tu své písně vzletem
v domácí chrám jsi svolal bůžky staré,
a Tebou vzrostlo pokolení jaré,
jímž dědictví Tvé rozneseno světem.
Kdož z nás by vlasti teď dal snahy celé,
kdo žil a umřel by tak pro ni směle?

Však nové boje v novém přišly čase
a ještě dnes trváme v parné seči,
půl na životě, půl dýcháme v hrobě.
Ó jaký div, když hrozí nebezpečí,
když slabé rámě klesá ve zápase,
že zraky všechněch v rozhodné té době
se obracejí k Tobě!
Ó žehnej nám, by ještě po staletí
Tvůj duch žil v našem srdci roztouženém,
by našich vnuků posvátným byl vůnem
a ku slávě nás vedl ze zajetí;
by jmenem Tvým po širé vlasti zkvětlo,
s volnosti heslem ducha Tvého světlo!

Jaroslav Vrchlický.

24.

B.

Poslouchej, můj synu milý!
povím tobě pohádku:
Na vesnici jednou byli
tři synkové ve statku.
Přišli z domu do škol městských
záhy naši synkové,
němčinu jim k srdci kladli
pobožných škol otcové;
avšak jejich dobrá matka
říkávala: „Děti mé!
Modlete se k Bohu svému
jenom hlasem matky své!

Kdybyste i zapomněli
svaté jméno vlasti své,
modlíce se hlasem matky
vzpomenete si na mne,
a hlas můj z nebeské dáli
nauči vás milovat
vlast, tu matku opuštěnou,
a za národ pracovat.
Nelze vám pokladův, statkův
svému národu podat,
avšak dar ducha svatého
můžete mu věnovat.“

Slova ta se stala synům
stálou v srdci ozvěnou,
srdce jejich zahořela
láskou k vlasti plamennou.

Jednou když se z prázdnin brali
do Prahy do vyšších škol,
slunéčko již zapadalo
zlatíc kolem vrch i dol.
I stanuli vystoupivše
na Vidovli výšinu,
mladým zrakem obzírali
kolem pražskou krajinu.
Do vltavských dolů táhly
tmavé, tmavší soumraky
a mdlé kvítí pilo rosu,
již ronily oblaky.
Zpěvem již se neozýval
luh ni bor ni květný sad,
paprsk slunce ještě líbal
zašlé slunce Vyšehrad.
A v tu chvíli s pražských bání,
s vížek veských kolkolem
svaté zavznělo klekání
nejprv zbožným hlaholem,
a pak znělo hlasem smutným
jako píseň o Hoře:
i poklekli k večernímu
pomodlení v pokoře.
Po modlitbě tiché vstali,
k bílé hoře hleděli,
tam kde kosti našich otcův
v hrobě velkém setlely.
Slunce za horou se skrylo,
a nejstarší bratr dí:
„Ach, již zašlo slunce vlasti
a kdy vyjde, Bůh jen ví!
Na obloze české slávy
zhasla světla umění,
rostou tmy jak černé bludy,
úplné je zatmění.
Láska k vlasti pohřbena je
v nevědomí propasti,
panstvo, někdy pýcha její,
odvrací se od vlasti.
Co z nás bude, Hospodine?
Kdo pomůže z hrobu nám?“
Tu ozvěna z Vyšehradu
volá: „Pomoz sobě sám!“

Mladci trnou, obracejí
k Vyšehradu svoji tvář,
měsíc vyšel a rozsévá
na okolí jasnou zář.
Na blankytu rozžíhají
svoje světla hvězdice,
oni stojí jak v kouzelném
jasném kruhu měsíce.
A před nimi v rouchu skvělém,
utkaném z paprsků hvězd,
stojí anděl strážce vlasti.
Jeho oko slunce jest,
jeho úsměch jako matky
líbezné jsou úsměchy,
se rtů jeho plynou slova,
sladká slova útěchy:
„Nikdy slunce nezapadlo,
by nevstalo v nový den:
národ, který živ byl duchem,
vstane světlem probuzen.
Světlo, světlo rozsívejte
tichým jasným plamenem! —
V školách, v chrámech, po všech obcích,
světlo — žití pramenem!“
A dotknuv se hlav i srdcí
mladých světla bleskotem
ukázal jim, kterou cestou
mají kráčet životem.

Kterou cestou kráčel první?
Tiše kráčel cestou věd.
Kolem sebe míval mládež;
na ni vlídný jeho hled
usmíval se, jak otcovské
lásky zrak se usmívá,
k ní mluvíval rtem lahodným,
jakýmž matka mluvívá.
U oltáře lásky k vlasti
tiše konal službu svou,
a proto jej vlast a národ
tichým geniem zovou.

Kterou cestou kráčel druhý?
Kráčel k chrámu lidskosti,
v němž, co bratr milosrdný
s neunavnou pilností
svých nemocných bratrův chudých
léčil těla choroby
a se povznes vědomostmi
mezi vlasti ozdoby.

Kterou cestou kráčel třetí?
Na vinici Páně šel;
vyučoval lid a mládež
a co kněz se ctnostmi stkvěl.

Vlast, již vroucně milovali,
chová je již v lůně svém:
Synu, konej služby vlasti,
hlavou, srdcem, životem!

B. Peška.

25.

Palacký.

A.

Lkala vlast nad hrobem synů,
z něhož pučel pýr a mech,
celou českou domovinu
plnil utajený vzdech.
Ušlechtilé krve deště
umořily osení
a jen hlouček trval ještě
v beznadějném snažení.
Již tu byli pitevníci;
národ, jehož podnětem
procitla Europa spící,
byl jen vědy předmětem.
Aj, tu mladík trpitelům
volal slova života,
volal víru buditelům
ve budoucnost národa.
Skrovný hlouček mocnou věrou
jeho byl tu unešen'
a pojednou nocí šerou
začal kmitati se den.
Krok za krokem ustupoval
zpupný živel cizácký
a vždy výše pozdvihoval
dějů prapor Palacký.
Okem bystrým v minulosti
slavné, velké zpytoval
a co viděl, budoucnosti
naší za vzor věnoval.
Láska mocná, obětovná
vzešla z jeho semene,
a co dříve jiskra skrovná,
to již moře plamenné.
Vykonalo na nás divy
jeho mocné nadšení,
směle ujal národ živý
zas své dávné snažení.

Předků skutky jemu byly
výstrahou a potěchou,
vzkřísily se dávné síly —
a též skutky procitnou.
Otče, hle! co slovo tvoje
učinilo ze slabých:
nechť nám hrozí kruté boje
od nepřátel odvěčných,
my se jich již nelekáme,
slovo tvé náš vede šik,
úskok zmaří, odpor zláme
jarý boží bojovník.
Vrátily se doby dávné,
vrátila se Čechům čest
a to plémě věkoslavné
nepustí, což jeho jest:
právo svaté, neúmorné
obhájí tvé plémě svorné
duchem, slovem, ramenem!
Nedočkal se's budoucnosti,
jejímž jsi byl původem,
směl jsi jenom z vzdálenosti
zříti zaslíbenou zem.
Světu hlásá hlahol zvonů
pláč slovanské rodiny
a ze srdcí milionů
žalozpěv zní jediný.
Ale nad mohylou tvojí
celý národ přísahá,
neklesne tvůj prapor v boji,
sirotků voj neváhá.
Povznesme jej rukou jarou,
srazme ve svorný se šik!
Zachová svou víru starou
Čech, osvěty bojovník!

Jiljí V. Jahn.

26.

B.

Jak vlaštovice letí myšlení
dnes pod útulek prosté, milé střechy
i navštěvuje vás, vy chatky zlaté,
jež nasázeny v slunné osení
a v stinnou zeleň lesních pahrbů,
jak luční květy, rukou žnečky spjaté,
věnčíte skromně Moravu i Čechy;
vy chaloupky, ó co jest ve vás těchy!
Neb nad vlastí když vzešlo zkázy panství,
vrah zuřil v ní jak zpurných robů pán,
když český duch byl vyštván do vyhnanství
a jazyk otců zmíral, v klatbu dán:

vy jste ty oba psance hostily
v domácném skrytu vlídně u krbů,
kde při sálavé loučí vašich záři
se český zpěv za němých věků chvíval,
a kaceřovaný vzlet postilly
z úst českých nábožně a tajně zníval
při ohni krbů těch jak při oltáři!
Vy střechy nízké nad hlavami těmi,
jež v zadumání nakloněny k zemi
chovaly samy paměť velikou,
když českou bibli, českou kroniku
dědova vetchá zmozolená ruka

jak svatý odkaz tiskla v dlaně vnuka,
vy chýžky české!
Která mezi všemi
as vyvolena losem, že zas prvá
nám zrodí reka, velikána, ducha?
Ve které snad již dětské srdce buchá,
určené k činům nadšeným? Kde trvá
již matka pějíc u kolébky prosté,
v níž národu již nová pýcha roste?
Ty duchu strážný, jenž jsi národ vzkřísil
a vzňatou sílu v jeho ňadra vmísil,
ó požehnej ty střechy v širém kraji,
dej dobré víly ku kolébkám v stráž!
Hle, z dítek růžolících kol a kol,
kdekoli při zpěvánkách českých hrají
si v kruhu smavém, jedno sobě zvol,
i zas — a zas! Ty strážný duchu náš,
ty políbením v jasný děcka zrak
mu vtiskni zářný bohatýrstva znak
i v čelo bodré vlož mu onen taj,
jenž rodí blahonosné dumání, —
ó vdechni mu genia poslání, —
a takým dítkem obdař každý kraj! —
Či mníte, že by zázrak příliš velký
a nemožný to byl? Vždyť slavně dnes
u střechy prostinké zní též náš ples,
u skromné velikána pěstitelky!
Vždyť v útulku tom tklivém, jejžto chová
jak svatyni teď česká Morava,
se v jednom muži národ zrodil znova
i jeho velkost, jeho oslava, —
národ, jak býval: silný, věrný, pravý
lid českých dějin, dávné slávy lid!
Zde, děcko, hrával duch ten pronikavý,
jenž zazářil až v temných věků skryt,
a světu zjevil, jaký lid jsme byli,
jak vzácna naše vlasť i co jí svato;
svou knihou učil, bychom vlasť tu ctili,
svým životem — jak milovat ji za to!

El. Krásnohorská.

27.

Komenský.

Nad hrobem každého velikána
stojí hvězda jasná na blankytu,
září k slávě jemu nehynoucí,
světu hlásajíc svou září skvoucí,
zásluha že jeho v hrobu skrytu
není na věky s ním pochována.

Osvěty kde blahodárné sémě
v kyprou půdu mládeže se klade,
k blahu národa i k jeho slávě,
všade tam se s úctou zbožnou právě
slaví jméno toho, jenž znám všade,
jejž ctí každý lid i každá země.

Genius kdy pout tělesných zbaven
jako phoenix vzlétá ze plamenů
čist a skvoucí, s zanícenou tváří,
tuť jak hvězda nade hrobem září,
nesmrtelnosť věstí svému jménu,
od potomstva na věky jsa slaven.

Vyhnanství snášeje trudný osud,
šelť on světem jako hlasatel
moudrosti i ryzé lidské cnosti,
apoštol jak pravé vzdělanosti,
rádce, učitel i kazatel,
a všad, kde byl, žije v srdcích posud.

Krásné pomníky jsou mausolea,
kříže, pantheony, pyramidy,
aneb vítězné tam slavobrány —
mohou však být vesměs ztroskotány;
pomníky však v srdcích dobrých lidí
nejkrásněj přec slaví koryphaea.

Nejkrásnější skvosty ducha svého
zasýlal pak drahé vlasti svojí,
na niž myslil v dálných krajích stále —
vlasti na oslavu, sobě k chvále
zbudoval chrám, kterýž dosud stojí,
chrám to slávy ducha slovanského.

Velikán, jenž dnes se tady slaví,
velebný zbudoval pomník sobě
v srdcích mládeže po celém světě;
jeho sláva s mládeží tou kvete,
kvésti bude v každé, v každé době,
dále jdouc se nikdy nezastaví.

Každý Čech jest žákem mistra toho,
jemuž blahořeči z duše celé,
dle něhož své dítky vychovává —
protož slavme genia již toho,
slavme slavně Slávův učitele —
Sláva Komenskému! Sláva! Sláva!

E. Z.

28.

Slavnosti císařské.

I.

Zřím mohutný strom jako z Libánu,
an v koruně své širo rozvětven,
zdráv, pevný, hrdý, slavný v rozkvětu
v stín utěšený sezval národy.
Kol stromu něžná větev břečtanu
vždy zelené své rámě opíná;
výš proplítá se v šumnou korunu,
i ratolesti mladé objímá.
Slyš, jak jim milé šeptá pověsti
o slavných činech předků rekovných,
je v klíně jako dítky hýčkajíc.
A nespočetné lidstvo ve stínu,
jež přišlo sem jak dítko k mateři,
naslouchá posvátnému šelestu
jak svatým, tichým slovům proroka,
jež ve potomcích plní budoucnost. —

II.

I vypravuje větev břečtanu,
jak stával v dáli slavný, zlatý hrad,
kdež Aara spěchá Rýnu v náručí
a s Rýnem proudy vede v oceán, —
jak hrad ten Habsburk byl náš Betlehem.
Tam vypučela větev nádherná,
a na větvici sémě úrodné,
jež zanesl v kraj vítr příznivý,
kdež Dunaj dělí Alpy stříbrné
od snivých Karpat listem věnčených;
tu vzrostlo sémě ve strom mohutný,
by širým krajům statně vévodil,
od smutně šelestící Šumavy
až k patě růžového Balkánu.

III.

Ó stokrát velebená Austrie!
Kolikrát zřela's v oči osudu!
Šest věků klopotných a železných
se přes tvá horská čela přehnalo.
Tu válek vlnobití zlatý trůn
svým omílalo krutým příbojem;
však zlato trůnu jenom jasněji
se po bouřích tím více zaskvělo;
tu hejno supů lačných vznášelo
se již již přejasný i na prestol,
zlým křikem plníc síně z mramoru;
však zapudil je orel dvojhlavý,
jenž se své výše světy obzírá:
On ve slunce se sluní východu,
i ke smutnému vidí západu.
Již marně ostřil Turek jatagan,
a nazmar vítězíval Bonapart;
v nic obráceno záští nepřátel!
Vždy v mocných pažích dítek — národů
mél záštitu i trůn i Austrie:
tak sama všecka zloba osudu
nás sblížila a vedla k oslavě.
Ó přijďte, přijďte jasní mánové
všech proslavených předků Habsburků,
ó požehnejte slavný tento den,
ó požehnejte svoje dědictvo!

IV.

Již k Tobě zříme s vroucí vděčností,
ó jasný Pane, slavný vladaři!
Tvá vůle rodí skutky vznešené
ke slávě pobratřené Austrie,
jež velebí Tvé činy královské
a zbožně hledí ke Tvým zámyslům,
vždyť za vůdce máš heslo šlechetné:
vést rukou pevnou, něžně otcovskou
ke blahu všechny milé národy.
Ba hodný Josefa to velkého
potomek, slavný v skutcích nástupce,
jenž přišel, díla jeho dovršit,
mír sjednat pevný ve Svých národech
a oblažit tak všecky národy.
Jak Phoenix povznes' duch se osvěty,
i svobody již svítá pochodeň.
Nedozněl ještě jásot Balkánu,
jenž týmě hrdé šťasten vzhůru pne,
pne zraky k nebi za Něj v modlitbách,
že ochránil mu víru zděděnou
i dobyl odpírané svobody.
Šperk zlatokadeřavé Bosnie
už zapíná si vládce v korunu,
skráň ověnčiv i svěžím vavřínem,
že dal mu Bůh vznést lidskou důstojnost
z pout tuhých sveřepého Osmana,
kdež po staletí v bídě úpěla.

V.

Nech složí před trůn skvosty Čechie,
i blesklé zlato šumné Karpaty;
nech z Balkánu zní slávy ozvěna
přes nebetýčná alpská temena;
ať snesou země světa nádheru —
Moravan putuje k své útěše,
k jasnému trůnu vchází úcty pln;
nenese zlata ani démantů,
v dar skrovný nese tiché srdce své;
vždyť z lásky útulné a vzájemné
a jenom: „Spojenými silami“
vstát mohou říši slavní věkové.
Kéž oblétá dál křídlem ochranným
velebný, svatý, tvůrčí lásky duch
Jich Majestátu slavnou dvojici!

OBSAH.

Stránka

I. Ve prospěch Ústřední Matice školské 7

II. Na oslavu dostavění Národního divadla 17

III. K národním slavnostem 25

IV. K dobročinným účelům 41

V. K akademiím hudebním, pěveckým a deklamatorním 53

VI. Při zakládání a jubileích spolkových 63

VII. K oslavě velikých a zasloužilých mužů 79

PG
5025
S36
1883
c.1
ROBA